

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ PRVNÍ ROČNÍK

10

Zjazdy strán bratských socialistických krajín o zabezpečení mieru

Kardinálnou úlohou, ktorá stojí pred spoločnosťou, je zabezpečiť život v mieri pre dnešnú generáciu a vytvoriť podmienky pre trvalý mier budúcich ľudských pokolení. Mier je najnaliehavejšou požiadavkou a najuniverzálnejším práním našej doby. Práve v súčasnosti sa táto úloha stala osobitne významná a neodkladná, pretože najmä v začiatkoch osemdesiatych rokov je vec svetového mieru viac ohrozená ako kedykoľvek predtým. Túto skutočnosť potvrdzujú udalosti, ku ktorým dochádza pred našimi očami. Rokovania o odzbrojení prestupujú na mieste alebo sú celkom prerušené. Rôzne dohody týkajúce sa zbrojenia nenadobudli platnosť. Medzinárodný imperializmus na čele s USA útočí aj proti platným zmluvám, ktoré obmedzujú vojenskú aktivitu. Vznikajú kvalitatívne nové druhy zbraní, najmä zbraní hromadného ničenia. Posledné vyhlásenia a praktické činy niektorých predstaviteľov novej americkej administratívy potvrdzujú, že v USA je zrejmý skutočný kult jadrovej svojvôle. Neexistuje ani jeden druh jadrových zbraní a prostriedkov ich dopravy na cieľ, ktorého vývoj a výroba by nebola oficiálne schválená: barbarská „neutronová zbraň“, mobilné strategické rakety MX, systém Tri-

dent s jadrovými raketami na ponorkách, rakety s plochou dráhou letu atď. Okrem toho USA majú k dispozícii na území západnej Európy alebo v jej blízkosti 12 tisíc jadrových náloží v lietadlách Phantom, na raketách Pershing, v ponorkách a ďalších tzv. prostriedkoch predsunutých základní. Iba tento arzenál zbraní spolu so samostatným arzenálom Veľkej Británie a Francúzska viac ako postačuje na to, aby znížili všetok život na Zemi.

To však nie je všetko. Jadrové ponorky USA sú dislokované na Ďalekom východe neďaleko pobrežia Japonska a Sovietskeho zväzu, v Atlantickom oceáne, Stredozemnom mori a v Indickom oceáne.

V politike najagresívnejších imperialistických kruhov sa výrazne prejavuje avanturizmus a hazard — dať do hry „životné záujmy ľudstva“ za dosiahnutie svojich zisťovacích cieľov. Tieto kruhy demonštratívne dávajú najavo svoj pohrdavý postoj k právam a túžbam národov. Pokúšajú sa rozhodovať o ich osudoch. Vymysleli doktrínu o „obmedzenej“ jadrovej vojne, operujú sférami svojich „životných záujmov“. Politika agresívnych imperialistických síl ohrozuje medzinárodnú stabilitu a značne zvyšuje nebezpečenstvo vypuknutia vojny.

V tejto situácii niet naliehavejšej požiadavky, ako znásobiť úsilie národov, aby bol zachovaný mier na celom svete. Táto požiadavka veľmi výrazne zaznela na posledných zjazdoch komunistických a robotníckych strán socialistických krajín. Prelínala sa na všetkých rokovaniach komunistov socialistického spoločenstva ako jedna z ústredných a životne najdôležitejších otázok. Bratské marxisticko-leninské strany sa celou svojou autoritou postavili za konštruktívne riešenie problémov súvisiacich s mierovým riešením sporných otázok v medzinárodnom politickom živote. Znovu potvrdili vernosť mierovej zahraničnej politiky založenej na leninských princípoch rozvoja medzinárodných vzťahov. Rozvinuli mierovú koncepciu, ktorá zodpovedá predstavám a požiadavkám pracujúceho ľudu celého sveta. Predložili celý rad návrhov, ktoré smerujú k nastoleniu trvalého a pevného mieru.

Zjazdy bratských strán socialistického spoločenstva s nadšením privítali a energicky podporili najmä sovietske mierové návrhy, ktoré na XXVI. zjazde KSSZ predniesol generálny tajomník ÚV KSSZ a predseda Prezídia Najvyššieho sovietu ZSSR súdruh Leonid Iljič Brežnev. Ich jediným cieľom je urobiť všetko, aby sa národy zbavili nebezpečenstva jadrovej vojny, aby sa na našej planéte zachoval mier. Osem zásadných bodov predstavuje kontinuitu s predchádzajúcim programom boja za mier a medzinárodnú spoluprácu, ďalšie rozvinutie mierovej ofenzívy, organické pokračovanie mierového programu vo vzťahu k najpálčivejším a najnaliehavejším problémom terajšieho medzinárodného života.

Sovietsky zväz rozvinul boj za prenikavé ozdravenie medzinárodnej situácie, upevnenie medzinárodnej bezpečnosti a zabránenie nebezpečenstva vojny v týchto smeroch.

1. Rozšíril návrhy pre upevnenie dôvery vo vojenskej oblasti na európskom kontinente.

2. Vyšiel s iniciatívou usporiadať konkrétne rozhovory o opatreniach dôvery na

Ďalekom východe so všetkými zainteresovanými krajinami (ZSSR, Čína, Japonsko, USA).

3. Vyjadril ochotu dohodnúť sa o Perskom zálive ako o samostatnom probléme, ochotu zúčastniť sa na urovnaní situácie okolo Afganistanu a rokovať o otázkach spojených s Afganistanom v nadväznosti s otázkami bezpečnosti Perského zálivu.

4. Navrhol okamžite pokračovať v rokovaniach so Spojenými štátmi o obmedzení strategických zbraní pri zachovaní všetkého pozitívneho, čo bolo doteraz v tejto oblasti dosiahnuté. Základný princíp rokovania je rovnosť a rovnaká bezpečnosť.

5. Zdôraznil potrebu dohodnúť sa na obmedzení výroby nových ponoriek (Ohio v USA, Tajfun v ZSSR) a na zákaze modernizácie terajších a vývoja nových balistických rakiet, umiestnených na týchto ponorkách.

6. Navrhol vyhlásiť moratórium na rozmiestňovanie nových raketových a jadrových prostriedkov stredného doletu krajín NATO a ZSSR v Európe, t. j. v kvalitatívnom i kvantitatívnom ohľade zmraziť terajšiu úroveň vrátane predsunutých jadrových prostriedkov USA v tejto oblasti.

7. Navrhol vytvoriť autoritatívny medzinárodný výbor, ktorý by ukázal, že je životne nevyhnutné odvrátiť jadrovú katastrofu.

8. Ukázal na užitočnosť zvolať zvláštne zasadnutie Bezpečnostnej rady za účasti najvyšších predstaviteľov členských štátov rady, aby sa našiel kľúč k ozdraveniu medzinárodnej situácie a aby sa zabránilo vojne.

XXVI. zjazd KSSZ schválil takto mierovú ofenzívu za presadenia nových konkrétnych návrhov, ktoré zahŕňajú široký okruh otázok. Týkajú sa raketových jadrových i konvenčných typov zbraní, pozemných vojsk, námorných i leteckých síl. Týkajú sa situácie v Európe i na Blízkom, Strednom a Ďalekom východe. Ide v nich o opatrenia politického i vojenského charakteru.

Zjazd ukázal, ako riešiť mierovými prostriedkami existujúce zložité svetové problémy, ako ďalej pokračovať v uvoľňovaní medzinárodného napätia a v upevňovaní vzájomného porozumenia a spolupráce medzi národmi. Program vytyčený XXVI. zjazdom je programom mierového spoločenstva a spolupráce, programom mieru pre všetky národy sveta v osemdesiatych rokoch. Zjazd sovietskych komunistov znovu potvrdil platnosť leninskej tézy, že socializmus a mier sú neoddeliteľné. Potvrdil, že od doby Leninovho Dekrétu o mieri predstavuje boj za mier uhoľný kameň sovietskej zahraničnej politiky.

Rozvinutý a ďalej konkretizovaný program mieru je programom svetového socializmu. Preto ľud krajín celého socialistického spoločenstva sa s ním úplne stotožnil a prijal ho za svoj vlastný. Táto skutočnosť bola jednoznačne potvrdená na zjazdoch marxisticko-leninských strán. „Nové významné iniciatívne návrhy, ktoré predniesol na XXVI. zjazde KSSZ súdruh Brežnev,“ zdôraznil v tejto súvislosti na XVI. zjazde KSČ generálny tajomník ÚV KSČ a prezident ČSSR S. G. Husák, „vytyčujú reálnu mierovú alternatívu proti imperialistickej politike zámerného zostrovania medzinárodného napätia. Naša strana pokladá toto organické pokračovanie a rozvinutie mierového programu KSSZ za spoľahlivú a účinnú cestu k riešeniu najpálčivejších a najnaliehavejších problémov súčasného medzinárodného života. Zároveň v ňom vidíme koncentrovaný výraz vlastných životných záujmov, potrieb a cieľov všetkého československého ľudu v medzinárodných vzťahoch.“ [XVI. zjazd KSČ, Dokumenty a materiály. Bratislava, Pravda 1981, s. 56.]

Obdobným spôsobom hodnotia mierovú iniciatívu Sovietskeho zväzu aj ostatné zjazdy bratských marxisticko-leninských strán. Tak napr. na XII. zjazde BKS generálny tajomník Todor Živkov zdôraznil veľký význam mierového programu sovietskych komunistov pre obnovenie a upevnenie dôvery medzi národmi a odvrátenie jadrovej vojny. Pripome-

nul, že BKS prijala tento program za svoj vlastný.

Generálny tajomník ÚV SED Erich Honecker na X. zjazde strany vyzdvihol veľký svetovo-politický význam mierového akčného programu schváleného XXVI. zjazdom KSSZ. Jeho prijatím „...dostáva nový silný podnet proces uvoľňovania, ktorý zastáncovia imperialistickej politiky konfrontácií priviedli k stagnácii. Z tribúny nášho X. zjazdu by som chcel povedať,“ zdôraznil súdruh E. Honecker, „že plne podporujeme mierové návrhy ZSSR, ktoré sú v záujme všetkých národov.“ (Pravda, 13. apríla 1981.)

Zjazdy komunistických a robotníckych strán socialistických krajín sa rozhodne postavili proti všetkým pokusom podkopávať uvoľňovanie medzinárodného napätia a proti všetkým krokom imperialismu, ktoré komplikujú medzinárodnú situáciu. Zdôraznili, že návrhy Sovietskeho zväzu prednesené na XXVI. zjazde KSSZ vytvárajú potrebnú základňu na zvolanie konferencie o vojenskom uvoľnení a odzbrojení v Európe. Podporili návrhy KSSZ, ktoré sa týkajú predovšetkým jadrového odzbrojenia, pretože od riešenia tejto kľúčovej otázky závisí mier a bezpečnosť celého ľudstva. Usúdili, že za predpokladu zomknutia sa pokrokových a mierumilových síl a ich aktívnej činnosti je reálna možnosť uhájiť uvoľňovanie, zabrániť novej vlne zbrojenia a rozpútaniu svetovej vojny. „Pokrokové, demokratické a mierumilovné sily sú obrovské,“ zdôrazňuje sa na XII. zjazde Maďarskej socialistickej robotníckej strany, „ich vplyv neprestajne rastie; dokážu odraziť všetky intrigy reakcie. Ľudstvo dúfa, že na zemi zavládne dlhé obdobie trvalého mieru. V tejto chvíli každá krajina, každý národ má záujem... na znížovaní napätia, mieromom spoločenstvom krajín s rozdielnym spoločenským zriadením, na upevnení bezpečnosti a zachovaní mieru.“ [XII. sjezd Maďarské socialistické dělnické strany. Výbor z materiálů. Svoboda, Praha 1980, s. 45.]

Zjazdy bratských strán zdôraznili, že

účinnosť boja o mier a zastavenie horúčkovitého zbrojenia v mnohom závisí od koordinovaného a jednotného postupu socialistických krajín na báze, ktorú predstavuje Varšavská zmluva. Jej miesto v úsilí o plnenie týchto úloh je nezapopíateľné. Vďaka konštruktívnemu prístupu osobitne Politického poradného výboru k riešeniu zložitých medzinárodných problémov sa podarilo ubrániť mier. Proti imperialistickej politike sily a diktátu, podnecovania konfliktov a pretekov v zbrojení sa zásluhou mnohostrannej činnosti tohto najvyššieho orgánu Varšavskej zmluvy darilo rozvíjať proces uvoľňovania a dosahovať ďalšie úspechy v boji za mier. Túto skutočnosť jednoznačne potvrdil súdruh L. I. Brežnev na XXVI. zjazde KSSZ slovami: „Uplynulé obdobie presvedčivo ukázalo, akú vplyvnú a progresívnu úlohu má na európskom, ale i celom medzinárodnom dianí činnosť Organizácie Varšavskej zmluvy a predovšetkým jej Politického poradného výboru. Najvyšší politický orgán Varšavskej zmluvy, ktorý už predtým prekĺsnil cestu k celoeurópskej konferencii, predložil na svojich zasadnutiach v Bukurešti, Moskve a vo Varšave mnoho nových iniciatívnych návrhov, ktoré vzbudili vo svete veľkú pozornosť. Ich hlavným cieľom je ubrániť uvoľňovanie, dať mu energický rytmus, ako sa hovorí, druhý dych.“ (XXVI. zjazd KSSZ. Dokumenty a materiály, s. 8—9.) Preto na zjazdoch bratských strán bolo vyjadrené odhodlanie zdokonaľovať činnosť Varšavskej zmluvy, ďalej prehĺbovať jednotný postup socialistických krajín v húževnatom boji za odstránenie nebezpečenstva vojny, za prehĺbenie procesu uvoľňovania a ďalšiu spoluprácu medzi krajinami oboch spoločenských systémov. Zodpovedá to základným záujmom a cieľom socialistických krajín, ako aj mierovému úsiliu celého ľudstva.

Preto generálny tajomník ÚV KSČ a prezident ČSSR na XVI. zjazde strany v tejto súvislosti povedal: „V záujme zachovania mieru a priaznivých podmienok na budovanie socialistickej spoločnosti

urobíme v úzkom spojení so Sovietskym zväzom a ďalšími štátmi socialistického spoločenstva všetko čo je v našich silách, aby sa upevnila bezpečnosť socialistického spoločenstva, aby imperialistické agresívne sily nemohli zvrátiť terajšiu vojensko-strategickú rovnováhu. Budeme sa usilovať o realizáciu všetkých mierových iniciatív spoločne vypracovaných a prebojovaných socialistickými krajinami, ktoré pred celým svetom dokazujú, že socializmus je rozhodujúcou silou v boji národov za mier a medzinárodnú bezpečnosť.“ (XVI. zjazd KSČ. Dokumenty a materiály, s. 56—57.)

Socialistické krajiny, verné odkazu V. I. Lenina dôsledne uskutočňujú mierumilovnú zahraničnú politiku. Na zjazdoch svojich komunistických strán znova jasne potvrdili, že nadovšetko stavajú záujmy zachovania a upevnenia mieru. V ich záveroch je vyjadrené jednoznačné úsilie smerujúce k tomu, aby bol zabezpečený skutočný obrat od horúčkovitého zbrojenia k odzbrojeniu a dosiahol sa spravodlivé politické urovnanie konfliktových situácií.

Avšak vo svetle realít zvyšovania vojenských rozpočtov krajinami NATO a výroby nových druhov a systémov zbraní je potrebné, aby socialistické spoločenstvo bolo dokonale pripravené čeliť akýmkoľvek hrozbám zo strany imperializmu. Preto v zjazdových materiáloch sa zdôrazňujú myšlienky o tom, že pokiaľ imperialistické krajiny nebudú donútené obmedzovať prostriedky na vedenie vojny, pokiaľ sa nezrieknu úsilia o dosiahnutie zmeny vojenskostrategickej rovnováhy vo svoj prospech, musia krajiny Varšavskej zmluvy upevňovať svoju politickú i vojenskú jednotu a udržiavať svoje ozbrojené sily na vysokej technickej, morálnej a profesionálnej úrovni. Pretože kým sila v rukách imperializmu je zdrojom vojnového nebezpečenstva, sila v rukách socializmu sa stala nástrojom pre zabezpečenie mieru a pre oslabenie vojnového nebezpečenstva.

Jednotný postup krajín socialistického

spoločenstva v tomto smere zodpovedá záujmom celej medzinárodnej robotníckej triedy. Má progresívny charakter, chráni mier a krotí vojnové snahy imperialistov.

Vzhľadom na to, že medzinárodný imperializmus stále kalkuluje s vojnou proti socialistickým krajinám, je zjednocovanie úsilia o dokonalú obranyschopnosť svetového socializmu nevyhnutné. Varšavská zmluva disponuje všetkým potrebným, aby spoľahlivo ubránila socialistické vymoženosti národov. „Budeme robiť všetko, zdôraznil v Správe o činnosti ÚV KSSZ L. I. Brežnev, „aby to tak bolo aj naďalej.“ (XXVI. zjazd KSSZ. Dokumenty a materiály, s. 9.)

Upevňovanie jednoty krajín socialistického spoločenstva je trvalou úlohou aj pre budúce obdobie. Vyplyva z charakteru našej epochy a medzinárodných podmienok existencie celého socialistického spoločenstva. Boj o mier pokračuje a zosťuje sa. Vyžaduje obrovskú súdržnosť všetkých socialistických krajín, aby úspešne odolali mohutným tlakom zvonku.

Pokiaľ bude existovať reálne nebezpečenstvo pre socializmus zo strany imperializmu, pokiaľ sa imperializmus bude usilovať o zvyšovanie medzinárodného napätia, pokiaľ bude existovať možnosť ozbrojeného útoku na svetový socializmus, prvoradou úlohou socialistických krajín bude aj naďalej upevňovať ekonomickú, politickú a vojenskú jednotu. Rozhodujúcu úlohu pri upevňovaní jednoty a zomknutosti bude plniť Varšavská zmluva. Jej úlohou je aj v budúcnosti usilovať sa o znížovanie politického a vojenského napätia, ale súčasne v závislosti od politiky západných štátov zabezpečiť taký stupeň rozvoja vojenského potenciálu a zahraničnopolitickej aktivity, ktorá by spoľahlivo chránila slobodu a nezávislosť bratských krajín a uhájila svetový mier.

Preto na zjazdoch strán socialistických krajín bolo znovu vyslovené odhodlanie venovať hlavnú pozornosť upevňovaniu zomknutosti a jednoty socialistického spoločenstva. Tak napríklad súdruh Todor

Živkov na zjazde Bulharskej komunistickej strany v tejto súvislosti povedal, že všetko úsilie BKS aj v budúcnosti bude zamerané na jednotný postup s krajinami Varšavskej zmluvy v úsilí o ďalšie uvoľňovanie na upevnenie svetového mieru a utváranie priaznivých medzinárodných podmienok pre budovanie rozvinutého socializmu.

Efektívnosť boja o mier a medzinárodnú bezpečnosť každej socialistickej krajiny je aj v tomto ohľade v rozhodujúcej miere závislá od príslušnosti k socialistickému spoločenstvu, od zomknutosti tohto spoločenstva okolo Sovietskeho zväzu, ktorý je hlavnou silou socializmu a pokroku a najspoľahlivejšou záštitou v boji o najživotnejšie záujmy ľudstva — o trvalý mier na svete. Táto nesporná, ničím nevyvrátiteľná pravda, bola na XVI. zjazde KSČ vyjadrená takto: „V spojení so Sovietskym zväzom sa naplňujú najbytostnejšie záujmy a túžby nášho ľudu. Československí komunisti, naše národy vysoko oceňujú úlohu Sovietskeho zväzu ako rozhodujúcej opory socializmu, všetkého revolučného a pokrokového, ako nádeje a garanta mierového vývoja, o silu ktorého sa rozbieha úsilie imperialistických a militaristických kruhov diktovať svoju vôľu iným národom. Túto objektívnu úlohu Sovietskeho zväzu znova v plnej sile demonštroval XXVI. zjazd KSSZ.“ (XVI. zjazd KSČ. Dokumenty a materiály, s. 50.)

Prvý tajomník Ústredného výboru Mongolskej ľudovej revolučnej strany Jundžagin Cedenbal na XVIII. zjazde strany vyhlásil, že Mongolská ľudová republika bude v úzkej spolupráci so Sovietskym zväzom a ďalšími socialistickými krajinami aktívne a dôsledne uplatňovať politiku zameranú na uvoľňovanie napätia a ozdravenie medzinárodnej situácie, bude všestranne napomáhať v realizácii mierových návrhov, ktoré ako pokračovanie programu mieru predložil XXVI. zjazd KSSZ.

Sovietsky zväz si pochopiteľne nerobí žiadne nároky na monopol pri upevňovaní mieru. Nie raz dokázal, že je za široký

dialóg a je ochotný každú konštruktívnu myšlienku prijať s pochopením. Prvoradým záujmom ZSSR je v každom takomto prípade mier a mierové spolunažívanie. „Medzinárodná situácia môže byť horšia alebo lepšia,“ vyhlásil súdruh L. I. Brežnev na slávnostnom zhromaždení v Kyjeve, „ale veľmi dôležité je nezišť zo správnej cesty. Budeme vytrvalo pracovať, aby sa znížilo napätie, aby sa zachovalo uvoľňovanie a aby bol zabezpečený jeho ďalší pokrok. Je to kľúčová otázka.“ (Pravda, 11. mája 1981.)

Tieto slová najvyššieho sovietskeho straníckeho a štátneho predstaviteľa vyjadrujú kontinuitu mierovej zahraničnej politiky Sovietskeho zväzu, jej principiálnosť, koncepciu a vytrvalosť v boji za zachovanie mieru. To sú základné dôvody, prečo socialistické krajiny prikladajú taký veľký význam svojej zahraničnopolitickej koordinácii so Sovietskym zväzom v úsilí o upevňovanie bezpečnosti a mieru.

Úzka spolupráca so Sovietskym zväzom pri plnení týchto úloh nijak nezastiera iniciatívny a samostatný podiel každej socialistickej krajiny na riešení závažných medzinárodných problémov. KSSZ a ostatné bratské strany rešpektujú vlastné možnosti a konkrétne podmienky pri plnení spoločných medzinárodných úloh. Tak napríklad komunisti NDR formulovali na zjazde vzťah svojej krajiny k susednej NSR takto: „V politike voči NSR nám ide predovšetkým o mier a o to, ako ho trvale zabezpečiť. Len to, čo slúži mieru, je na prospech ľudí v oboch nemeckých štátoch i v záujme všetkých národov nášho kontinentu.“ (Pravda, 13. apríla 1981.)

Bulharská ľudová republika vo svojej zahraničnopolitickej činnosti sa usiluje o sústavne zlepšovanie politického ovzdušia na Balkáne. Rozvoj vzťahov s balkánskymi krajinami považuje za dôležitý faktor mieru, bezpečnosti a spolupráce v oblasti Balkánskeho poloostrova a tým aj v celej Európe. Súdruh Todor Živkov na

XII. zjazde BKS s uspokojením konštatoval, že v terajšej zložitej medzinárodnej situácii panuje v tejto oblasti pomerný pokoj. Pripomenul podstatný prínos zásadovej a dôslednej politiky Bulharska pre dosiahnutie pokroku vo vzájomných vzťahoch medzi balkánskymi krajinami.

V úsilí Rumunskej socialistickej republiky je charakteristické rozširovanie spolupráce a porozumenia medzi všetkými balkánskymi štátmi v záujme premeny Balkánu na pásmo bez cudzích vojsk a vojenských základní, bez atómových zbraní.

Na XVIII. zjazde Mongolskej ľudovej revolučnej strany zaznelo odhodlanie všestranne prispievať k upevneniu mieru a bezpečnosti v Ázii. Mongolská ľudová republika bude aj naďalej prispievať k upevneniu zásad mierového spoluzitia a nepoužívania sily vo vzťahoch medzi ázijskými štátmi. Na zjazde bolo zdôraznené, že pre dosiahnutie týchto cieľov by do značnej miery prispel rozsiahly a konštruktívny dialóg štátov ázijskej pevniny. „Mongolská ľudová republika navrhuje vypracovať a podpísať konvenciu o vzájomnom nenapádaní a nepoužití sily vo vzťahoch medzi ázijskými a tichomorskými štátmi. Na tento účel by bolo možné zvolať konferenciu krajín týchto oblastí, na ktorú by sa mohli pozvať všetky štáty, ktoré sú stálymi členmi Bezpečnostnej rady OSN.“ (Pravda, 27. mája 1981.)

Z uvedených skutočností a ďalších poznatkov z rokovaní marxisticko-leninských strán vyplýva, že krajiny socialistického spoločenstva majú rozpracovanú stratégiu a taktiku boja za medzinárodnú bezpečnosť a mier. Výsledky zjazdových rokovaní sú novým príspevkom k plneniu tejto kardinálnej úlohy dneška. Realizácia ich línie v praxi nepochybne povedie k posilneniu mieru, bezpečnosti a spoločenského pokroku. Preto ju jednomyseľne schvaľujú pracujúci všetkých krajín socialistického spoločenstva, mierumilovná a pokroková verejnosť celého sveta.

Věda jako bezprostřední vojenská síla

Vojenství představuje v současnosti jednu z významných oblastí, která ovlivňuje vědecké poznání. I když využívání vědy socialistickým vojenstvím nevyplyvá z vnitřní podstaty socialismu, ale je prvořadě odpovědí na zavlečení vědy do služeb imperialistického vojenství, vojenská síla socialistického státu a bojová síla armády jsou neodmyslitelně vázány na rozvoj a exploataci vědy socialistickým vojenstvím. V současnosti platí: Jestliže se věda stává ve vztahu k výrobě bezprostřední výrobní silou, potom ve vztahu k vojenství se aktivně mění v bezprostředního účastníka, v nejdůležitější sílu, která přímo určuje rozvoj vojenské techniky a celého vojenství.

Není vinou socialistických zemí, že jsou donuceny vnějšími okolnostmi, jmenovitě pak stále větším zneužíváním výsledků vědeckotechnického pokroku militaristickými, imperialistickými kruhy, využívat výsledků z vědeckého poznání v dvojírodné sociální úloze — při výstavbě socialismu i vojenské obraně socialistického společenství.

Už Engels důrazně připomínal: "...revoluce bude muset bojovat moderními válečnými prostředky a za pomoci moderního vojenského umění proti moderním válečným prostředkům a modernímu vojenskému umění." (Engels, B.: Možnosti války Svaté aliance proti Francii. Marx—Engels. Spisy, sv. 7, Praha 1959, s. 517.)

Sovětská vojenská věda považuje „vojenskou sílu“ za souhrn reálných mate-

riálních a duchovních možností společnosti, kterých využívá třída, stát k vedení války nebo k řešení jiných mezinárodních i vnitřních úkolů s použitím ozbrojené síly. Bezprostředně vyjadřuje vojenskou sílu a armáda státu, její schopnost být nástrojem politiky... Vojenská síla různých států samozřejmě nemůže být stejná, protože se jednotlivé státy liší sociálně ekonomickým a politickým zřízením, materiálním a duchovním potenciálem, množstvím a kvalitou lidských zdrojů, zbraní a bojové techniky, rozlohou území apod... Z hlediska struktury představuje vojenská síla systém ekonomických, vědeckých, sociálních, morálně politických a vojenských potenciálů země, státu, vojensko-politické koalice. Potenciál vyjadřuje kvantitativní a kvalitativní možnosti ekonomiky, vědy, sociálně politických a ideologických vztahů i ozbrojených sil státu, kterých je možné použít k vedení války. Realizované, v činnost uvedené možnosti státu, jsou nazývány činitelem." (Viz Válka a armáda. Praha 1979, s. 174, 180.)

V této souvislosti považují za nutné upozornit, že v marxistické literatuře se užívá kategorií vojenská síla státu a bojová síla ozbrojených sil. Bojová síla ozbrojených sil je výsledkem, koncentrovaným vyjádřením materiálních a duchovních možností, potenciálů země, státu, koalice — ekonomických, vědeckotechnických, vojenských a morálně politických.

Zamýšlíme-li se nad přeměnou vědy v bezprostřední vojenskou sílu, soustředí-

me pozornost na objasnění sociálně politických příčin tohoto procesu a na způsob, jímž věda ovlivňuje jednotlivé strukturální prvky vojensství.

Předem je nutné pedeslat, že změny a rozvoj vojensství nejsou vyvolávány prvotně faktory vědeckotechnickými, ale sociálně politickými. Je to především sféra politiky, mocenskopolitických společenských vztahů, které v určující míře determinují vývoj vojensství a za určitých podmínek dávají i mocné impulsy k orientaci a angažovanosti vědy ve sféře vojensství.

Věda, která vytváří předpoklady pro emancipaci lidí od otročké závislosti na nepoznaných, nekontrolovatelně, živelně a často i katastroficky působících přírodních a v třídně antagonistické společnosti i sociálních silách, současně jako významný nástroj reakčních společenských tříd přispívá k různým projevům odlidštění a antihumánním jevům.

Hloubka a sociální nesmiřitelnost třídních protikladů, které jsou příznačné pro sociální realitu imperialistického stadia kapitalismu, prohlubuje v kapitalismu dramaticky protikladné sociální funkce vědy, obecně humánní a třídně zvláštní, antihumánní.

Proto ani dnes neztratila nic ze své platnosti Marxova slova o kapitalistické exploataci vědy a techniky: „Vítězství na poli dovednosti jakoby byla vykoupěna ztrátou charakteru. Zdá se, že tou měrou jak si lidstvo podrobuje přírodu, stává se člověk otrokem druhých lidí nebo své vlastní špatnosti. Dokonce i čisté světlo vědy, jak se zdá, není schopno svítit než na temném pozadí nevědomosti. Všechny naše vynálezy a všechny pokroky nemají zřejmě jiný výsledek, než že obdařují materiální síly duševním životem, zatímco lidský život ohlupují na materiální sílu.“ (Marx, K.: Reč na jubilejní slavnosti listu Peoples Paper. Marx—Engels. Spisy, sv. 12, Praha 1982, s. 30.)

Věda a vědeckovýzkumná činnost předstávají v současnosti významné sociální jevy, které se podílejí na sociálních zápasech národního i internacionálního charakteru.

Na jednání XXVI. sjezdu KSSS L. I. Brežněv připomenul: „O velkém významu vědy není třeba nikoho přesvědčovat... budovat novou společnost bez vědy je prostě nemyslitelné.“ (XXVI. sjezd KSSS, Praha 1981, s. 44.) Tento závěr se plně vztahuje i na obranu socialistických vyvozeností.

Úměrně dosaženému stupni svého vývoje se dostává v průběhu dějin věda

z okrajové společenské záležitosti do samotného centra ekonomicky a politicky vládnoucích tříd.

Zejména nástup buržoazního novověku zbavil vědu a vědeckovýzkumnou činnost její zdánlivé sociální indiferentnosti, neutrality a neangažovanosti a ve stále větší míře ji zapojil do služeb zhodnocování a expanze kapitálu.

Světovou proletářskou revolucí vyvolaná nová sociálně politická realita ve světě velmi podstatně ovlivnila vzájemný vztah protikladných funkcí vědy v současnosti.

Vědeckotechnický rozvoj plní v současném třídně rozděleném světě, v jeho protikladných společenských systémech, rozpornou úlohu. Výsledky vědeckotechnického pokroku mohou využít pokrokové třídy v zájmu a ku prospěchu lidstva, ale v míře o nic menší je mohou zneužít jejich třídně egoistické reakční síly proti samotnému lidstvu.

Kapitalistický společenský systém podrobil vědu své sociální kontrole, přeměnil ji v bezprostřední sílu ve službách kapitálu, zmonopolizoval vědu a její výsledky, podřídil ji buržoazní třídě, politické, ekonomické a vojenské elitě moci.

Exploatace, využití vědeckotechnického rozvoje v intencích zhodnocování kapitálu a realizace maximálních zisků, přeměna vědeckotechnického pokroku v prostředek intenzivnějšího vykořisťování a zotročování pracujících, není dnes jediným cílem, který buržoazie sleduje. K tomu snažení se přimyká neméně závažný třídní zájem: zneužití vymožeností vědy a techniky k znovuoživení někdejšího mocensko-politického postavení kapitalistického systému ve světě a zabránění jeho revolučního odstranění.

Výsledky vědeckého poznání jsou totiž použitelné nejen v různých oblastech společenské praxe, ale i v protikladných společenských soustavách, nežádka k zásadně protikladným sociálně politickým, třídním cílům. Vše závisí na tom, v čí rukou se věda nachází, které třídy a k jakým účelům ji používají.

Věda jako nástroj v rukou doživající reakční třídy a jejího společenského systému je nucena plnit antihumánní poslání — zabránit sociálnímu pokroku. Ve službách socialistických zemí přispívá k třídní i lidské emancipaci, k paralyzování vlivu reakčních a kontrarevolučních sil, které ohrožují svou politickou existenci nejen nejpokrokovější společenský systém, ale koneckonců existenci lidského rodu vůbec.

V podmínkách socialistické společnosti se poprvé v dosavadních dějinách v pra-

vém slova smyslu začíná věda ve stále větším rozsahu podílet na tvorbě sociálně nejpokrokovější, nejspřavedlivější a nejhumánnější společnosti. Postupně je tak v praxi uskutečňován kategorický imperativ, který vyjadřuje základní ideu marxistických stran — spojit vymoženosti vědeckotechnického pokroku s přednostmi socialistického společenského systému.

Značně zvětšený akční rádius a účinnost sociálního působení vědy v životě dnešních společností s veškerou naléhavostí vyžadují osvobodit vědu z pout a zajetí třídního egoismu, jak jsme toho svědky v buržoazní společnosti, a dát vymoženosti vědeckotechnického pokroku do rukou pokrokových sil a společenských systémů. V současnosti jedině dělnická třída může přeměnit vědu z nástroje třídního panství v lidovou sílu.

Vzhledem k možnosti třídního zneužití vědy reakčními společenskými třídami, např. k antihumánním a kontrarevolučním cílům, nezbyvá progresivním třídám a společenským zřízením i s využitím vědy zkřížit, paralyzovat a znemožnit záměry reakčních sil.

Spojení vědy s vojenstvím představuje proces, v němž můžeme nalézt určitá vývojová stadia. Spojení vědy s vojenstvím nebylo v minulosti přímé, bezprostřední ani nikterak významné. Vojenství se po převažující část své historie rozvíjelo především v důsledku hromadění empirických poznatků, než využíváním poznatků vědeckých.

Vztahy mezi vědou a vojenstvím se „historicky rozvíjely a procházely určitými konkrétními historickými etapami. Jestliže v prvním období se vědecké poznatky využívaly v zájmu rozvoje vojenství ojedinelé, potom v současné době jsou prakticky všechny prvky bojové síly ozbrojených sil ztělesněním vědeckých poznatků“ (Bondarenko, V. M.: Soudobá věda a rozvoj vojenství. Praha 1978, s. 29.)

Vojenství v předkapitalistických třídních formách nedorostlo k využívání přírodních a technických věd. Kromě toho neexistovala ani naléhavá sociální potřeba urychlování vývoje vojenství prostřednictvím vědy. V neposlední míře ani dosažený stupeň v rozvoji vědy neumožňoval výrazněji ovlivňovat vojenství.

Z toho vyplývá, že věda nebyla v dosavadních dějinách vojenství bezprostřední vojenskou silou státu, vojenskopolitické koalic. V minulých epochách vojenství, zejména vojenství manufakturního, převážně okrajově, často nahodile, sporadicky a značně zprostředkovaně ovlivňovala vývoj vojenství. Skromných výsledků

vědeckého poznání se využívalo zpravidla dodatečně, s nemalým časovým odstupem a v omezené míře pro potřeby vedení ozbrojeného zápasu.

První známky obratu v tomto směru signalizuje nástup buržoazní civilizace, zejména pak přechod kapitalismu do svého nejvyššího vývojového stadia — imperialismu. Nebývalé zostření sociálních antagonismů, které svědčí o tom, že buržoazní společnost je těhotná válkami různého sociálně politického charakteru, revolucemi i kontrarevolučními povstáními, rozkladem a destabilizací ekonomického a politického panství imperialistické buržoazie, nutí buržoazii upevňovat své postavení prostřednictvím militaristické exploatace přírodních, technických, posléze i společenských věd.

Jinými slovy řečeno, impulzy k angažovanosti vědy v buržoazním vojenství nemají svůj prvořadý zdroj a původ v rozvoji vědeckého poznání samotného, ale v určující míře v nebývalém zkomplikování buržoazních poměrů v národním i celosvětovém měřítku, k němuž postupně došlo na přelomu 19. a 20. století. Nelitostný konkurenční boj, ekonomická a politická expanze monopolistické buržoazie, které trvají prakticky po naše dny, vede k militaristickému zneužívání výsledků vědeckého poznání imperialistickou buržoazií.

Vzhledem k tomu, že právě v tomto období radikalizace buržoazních poměrů vyúsťuje v postupný revoluční přechod od kapitalismu k socialismu, přisuzuje buržoazie vědě novou sociální úlohu: stůj co stůj zabránit, ztížit a v konečných cílech i kontrarevolučně zvrátit socialistické revoluční změny ve světě.

Angažovanost vědy v buržoazním a socialistickém vojenství, jevově se nikterak navzájem v ničem neodlišují, plní ve své podstatě diametrálně protikladné sociálně politické funkce.

Zamýšlíme-li se nad přeměnou vědy v bezprostřední vojenskou sílu, musíme vycházet z poznání, že věda představuje celistvý, mnohostranný sociální jev. Přinejmenším nesmíme ztratit ze zřetele tyto základní strukturální prvky vědy: společenskou praxí verifikovaný systém pravdivých poznatků a výpovědí o objektivní realitě; vědeckou poznávací aktivitu, která využívá vědeckých — experimentálních a logických metod, postupů a operací; vědeckovýzkumnou a experimentální institucionální základnu, o níž se soudobá věda opírá a na níž spočívá.

Vzájemný vztah vědy a vojenství nemůžeme chápat zjednodušeně jako vztah

mezi teorií a praxí. Věda, v níž by nebyla, byt ve zobecněné formě přítomna praxe, neexistuje. Stejně tak neexistuje praxe, v níž by nebyla zastoupena v té či oné míře a podobě teorie. Vojenství představuje kategorii, která zahrnuje celou řadu jevů a procesů. Mají jak teoretický, tak praktický charakter.

Konstatujeme-li, že věda se stává bezprostřední vojenskou silou, máme na mysli skutečnost v podobě existence kolem 2000 speciálních vědních oborů, z nichž se každý může nacházet v bezprostředním, popřípadě zprostředkovaném vztahu k různým prvkům a stránkám vojenství.

Přeměna vědy v bezprostřední vojenskou sílu se vyznačuje tím, že z počátku jsou do tohoto procesu vtaženy především technické vědy, v dalším vývoji vědy přírodní a posléze i vědy společenské. Přitom se okruh speciálních technických, přírodních a společenských věd, angažovaných na rozvoji vojenství, stále více rozšiřuje.

Dějinné zkušenosti ukazují, že úměrně tomu, jak vzrůstala úloha vojenství v životě společnosti při řešení sociálních antagonismů, i tomu, jak se vojenství stávalo univerzálnějším jevem spjatým s různými stránkami společenského života, rozšiřoval a stále více se rozšiřuje okruh vědních disciplín přímo, popřípadě zprostředkovaně angažovaných na rozvoji soudobého vojenství.

Vojenství, a v jeho rámci i válečná činnost, bylo a je od samotného počátku spojeno se zhotovováním a využíváním specifických nástrojů — zbraní a vojenské techniky, určených v třídně antagonistické společnosti k násilnému řešení sociálních konfliktů, které nezřídka vyúsťuje v násilné podmaňování člověka člověkem, třídy třídou, národa národem.

Vznik těchto prostředků násilné aktivity byl produktem zpřemětnění, materializace rodících se a rozvíjejících se bytostných sil člověka, výsledkem nikoli teoretického, vědeckého poznání, ale převážně empirických poznatků, kumulovaných po celá tisíciletí a předávaných z generace na generaci.

Po celá tisíciletí docházelo ke zhotovování, zdokonalování a vynalézání nových účinnějších prostředků sociálního násilí bez spolupřispění vědy a vědeckého poznání. Technický pokrok v této oblasti byl v podstatě míře dílem empirických poznatků a praktických zkušeností uživatelů zbraní a ostatní vojenské techniky. Nicméně i touto cestou docházelo k umělému prodlužování, zdokonalování a násobení omezených fyzických možností a schopností bojovníků.

Tato vývojová tendence zdokonalování zbraní a vojenské techniky byla do jisté míry příznačná i relativně postačující pro epochu manufakturního vojenství, které se opíralo o jednoduché palné zbraně.

Přechod vojenství do své technologicky vyšší vývojové fáze — strojově mechanizovaného vojenství a dnes i vojenství, které využívá v hojné míře principu automatizace, nebyl a není realizovatelný bez spolupřispění a rozsáhlého využívání výsledků vědeckého poznání.

Válečné stroje, automatizované zbraňové komplexy, nové generace zbraní a složité vojenské techniky jsou výsledkem materializace, zpřemětnění výsledků vědeckého poznání v oblasti vojenství a jeho materiálně technické základny.

Je však třeba mít stále na zřeteli, že vědeckotechnický pokrok mohl a může vést k vzniku nových a nových generací zbraní a vojenské techniky jedině v důsledku orientace na vojenství ze strany subjektů politické moci.

Obdobně, jako v případě instrumentů sociálního násilí, i organizační struktura institucí sociálního násilí, metody a formy vedení ozbrojeného zápasu spočívaly v minulosti převážně na empirické základně než na vědeckém poznání.

Dnes se v oblasti vojenství stále výrazněji prosazují celospolečenské tendence, které provázejí vědu a vědeckovýzkumnou činnost jako je např.:

- nebyvalé tempo vznikání a kumulování vědeckých poznatků a objevů,
- prohlubující se proces diferenciací, ale i integrace ve vědě,
- těsnější vazby mezi vědou a společenskou praxí,
- přechod od individuální vědeckovýzkumné činnosti k vědeckovýzkumné činnosti kolektivní a interdisciplinární,
- přechod od extenzivního rozvoje vědy k rozvoji intenzivnímu aj.

Za základní rysy současných vzájemných vztahů mezi vědou a vojenstvím můžeme považovat:

- předstih vědy před vojenstvím,
- přeměnu vědy v bezprostřední a nejdůležitější faktor rozvoje vojenství,
- ovlivňování vojenství všemi existujícími vědními obory,
- ovlivňování vojenství jak aplikovaným, tak základním výzkumem,
- konstituování nového vztahu „od vědy k vojenství“ vedle tradičního vztahu „od vojenství k vědě“,
- vznik vojenské vědeckovýzkumné a výzkumné a vývojové základny atp.

Jestliže se angažovanost vědy ve sféře vojenství zpočátku týkala především při-

rodních a technických věd a projevovala se především v materiálně technické, předmětné základně vojenství, potom v posledních desetiletích se stávají svědky integrace přírodních a technických věd se společenskými vědami. Výrazný obrat vědy k člověku, k lidskému činiteli, subjektivnímu faktoru soudobého vojenství, představuje jeden z příznačných rysů angažovanosti vědy v soudobém vojenství.

Efektivní exploatace věcné, materiálně technické základny vojenství, je nemyslitelná bez současného ovlivňování lidské složky vojenství společenskovedním poznáním. Přitom „lidskou složku vojenství“ chápeme v nejširším slova smyslu. Zahrnujeme do ní nejen „živou sílu“ a její fyzické, psychické, morální, volní a jiné kvality, ale i organizační strukturu armády, společenskou dělbu práce v armádním organismu, řízení a velení, výchovu a výcvik, způsoby a metody mírové i válečné praxe aj.

Ozbrojené síly se dnes nacházejí v takové etapě svého rozvoje, že jejich veškerá každodenní činnost, bojová a politická příprava, bojová pohotovost některých druhů vojsk a druhů ozbrojených sil, exploatace bojové techniky a výzbroje se může, vzhledem k jejich rozsahu a složitosti, efektivně uskutečňovat jen na vědeckém základě. Vojenství bez vědy a bez využití jejích nejnovějších úspěchů již nemůže existovat nejen v období války, ale i v každodenním životě.

Teprve od tohoto okamžiku, kdy věda ovlivňuje v jednotě předmětnou a lidskou složku vojenství, kdy se věda ztělesňuje nejen ve zbraních a ostatní vojenské technice, ale i v člověku, v jeho tvořivých schopnostech a činnosti můžeme vědu v plném slova smyslu považovat za bezprostřední vojenskou sílu.

Soudobé vojenství vyžaduje, aby úroveň a růst technické vybavenosti armády odpovídala i úroveň a růst intelektuální úrovně jejích příslušníků, má-li být efektivně exploatována materiálně technická potenciál ozbrojených sil.

Z toho vyplývá, že působení vědy na bojovou sílu ozbrojených sil se realizuje přes dva zprostředkující činitele — techniku jako materializovanou vědu a člověka, nositele vědy a uživatele výsledků vědeckého poznání v mírové a válečné praxi.

Uvádíme-li, že působení vědy na vojenství se prosazuje předmětnými, věcnými prvky vojenství i lidskými faktory, činiteli vojenství, musíme současně uvést, že ústřední nezastupitelné postavení při exploataci vědy ve vojenství zaujímá člo-

věk, oživující zpředmětněnou vědu — techniku i využívající výsledků vědeckých poznatků jako nástroje vojenské praxe.

Marxismu-leninismu je cizí absolutizace úlohy vědy, techniky a jejich nadřazování nad člověka. Naopak považuje vědu za produkt lidské práce, nástroj společenské praxe, i její významný aspekt.

Spojovacím článkem příslušníka armády s vědou je jak vojenská technika jakožto zpředmětněná, materializovaná věda, ale v nemenší míře i studium, vzdělávání, proces osvojování výsledků vědeckého poznání člověkem.

Ve vojenství využívá člověk výsledků vědy jak ve formě technických vymožeností, tak ve formě vědeckých poznatků, které ovlivňují vojenskou mírovou a válečnou praxi.

Efektivní využití vědy, zhmotněné ve vojenské technice, závisí především na „investicích“ vložených do kultivace bytostných sil, na schopnostech, vlohách, talentu, nadání člověka. Růstu technické vybavenosti armády musí odpovídat i růst kulturně technické, intelektuální a morálně politické připravenosti příslušníků armády.

Z tohoto důvodu se dnes stává naléhavý požadavek — zprostředkovávat vědecké poznatky, učit člověka samostatně si osvojovat poznatky i pěstovat schopnost využívat jich v praxi.

Proto v současnosti v podmínkách armády s veškerou naléhavostí platí Leninův požadavek „...aby vědění u nás neustávalo mrtvou literou nebo módní frází...“, aby vědění opravdu proniklo lidem do krve, aby se plně a opravdu stalo nedílnou součástí jejich života“. (Lenin, V. I.: Raději méně, ale lépe. Spisy, sv. 33, Praha 1955, s. 488.)

Věda jako bezprostřední vojenská síla nepředstavuje nějaký samostatný prvek v rámci vojenství. Naopak je přítomna a zhmotněna ve vojenské technice, prolíná kulturně technickou úroveň, vzdělávání příslušníků armády i jejich veškerou mírovou a válečnou praxi.

Přeměna vědy v bezprostřední vojenskou sílu však nikterak neznamena, že věda pozbývá charakteru relativně samostatného sociálního jevu, že se rozplynula ve věcných a lidských prvcích vojenství. I v podmínkách vědeckotechnické revoluce platí, že bez využití výsledků vědeckého poznání, bez zavedení a aplikace výsledků vědy do vojenské mírové a válečné praxe není a nemůže být proces přeměny vědy v bezprostřední vojenskou sílu završen.

Často se jednostranně zdůrazňuje, za co všechno „vděčí“ vojenství vědě. Méně pozornosti je však věnováno zpětné vazbě mezi vojenstvím a jeho vlivem na rozvoj vědy. Věda nejen působí na vojenství, ale je současně i sama zpětně vojenstvím ovlivňována. Změny, které vyvolává věda ve vojenství, se dotýkají nejen vědeckotechnického pokroku ve vojenství, ale vědeckotechnického pokroku všech oblastí společenského života.

Vědeckotechnický pokrok ve vojenství nemůžeme považovat jednoznačně za jedno z kritérií sociálního pokroku, jestliže jej imperialistické a militaristické kruhy všemožně orientují a využívají ve službách sociální kontrarevoluce proti sociální revoluci.

Vědeckotechnický pokrok ve společnosti vůbec a ve vojenství zvláště se může stát progresivním společenským činitelem ne v jakýchkoli společenských vztazích, ale jedině v takových, kde v čele společnosti stojí politický subjekt bytostně zainteresovaný na revolučním přetváření sociální reality.

Existující vojenskopolitická situace vyžaduje od socialistických států, aby věnovaly maximální pozornost přesnému prognózování charakteru možné příští války, včetně inovací ve vědeckotechnickém vybavení imperialistických armád i změn jejich organizační struktury. Do té doby, dokud nebude dosaženo podstatnějších výsledků na poli všeobecného odzbrojení, je neprodleně nutné využívat vědeckých a technických poznatků v socialistickém vojenství.

Strategický cíl, sledovaný komunistickými stranami v socialistických zemích ve vědeckovýzkumné oblasti, tj. plně využít všech možností vědeckotechnického pokroku k soutěži se světovým kapitalistickým systémem a k zajištění obrany světového socialistického systému před imperialistickou agresí, nachází v podmínkách socialistické armády své vyjádření v požadavku trvalého zvyšování bojové síly armády prostřednictvím jejího vybavování nejmodernější vojenskou technikou, uplatňováním závěrů marxisticko-leninské vojenské vědy v bojové i politické přípravě, zvyšováním vědeckotechnické

úroveň kádru a mistrným ovládáním soudobé vojenské techniky.

Čím všestranněji a intenzivněji bude pokračovat organické spojení vymožeností vědeckotechnického rozvoje s přednostmi socialistického společenského systému, tím více bude zužován prostor pro zneužití vymožeností vědy a techniky kapitálem k destruktivním, kontrarevolučním a anti-humánním cílům.

Země socialistického společenství v žádném případě nepovažují za společensky žádoucí stav, jestliže se vinou imperialistické buržoazie ve stále větším rozsahu využívá vědy v úloze vojenské síly států a vojenskopolitických koalic.

Spirála zbrojení iniciovaná a stupňovaná imperialistickými státy, umožněná mimo jiné vědeckotechnickým pokrokem, vyvolává tomu odpovídající nezbytnou reakci zemí socialistického společenství. V důsledku toho jak bylo zdůrazněno na XXVI. sjezdu KSSS: „Vzniká jakýsi začarovaný kruh, kdy akce jedné strany vyvolávají protiakce druhé strany.“ (XXVI. sjezd KSSS, Praha 1981, s. 30.)

Mírová iniciativa, s níž opětovně přichází Sovětský svaz na XXVI. sjezdu KSSS, usiluje mj. rozetnout výše uvedený začarovaný kruh. Jiné, rozumnější, schůdnější cesty dnes ani v budoucnosti není a nebude. „Pokoušet se porazit jeden druhého v závodech ve zbrojení a počítat s vítězstvím v jaderné válce je nebezpečné šilenství.“ (Tamtéž, s. 24.)

Mírové návrhy XXVI. sjezdu KSSS směřují proti tomu, aby věda a vědeckotechnický pokrok vystupovaly v úloze bezprostřední vojenské síly. Směřují k tomu, aby věda a vědeckotechnický pokrok plnily naopak co neúčinnější úlohu bezprostřední výrobní síly, úlohu prostředku boje proti nemocem, hladu, hledání nových druhů energie, surovin, ochrany životního prostředí aj. „Bude-li mír, dokáže tvůrčí energie národů s využitím poznatků vědy a techniky jistě vyřešit problémy, které dnes znepokojují lidi... Ukazatelem cesty k zítřku nesmějí být přípravy na válku, které odsuzují národy k nesmyslnému mrhání materiálním i duchovním bohatstvím, nýbrž upevňování míru.“ (Tamtéž, s. 31–32.)

Rozvoj socialistickej ekonomickej integrácie — materiálny predpoklad rastu obrany krajín Varšavskej zmluvy

Závery XXVI. zjazdu KSSZ ako aj závery XVI. zjazdu KSČ vychádzajú zo zovšeobecnenia bohatých historických skúseností, ktoré vyjadrujú zložitú a dynamickú procesy sedemdesiatych rokov. Zároveň stanovujú najdôležitejšie tendencie rozvoja ekonomiky a ostatných sfér spoločenského života v osemdesiatych rokoch. V celkovej prijatej hierarchii hlavných úloh dominujú predovšetkým dva smery. Po prvé, systém opatrení orientovaných na zvyšovanie životnej úrovne. Po druhé, súbor opatrení orientovaných na kvalitatívne stránky reprodukčného procesu, to znamená na štrukturálne problémy, na efektívnosť, urýchlenie vedeckotechnického pokroku a pod.

Dosiahnutie stanovených hlavných úloh je v záveroch oboch zjazdov okrem iného podmienené aj efektívnejším využívaním medzinárodnej deľby práce, osobitne socialistickej ekonomickej integrácie. Výstižne to vyjadril L. I. Brežnev na XXVI. zjazde KSSZ, keď v súvislosti s rozvojom svetovej socialistickej sústavy zdôraznil: „Dnes si nemožno predstaviť zaručený rozvoj hoci ktorej socialistickej krajiny, úspešne riešenie takých problémov, ako je zabezpečenie energetických zdrojov a surovín, zavádzanie najnovších poznatkov vedy a techniky, bez kontaktov s ďalšími bratskými krajinami.“ (XXVI. zjazd KSSZ, Dokumenty a materiály, Pravda 1981, s. 11.)

Uplynulé desaťročie, v ktorom členské krajiny RVHP rozvíjali hospodársku a vedeckotechnickú spoluprácu a prehľbovali socialistickú ekonomickú integráciu, významne prispelo k riešeniu životne dôležitých otázok ich hospodárskeho a sociálneho rozvoja. Realizácia integračných opatrení viedla k tomu, že tempo hospodárskeho rastu členských krajín RVHP za desaťročné obdobie bolo dvojnásobne rýchlejšie než vo vyspelých kapitalistických krajinách. Členovia RVHP boli stále najdynamickejšie sa rozvíjajúcou skupinou krajín sveta.

Proces ďalšieho všestranného rozvoja svetovej hospodárskej sústavy sa uskutočňuje v podmienkach rozdelenia sveta na dve protikladné spoločensko-ekonomické sústavy. Ak je pre svetovú socialistickú sústavu charakteristické všestranné napredovanie, tak pre kapitalistickú svetovú sústavu je charakteristické ďalšie zostrenie všeobecnej krízy kapitalizmu. Jedným z jej špecifických prejavov je zvyšovanie vojenských výdavkov, ktoré nemá obdobu. Imperialistické krajiny podnecujú ďalšie závody v zbrojení, čo potvrdzujú desiatky nových vojenských programov. Týka sa to vývoja a zavádzania nových strategických riadených rakiet, strategických bombardérov, neutrónových a kozmických zbraní a pod. Vo svojom súhrnnom pláne vojenskej výstavby ozbrojených síl NATO v Európe a praktické opatrenia vedúce k ich

realizácii svedčia o systematickom zvyšovaní rozsahu a urýchľovaní tempa materiálnych príprav na vojnu.

Sovietsky zväz a ostatné socialistické krajiny aj v takejto zložitej medzinárodnej situácii obhajujú a cieľavedomo presadzujú mierovú alternatívu medzinárodného vývoja. Na XXVI. zjazde KSSZ L. I. Brežnev predniesol iniciatívne návrhy, ktorých realizácia by otvorila cestu k upevneniu svetového mieru, k odzbrojeniu a k rozvoju mierovej spolupráce štátov s rozdielnym spoločenským zriadením.

Socialistické krajiny sú tak v dôsledku existencie agresívneho imperialismu objektívne donútené zabezpečovať svoju obranu. To znamená, že program výstavby rozvinutého socializmu a budovanie materiálno-technickej základne komunizmu nevyhnutne zahŕňa aj zabezpečovanie jeho obrany. Socialistické krajiny sústavné zdôrazňujú, že nemali a nebudú mať inú strategickú doktrínu ako je obranná.

Vojenská politika je neoddeliteľnou súčasťou politiky komunistickej a robotníckych strán členských krajín RVHP. Vychádza z tvorivého rozvíjania teoretického dedičstva klasikov marxizmu-leninizmu o vojenských otázkach. Jednou z otázok, ktorej venovali klasikovia veľkú pozornosť, bolo skúmanie podstaty a materiálneho základu vojen. Vďaka historiko-materialistickému prístupu vedecky dokázali, že najvšeobecnejším zákonom, ktorý determinuje vznik a rozvoj vojen, je trvalá a podstatná spojitosť medzi vojnou a ekonomikou. Na túto skutočnosť poukázal F. Engels v práci Anti-Dühring, kde sformuloval zákon „Výfázstvo násilia sa zakladá na výrobe zbraní a tá zase na výrobe vôbec, teda na „ekonomickej moci“, na „hospodárskej situácii“, na materiálnych prostriedkoch, ktoré má násilie k dispozícii.“ (Engels F.: Anti-Dühring, Bratislava 1976, s. 169.)

Osobitne aktuálne sú vojensko-teoretické závery V. I. Lenina, ktorý na základe zovšeobecnenia nových javov vo vývoji imperialismu rozvinul poučky o vzťahu vojny a ekonomiky formulované K. Marxom a F. Engelsom. V tejto súvislosti je vhodné poukázať na osobitnú aktuálnosť záverov V. I. Lenina, ktorý pri analýze obsahu vojensko-ekonomických možností zdôrazňoval, že pre zabezpečenie požiadaviek súčasnej vojny, je nevyhnutné mať vysokorozvinutú ekonomiku, predovšetkým však priemysel, ktorý je schopný vyrábať veľké množstvo najrôznejších druhov vojenskej techniky, materiálu a výzbroje. Zároveň zdôrazňoval, že politika v oblasti vojenvstva je spätá predovšetkým s poli-

tikou hospodárskou. Vojenskú prevahu nemožno dosiahnuť bez prevahy ekonomickej. Súčasný rozvoj VTR potvrdzuje objektivnosť a platnosť záverov formulovaných V. I. Leninom o rastúcom význame ekonomiky ako materiálneho základu vojen.

Materiálny základ obrany socialistických krajín predstavuje socialistická ekonomika. Využitie ozbrojených síl, ich schopnosť riešiť úlohy spoľahlivej obrany socializmu, sú priamo závislé od úrovne výzbroje, bojovej techniky, od komplexného materiálneho zabezpečenia, ktoré sú zase závislé od úrovne rozvoja ekonomiky, vedy a techniky. Masové armády, zložené z rozličných foriem ozbrojených síl a druhov vojsk, potrebujú obrovské množstvo zbraní a bojovej techniky, materiálnych a technických prostriedkov, potravín, liekov a pod.

Zabezpečenie všetkých nevyhnutných prostriedkov pre obranu je nemysliteľné bez spoločnej, koordinovanej činnosti štátov Varšavskej zmluvy v oblasti ekonomiky, bez využitia možností, ktoré dáva medzinárodná socialistická ekonomická integrácia. Pri súčasných úvahách o spoločnej obrane, je nevyhnutné zaoberať sa čoraz viac otázkami rozvoja svetového hospodárstva, rozmiestnenia najdôležitejších vojenskoeconomických, energetických a iných centier, najväčších výrobných závodov, základní, skladov, vedeckovýskumných a konštrukčných ústavov a zariadení, existujúcich strategických zásob surovín a materiálov, zdrojov pre výrobu energie, rozvojom špecializácie a kooperácie vojenskej výroby v rámci štátov Varšavskej zmluvy a pod. Zabezpečovanie obrany štátov Varšavskej zmluvy si objektívne vynucuje starostlivosť o všestranne rozvíjanie ekonomiky, zdokonaľovanie jej štruktúry tak, aby bola schopná zabezpečiť všetky potreby modernej armády. Vzhľadom na všestranne rastúce nároky na ekonomické zabezpečenie obrany krajín Varšavskej zmluvy predstavuje rozvoj socialistickej ekonomickej integrácie proces vytvárania materiálneho základu obrany.

Socialistická ekonomická integrácia sa v praxi realizuje na základe Komplexného programu. Aj keď je Komplexný program v prvom rade mierovým, zameraným na rozvoj výrobných síl v členských krajinách RVHP, jedným z jeho cieľov je upevňovanie obrany členských krajín RVHP. V tejto súvislosti vzniká otázka, ako sa táto významná úloha realizuje.

Väzba medzi rozvojom socialistickej ekonomickej integrácie a vytváraním materiálnych predpokladov obrany je priama

a nepriama. Pri priamej spojitosti ide o niektoré smery realizácie záverov socialistickej ekonomickej integrácie, ktoré majú výrazne vojenský charakter. Pri nepriamej, čiže sprostredkovanej väzbe je výsledná obranyschopnosť závislá od rozvoja jednotlivých národných ekonomik, ako aj celého spoločenstva RVHP. Prínos socialistickej ekonomickej integrácie do celkového úsilia členských krajín Varšavskej zmluvy vybudovať maximálne účinný spoľahlivý obranný systém je v oboch väzbách mnohostranný, mnohokauzálny. Z hľadiska nepriamej väzby možno za najdôležitejší prínos považovať:

1. Tvorbu ekonomických zdrojov použiteľných pre vojenské účely. Obrovské nároky na ekonomické zabezpečenie obrany a charakter súčasnej vojny vyžadujú, aby členské krajiny Varšavskej zmluvy už v mierovom období vynakladali významné časti svojich národných dôchodkov pre účely obrany. Nepriamo túto skutočnosť vyjadril na XXVI. zjazde KSSZ L.I. Brežnev slovami: „Spomaľovanie procesu uvoľňovania a horúčkovitě zbrojenie, ktoré vnucuje imperializmus značne postihuje aj nás.“ (XXVI. zjazd KSSZ, Dokumenty a materiály, Pravda 1981, s. 12.)

Uspokojovanie nárokov obrany nemôže viesť k neúmernému tlaku na tú časť národného dôchodku, ktorá je určená pre potreby mierového rozvoja. Ekonomické podmienky teda na jednej strane sú týmito požiadavkami priamo alebo nepriamo ovplyvňované. Riešenie tohto problému je spojené s rastom národného dôchodku, pre ktorý socialistickej ekonomickej integrácia vytvára podmienky k mobilizácii nových dynamických síl rozvoja jednotlivých členských krajín Varšavskej zmluvy a celého socialistickeho spoločenstva.

Positívny vplyv rozvoja socialistickej ekonomickej integrácie vidieť z dynamiky rastu národného dôchodku členských krajín Varšavskej zmluvy. V priebehu sedemdesiatych rokov vzrástol národný dôchodok krajín RVHP o 66 %. Z toho v BER o 96 %, v MLR o 62 %, v NDR o 59 %, v PER o 72 %, v ZSSR o 62 % a v ČSSR o 56 %. Rast národného dôchodku umožňuje členským krajinám Varšavskej zmluvy vyčleňovať na obranu toľko prostriedkov, koľko je nevyhnutné pre zabezpečenie spoľahlivej obrany. „Nebudeme ľutovať síly a prostriedky,“ zdôraznil na XVI. zjazde KSČ G. Husák, „... aby naša armáda bola modernou armádou, bezvýhradne oddanou strane a ľudu, schopnou spoločne so Sovietskou armádou a armádami ostatných štátov Varšavskej zmluvy ubrániť mier a vymoženosti socializmu.“ (XVI.

zjazd KSČ, Dokumenty a materiály, Pravda 1981, s. 38—39.)

Socialistické výrobné vzťahy a s nimi úzko súvisiaci systém centrálného riadenia a plánovania zabezpečuje neprestajný rast efektívnosti pri využívaní týchto prostriedkov a tak v rámci jednotlivých socialistickejších štátov, ako i v rámci Varšavskej zmluvy.

Rast národného dôchodku je v súčasnosti v krajinách Varšavskej zmluvy zabezpečovaný prevažne využívaním intenzívnych faktorov rastu, rastom efektívnosti ich národných hospodárstiev čo umožní aj v budúcnosti vytvárať potrebné zdroje pre rast materiálno-technického vybavenia ich armád. Závery XXVI. zjazdu KSSZ ako aj závery XVI. zjazdu KSČ, vytyčujú pre nasledujúce obdobie pokračovanie v realizovaní kurzu dlhodobej hospodárskej stratégie vysokej efektívnosti výroby a kvality všetkej práce. Jej základom je intenzívny rozvoj oboch ekonomik. Socialistická ekonomickej integrácia, ako konštatuje Komuniké z XXXV. riadneho zasadnutia RVHP, utvára veľké a dosiaľ nie plne využité možnosti.

2. Ďalší smer v ktorom realizácia integrčných procesov prispieva k posilňovaniu obrany je vytváranie modernej technickej základne, ktorá sa prejavuje v premene štruktúr národohospodárskych komplexov, ktoré rešpektujú požiadavky VTR. Súčasná vojna kladie veľké nároky na priemysel, jeho technickú úroveň, hĺbku delby práce a spôsob teritoriálneho rozmiestnenia. Potreby mierového rozvoja a potreby obrany vyžadujú, aby krajiny Varšavskej zmluvy rozvíjali priemysel v súlade s výsledkami VTR, zlepšovali materiálno-technickú základňu národných ekonomik a ozbrojených síl. Uplatnenie foriem hospodárskej spolupráce vyplývajúcej z realizácie integrčných procesov umožňuje členským krajinám Varšavskej zmluvy využívať také formy spolupráce ako špecializácia a kooperácia výroby (ako aj vojenskej výroby a opráv vojenskej techniky). Výrobné procesy sú zosúladované špecializáciou, pričom zabezpečujú nielen vlastné potreby, ale i potreby ostatných členských krajín. Sústreďovanie výroby do jednej, resp. niekoľkých krajín, vytvára predpoklady pre zefektívnenie výroby, pre uplatnenie vedeckotechnického pokroku, vedie k lepšiemu využívaniu prírodných a ekonomických zdrojov zúčastnených krajín.

Uplatnenie záverov obsiahnutých v Komplexnom programe malo za následok, že v priebehu sedemdesiatych rokov vzrástla hrubá priemyselná produkcia

v celej RVHP o 84 %. Z toho v BER o 105 %, v MER o 132 %, v NDR o 74 %, v PER o 103 %, v ZSSR o 78 % a v ČSSR o 74 %. V rozvoji základných priemyselných odvetví členských krajín RVHP vidieť v rokoch 1976—1980 nasledujúce štrukturálne rozvojové tendencie:

— Vyrovnanejšie tempo rastu jednotlivých odvetví.

— Urýchľovanie procesov koncentrácie výroby, čo je spojené so zavádzaním poznatkov vedeckotechnického pokroku, predovšetkým prostriedkov automatizácie a systémov riadenia, ale aj nové technológie. Dôležitým faktorom pôsobiacim na urýchľovanie procesov koncentrácie priemyselnej výroby v podmienkach socialistickej ekonomickej integrácie je prehlbovanie medzinárodnej špecializácie a kooperácie výroby. Vzrástol vzájomný vývoz špecializovanej strojárnej produkcie z 1,3 mld rubľov v roku 1971 na 9,7 mld rubľov v roku 1980 a jej podiel na dodávkach strojov a zariadení medzi členskými krajinami RVHP dosiahol 34 %. Urýchľovanie procesu koncentrácie, ktoré prebieha paralelne s ďalším prehlbovaním medzinárodnej špecializácie a kooperácie výroby sa prejavuje zvyšovaním počtu dvoj a mnohostranných zmlúv o medzinárodnej kooperácii a špecializácii. V rámci RVHP sa uzavrelo asi 120 mnohostranných a vyše 1000 dvojstranných dohôd v tejto oblasti.

— Pokračovali štrukturálne zmeny v priemyselnej výrobe smerom k posilneniu pozícií najprogressívnejších odvetví spojených s vedeckotechnickým faktorom a k zvyšovaniu reprodukčných väzieb medzi základnými odvetviami priemyslu.

— Rozvoj palivo-energetickej a surovinovej základne, čo má určujúci význam nielen pre ekonomiku, ale i obranný priemysel vyrábajúci vojenskú produkciu, ktorá je vysoko mechanizovaná, automatizovaná a náročná na energiu. Surovinová a energetická základňa štátov Varšavskej zmluvy je schopná zabezpečiť mierové a vojnové potreby. Na území štátov Varšavskej zmluvy je k dispozícii polovica preskúmaných svetových zásob uhlia, ropy a plynu. V súčasnom období z vlastnej produkcie uspokojujú 95,6 % potreby ropy, 98,2 % železnej rudy, 97,4 % potreby valcovaného materiálu, takmer 100 % potreby prírodného plynu a elektrickej energie, dve tretiny potreby fosfátov, tri pätiny potreby kamenného uhlia a mangárovej rudy. Z uvedených údajov vyplýva, že štáty Varšavskej zmluvy sú sebestačné vo všetkých rozhodujúcich druhov palív a energie. Avšak rozloženie nerastného bohatstva na teritóriu štátov Varšavskej

zmluvy je nerovnomerné, excentrické. Najväčšie surovinovú a energetickú zdroj sa nachádzajú na území Sovietskeho zväzu, predovšetkým na Ďalekom východe, zatiaľ čo ostatné socialistickej krajiny majú skôr doplnkovú surovinovú základňu. Tento nedostatok je riešený v súlade s Komplexným programom, spoločným využívaním prírodného bohatstva Sovietskeho zväzu. Napríklad v rokoch 1976—1980 dodal Sovietsky zväz do členských krajín RVHP asi 363 mil. ton ropy, 90 mld. m³ zemného plynu, 36 mil. ton ropných výrobkov, 67 mld. kWh elektrickej energie a veľké množstvo železnej rudy, kameného uhlia, drevnej hmoty, celulózy a pod. čím výrazne stabilizoval surovinovú a palivovú základňu celého spoločenstva RVHP. Spoločné riešenie palivo-energetických a surovinových otázok, spoločné financovanie exploatácie prírodných zdrojov Sovietskeho zväzu, je názorným príkladom internacionálnosti hospodárskej politiky KSSZ a sovietskej vlády.

— Prednostný rozvoj strojárneho a chemického priemyslu v štruktúre priemyselnej výroby. V rozvoji materiálo-technickej základne obrany krajín Varšavskej zmluvy má rozhodujúcu úlohu ťažký priemysel a najmä jeho strojárstvo. Socialistická vojenská koalícia dnes disponuje takými priemyselnými kapacitami, ktoré umožňujú vyrábať tak v objeme, ako i v sortimente všetky základné druhy priemyselných výrobkov. Na jeho základe vybudovali členské krajiny Varšavskej zmluvy aj najmodernejší obranný priemysel. Najväčší podiel na produkcii zbraní, zbraňových systémov má Sovietsky zväz, ako najväčšia a hospodársky najsilnejšia krajina spoločenstva. Ostatné členské krajiny Varšavskej zmluvy sa na výrobe zbraní a zbraňových systémov primerane zúčastňujú. Dôležitú úlohu v zabezpečovaní obrany má chémia, ktorá svojimi produktami uspokojuje nielen potreby národného hospodárstva, ale i obranného priemyslu v tom, že vyrába celý rad nevyhnutných produktov pre ozbrojené sily ako napríklad pohonné hmoty a mazadlá, výbušné látky, syntetický kaučuk, materiály pro rakety a pod. Chemický priemysel zabezpečuje vojenskú výrobu látkami pevnejšími ako oceľ a ľahšími ako voda. To má veľký význam z hľadiska zníženia váhy bojovej techniky, nákladovosti a zvýšenia rýchlosti. Napr. jedna tona umelých hmôt nahradí 3—4 tony farebných kovov. Jednu tonu medi v strojárstve nahradí 0,3 tony z PVC, čo znamená úsporu strategických surovín a zníženie nákladov.

Ako vyplýva zo záverov XXVI.jazdu KSSZ a XVI.jazdu KSC, rozvoj oboch

ekonomík, jednotlivých odvetví, bude prebiehať v tesnej spojitosti s prehĺbujúcou sa socialistickou ekonomickou integráciou v nasledujúcich hlavných smeroch:

- vo sfére materiálnej výroby sa sústreďí pozornosť na rozpracovanie perspektívneho rozvoja elektroenergetiky do roku 2000,

- medzinárodná špecializácia a kooperácia sa zameria na uspokojovanie potrieb vo výkonných a moderných strojoch,

- osobitná pozornosť sa bude venovať perspektívnym prostriedkom riadenia výrobných procesov, súčiastkovej základni elektroniky a mikroprocesorovej techniky, strojom a technológiám šetriacim palivá a energiu, automatickým robotom, manipulatorom a pod.,

- rozvoj chémie bude diferencovaný; napr. Sovietsky zväz bude rozvíjať energeticky náročnú petrochemickú výrobu, ČSSR sa zameria na prednostný rozvoj malotonažnej a strednotonažnej chémie s vysokým podielom kvalifikovanej práce.

Rozvoj ekonomík, ich štruktúr v rámci socialistickej ekonomickej integrácie povedie v osemdesiatych rokoch k vytvoreniu takého stavu ich ekonomík a štruktúr, ktoré budú zodpovedať tak potrebe efektívneho rozvoja výrobných síl, ako i potrebám obrany.

3. Osobitný vplyv socialistickej ekonomickej integrácie na zabezpečovanie obrany krajín Varšavskej zmluvy vidíme v integrovanom využití výsledkov VTR. Súčasťou etapy rozvoja výrobných síl charakterizuje hlbšie prenikanie vedy do procesu spoločenskej výroby. Veda a technika sa nerozvíjajú vo všetkých odvetviach rovnakými tempami. Aplikácia vedeckotechnického rozvoja vyžaduje vysoké náklady. Ani jedna krajina nemôže efektívne realizovať výskum vo všetkých oblastiach výskumnej činnosti (základný resp. aplikovaný výskum). Veľké problémy sa vynárajú pri zdokonaľovaní technologických procesov na najmodernejšej úrovni vlastnými silami a v celom národnom hospodárstve. Okrem toho, riešenie niektorých otázok výskumu má globálny charakter, ako napríklad výskum kozmického priestoru, využitie bohatstva oceánov a pod., ktoré možno riešiť len spoločnými silami. Socialistické výrobné vzťahy, plánovitý rozvoj socialistického hospodárstva krajín Varšavskej zmluvy a možnosti vyplývajúce z integrovaného vedeckého výskumu, vytvárajú predpoklady pre čo najrýchlejší rozvoj vedy a techniky, pre plnšie využitie výsledkov VTR. Požiadavka efektívnejšieho využívania vedeckotechnickej spolupráce je obsiahnutá v návrhu,

ktorý na XXVI. zjazde KSSZ predniesol L. I. Brežnev. Ide o to, "...aby budúce dve päťročnice boli obdobím intenzívnej výrobnéj a vedeckotechnickej kooperácie socialistických krajín." (XXVI. zjazd KSSZ, Dokumenty a materiály, Pravda 1981, s. 10.) Vzhľadom na to, že vedeckotechnický predstih v súčasných podmienkach nadoháda strategický význam, musia členské krajiny Varšavskej zmluvy zabezpečovať jednotnou vojenskotechnickou politikou urýchlenú realizáciu dosiahnutých výsledkov vedeckotechnického pokroku vo vojenskej sfére.

Jednotná vojenskotechnická politika socialistickej vojenskej koalície zahŕňa nasledujúce otázky:

- a) zabezpečuje predpokladaný rozvoj tých smerov vedeckotechnického pokroku vo vojenstve, ktoré sú schopné čo najplnšie a čo najvšestrannejšie uspokojovať dynamicky sa meniace potreby obrany socialistických krajín efektívnymi prostriedkami vedenia súčasného zápasu,

- b) zabezpečuje spojenie priemyslu s vedou v záujme vytvorenia takých zbraní a vojenskej techniky, ktoré budú mať nízke tempo morálneho stárnutia a budú vysoko efektívne,

- c) sústavne venujú pozornosť takým zbraňam a vojenskej technike, ktoré umožňujú úspornosť vojenskej práce a znižujú nutnosť využívania fyzickej práce,

- d) všestranne zdokonaľuje riadenie vojsk prostredníctvom automatizácie a využívania počítačov.

V rámci socialistickej ekonomickej integrácie vznikajú nové možnosti riešenia a využívania výsledkov VTR, nakoľko ich vedecká kapacita predstavuje jednu tretinu svetového vedeckého potenciálu. Efektívne využitie tohto dôležitého zdroja rozvoja spoločenskej výroby (a obrany) v rámci socialistickej ekonomickej integrácie, možno dokumentovať napríklad úspechmi v jadrovom výskume, výzbroji armád, úspechmi v kozme a pod. Sovietsky zväz, ktorý v uvedených oblastiach dosiahol výsledky svetového významu v súlade s princípom socialistického internacionalizmu umožňuje, aby sa na nich zúčastňovali aj ostatné socialistické krajiny. Svedčí o tom program Interkozmos v rámci ktorého pracovali vedci NDR, Poľska, Československa, Bulharska ako aj medzinárodné posádky vytvorené z kozmonautov týchto krajín.

Vedeckotechnická spolupráca v nasledujúcom období bude riešiť predovšetkým vývoj, osvojenie a zavedenie výroby progresívnych systémov strojov, zariadení, materiálov a technológií s predpokladanými efektami už pre túto päťročnicu.

V oblasti integrovaného rozvoja vedy a techniky zameraných na potreby obrany zohrávajú komunistické a robotnícke strany krajín Varšavskej zmluvy významnú úlohu. Spojením najvyspelejších vedeckých a technických kapacít, usilujú o dosiahnutie takého stavu vo vývoji a zavádzaní zbraní, ktorý zodpovedá súčasnej úrovni revolúcie vo vojenstve. Aj preto XXVI. zjazd KSSZ a XVI. zjazd KSČ zdôraznili význam urýchlenia vedeckotechnického pokroku, ktorý sa stane v osemdesiatych rokoch rozhodujúcim faktorom vzostupu socialistických hospodárstiev a podmienkou zabezpečovania ich spoľahlivej obrany.

Vzhľadom na neprestajne rastúce nároky tak mierového rozvoja, ako i nevyhnutnosti zabezpečovania obrany, vytýčili posledné zjazdy komunistických a robotníckych strán krajín RVHP ako hlavnú úlohu pre nasledujúce obdobie, zvýšiť efektívnosť vzájomnej spolupráce, využiť všetky možnosti socialistickej ekonomickej integrácie na intenzifikáciu spoloč-

skej výroby a na urýchlenie procesu štrukturálnych zmien v ekonomikách členských krajín. Socialistická ekonomická integrácia, ako sme ukázali v predchádzajúcom v sebe organicky zahrňuje nielen procesy ekonomického rozvoja, ale i procesy vytvárania materiálnych predpokladov obrany. Dôležitou podmienkou vedeckého riadenia oboch procesov je aktívna, cieľavedomá činnosť komunistických a robotníckych strán krajín RVHP, ktorá je rozpracúvaná na vedeckom základe marxizmu-leninizmu v systéme ekonomických zákonitostí a špecifických zákonov etapy rozvinutej socialistickej spoločnosti. Výsledky, ktoré dosiahli krajiny RVHP v realizácii záverov Komplexného programu, ako aj prijaté smery ďalšieho prehĺbovania socialistickej ekonomickej integrácie umožnia vytvoriť také materiálne základy obrany, ktoré budú zodpovedať dosiahnutému stupňu revolúcie vo vojenstve a zabezpečovať mierové podmienky budovania rozvinutej socialistickej spoločnosti.

OBRANNÝ BOJ PŘI ODRÁŽENÍ PROTIÚDERU NEPŘÍTELE

Podle plánu na rok 1980—1981 byla uskutečněna konference na téma „Příprava a vedení obranného boje při odrážení protiúderu nepřítele“ za účasti příslušníků MNO, GŠ, velitelství VO a armád, představitelů vysokých vojenských škol, VPA KG a příslušníků vědeckopedagogického sboru VA AZ.

Aktuálnost tohoto tématu vyplynula jednak z toho, že naše současné řády a předpisy neřeší v plném rozsahu obranu budovanou a zaujímanou v dotyku s nepřítelem, jednak z toho, že témata vojskových cvičení ve velké míře zahrnují problematiku obranného boje, zejména odrážení protiúderu silných záloh nepřítele přechodem do obrany.

Složitost obsahu tématu — přípravy a vedení obranného boje při odrážení protiúderu — ukázalo již samotné jeho rozpracování. Ničení záloh a odrážení protiúderu bude velmi časté a naléhavé a bude mít velký význam pro úspěch útočných operací. Přitom protiúder operacních záloh bude nutné odrážet většinou ve složité situaci, při nevýhodném poměru sil, protože se armádě nepodařilo zmařit připravovaný protiúder a nemá dostatek sil a prostředků pro zničení protiúderného uskupení jiným způsobem. Vojska prvního sledu vševojskové armády musí být připravena odrazit protiúder silných záloh nepřítele přechodem většiny sil (popř. části sil) do obrany. Odrážení protiúderu přechodem do obrany v rámci útočné operace nebude mít (nemusí mít) zpravidla charakter obranné operace celé vševojskové armády.

Armáda bude za těchto podmínek obranu organizovat a vést v obtížné situaci. Půjde o řadu zvláštností, které musíme při řešení těchto otázek mít trvale na zřeteli a konfrontovat s nimi požadavky na obranu organizovanou mimo dotyk s nepřítelem.

O jaké zvláštnosti jde?

Obranu zaujímáme v dotyku s nepřítelem, vůči kterému jsme zatím v převaze, ale máme velký nedostatek času, zejména denní doby.

Vojska ve většině případů budou útočit dále a hledat nejvhodnější prostory k obraně.

Bojovou sestavu bude ovlivňovat nejen zámysl vedení obranného boje a další podmínky situace, ale zejména dosavadní útočná sestava.

Vytváření bojové sestavy a palebného systému pro odrážení protiúderu bude postupné a nerovnoměrné.

Bojové možnosti divize a pluků budou vzhledem k předcházející bojové činnosti v rámci útočné operace nižší, ztráty na živé síle a bojové technice negativně ovlivní zvláště palebné možnosti a systém velení. Obránce navíc musí počítat s tím, že jeho bojové možnosti při zahájení a v průběhu protiúderu budou ještě nižší, než při přechodu do obrany.

Při dosavadním vedení boje pouze klasickými prostředky můžeme předpokládat, že nepřítel se zahájením protiúderu přejde na vedení bojové činnosti s jadernými zbraněmi, i když rozhodující pro tento přechod budou širší souvislosti.

Ukázali jsme si, jak a co tyto zvláštnosti především ovlivňují.

Omezené časové podmínky ovlivní podstatně nejen **metodiku**, ale **obsah práce** velitele divize a jeho štábu. Bylo poukázáno na skutečnost, že velitel divize nebude mít více jak 6—8 hodin (spíše ještě méně) času pro sebe, podřízené i vojska. Vzhledem k dosavadním zkušenostem, že zahájení protiúderu můžeme očekávat zpravidla v ranních hodinách, půjde z větší části o noční dobu. Proto velitel divize může předpokládat jen minimum možností pro svoji činnost v terénu. Naopak, rozhodujícím podkladem pro jeho práci bude mapa, popř. letecké snímky doplněné plastickým stolem, kterého bude v této situaci zvlášť využívat (i na dalších stupních velení).

K zabezpečení včasného přechodu do obrany budeme zásadně využívat **metody souběžného plánování**. K včasnému zahájení rozhodovacího procesu i na podřízených stupních vydáme plukům bojové úkoly nejprve formou předběžného bojového nařízení, a to po schválení zámyslu bojové činnosti velitelem armády. Po schválení rozhodnutí se doručují bojová nařízení. Předávají se zpravidla ústně, prostřednictvím styčných důstojníků a v dalším se doručují podřízeným písemně. Úkoly vojskům můžeme upřesňovat také postupně.

Na konkrétním časovém rozpočtu pro tuto činnost jsme se neshodli. Obecně byl vysloven požadavek, aby rozhodovací proces velitele divize byl ukončen co nejdříve a pluky (zejména prvosledové) měly k organizaci obrany co nejvíce času.

Základ rozhodnutí velitele divize je dán požadavkem nepřetržitosti, účinného a komplexního ničení protiúderného uskupení všemi prostředky divize v těsné návaznosti a součinnosti na prostředky ničení nadřazených stupňů velení a sousedů, a to počínaje ničením nepřítelů na vzdálených přístupech, při rozvinování protiúderného uskupení, před předním okrajem i v celé hloubce obranného pásma divize.

Bylo zdůrazněno, že nedostatek času nezbavuje velitele divize a jeho štáb povinnosti po předání bojových úkolů **organizovat součinnost**. Je zřejmé, že nejprve bude probíhat na mapách a později podle času a množství denního světla se upřesní v terénu při rekognoskaci. Součinnost se rozpracovává do celé hloubky na pravděpodobných směrech útoku nepřítelů podle úkolů a směrů protiztečí vlastních vojsk. Byl vysloven i názor, že i součinnostní otázky můžeme řešit postupně tak, jak předpokládáme plnění úkolů při odrážení útoku nepřítelů.

Nemůžeme očekávat, že by velitel divize povolával na svoje velitelské stanoviště podřízené velitele. Naopak, v případě potřeby vyjíždí se skupinou náčelníků ve velitelsko-štábních transportérech na pozorovatelnu velitele plu-

ku nebo na jiné vhodné místo v terénu k prověření správného pochopení či upřesnění úkolů podřízeným. Ke stejnému účelu může využít i prostředků vzdušného místa velení.

Velení při přechodu do obrany je vhodné organizovat tak, že dosavadní bojovou činnost řídí velitel prostřednictvím zástupce velitele divize se skupinou určených důstojníků na PVS. Tato skupina po splnění úkolů vytvoří záložní velitelské stanoviště ve stanoveném prostoru. Organizaci obrany řeší zbývající část štábu divize v čele s velitelem na velitelském stanovišti. To vytváří výhodné podmínky pro práci celého štábu, ovšem za předpokladu nepřetržité výměny zpráv a informací mezi VS a PVS.

Důležitým úkolem organizace obrany k odrazení silného protiúderu nepřítelů bude přijetí takových opatření, která zabezpečí **ovládnutí výhodné taktické čáry** k odrazení protiúderu. Rozsah těchto opatření bude kromě časových možností záviset na stupni aktivity a síle nepřítel v dotyku a na jeho činnosti v době, kdy divize přechází do obrany. Jednotky nepřítel v dotyku mohou mít totiž obdobný úkol a to získat (udržet) výhody terénu pro úspěšné vedení protiúderu. Proto můžeme počítat s trvalou aktivitou a tlakem nepřítel, aby vzhledem k nepříznivému dosud pro něho poměru sil splnění našich záměrů alespoň ztížil. Velitel divize musí cvšem vždy odpovědně zvažovat účelnost úsilí k ovládnutí co „nejvýhodnější čáry“, zda nebude účelnější neprodleně přejít do obrany a získat tak více času na organizaci palebného systému a ženijního budování obrany.

Bojovou sestavu bude divize zaujímat pod tlakem času — postupně a nerovnoměrně. Pluky, které útočí v prvním sledu, přecházejí do obrany zpravidla rovněž v prvním sledu. Přitom některý z nich může zahájit přechod do obrany dříve, jiný bude ještě kratší dobu pokračovat v útoku k ovládnutí stanovené čáry předního okraje obrany, další pluk může postupně odcházet do druhého sledu. Obdobná činnost může probíhat i uvnitř pluků. S rozšířením útočného pásma (divize i pluků) je nutné započít ještě v průběhu útočné činnosti a postupně zaujímat bojovou sestavu pro obranu i dalšími prvky.

Shodli jsme se v tom, že pro bojovou sestavu k odrazení protiúderu bude **typické ponechání útočné sestavy**. Vycházíme z toho, že přeskupení a vystřídání bude vzhledem k omezeným časovým možnostem zcela výjimečné pro svoji nerealizovatelnost, komplikovanost a mnohdy pro přímé ohrožení splnění obranných úkolů. Složitá bude též i realizace případného rozhodnutí velitele divize k zasazení pluku z druhého do prvního sledu.

Bojová sestava bude uspořádána většinou do dvou sledů. V prvním sledu mohou být tři nebo pouze dva pluky různého charakteru (na BVP či OT, tp). Protože pluky na BVP nebo tp budou v útoku divize zasazovány k rozvíjení úspěchu na směru hlavního úderu, tj. zpravidla v terénu s výhodnými podmínkami k vedení úspěšné útočné činnosti, můžeme předpokládat, že tento směr bude výhodný i pro hlavní úder nepřátelského protiúderného uskupení. Vyplývá z toho závěr, že tyto pluky i po přechodu do obrany budou bránit úseky, v nichž je třeba soustředit hlavní úsilí obrany, a prostory, na jejichž udržení závisí odolnost obrany. Proto s těmito kvalitativně lépe vyzbrojenými pluky nebude třeba manévrovat na jiný směr k obraně jiných úseků.

Více diskutovanou otázkou byla **úloha a rozmístění druhého sledu**. Z diskuse vyplynulo, že pluk druhého sledu musí být připraven plnit tyto rozhodující úkoly:

— vytvořit hloubku obrany a bránit určený úsek obrany na třetím, popř. i na čtvrtém postavení obranného pásma divize. Tento úkol je pro něho prioritní — stojí na prvním místě;

— dokončit zničení těch sil nepřítele, kterým se podařilo proniknout do hloubky naší obrany, ráznou a rychlou **protitzetčí** do boku a týlu těchto sil z plánovaných čar rozvinutí v součinnosti s jednotkami prvosledových pluků na tomto směru;

— vést boj s pronikajícími menšími silami nepřítele z **palebných čar** (jde o úkol pro motostřelecké prapory na BVP a tp);

— plnit popř. i **další úkoly**, např. vést boj s nepřátelským výsadkem, vystřídat část prvního sledu apod.

Pro vytvoření optimálních podmínek k reálnému a včasnému splnění všech těchto úkolů bude nejvhodnější, aby byl pluk rozmístěn v praporech (rotách) proudích v prostoru 3. a za 3. postavením tak, jak tomu normálně bývá. Je však schopen kterýkoliv pluk za několik nočních hodin upravit prostor rozmístění tak, aby byl chráněn v případě přechodu na používání jaderných zbraní nejen před účinky jaderných zbraní, ale i před úderem nepřátelského letectva a současně vybudovat obranný úsek k vedení odolné a úporné obrany? Určitě není. A protože obrana 3. (4.) postavení je hlavním úkolem pluku, musí připravovat především obranu a tuto také zaujmout, neboť mu poskytne alespoň částečnou ochranu před úderem nepřítele.

V časových kalkulacích k plnění ostatních úkolů musí velitel divize a jeho štáb počítat s tím, že opouštění zaujatých obranných rájů a postavení trvá delší dobu než výjezd z prostoru rozmístění, ve kterém je pluk v praporech či rotách proudích podél komunikací.

Při posuzování bojové sestavy nemůžeme vynechat i další problém, a to předpokládané **posílení divize**, která přechází do obrany k odražení protiúderu nepřítele. Vzhledem k dočasnému charakteru obrany, kdy v krátké době by měly i tyto prvky operační sestavy armády obnovit útok, předpokládáme, že velitel armády ponechá divizi přidělené prostředky. Dokonce může divizi posílit ještě dalšími prostředky, které jí umožní nejen kvalitně a včas vykonat potřebné ženíšné úpravy terénu, ale i zvýšit palebné možnosti divize s cílem v co nejkratší době zničit protiúderné uskupení a obnovit útočnou činnost v celém pásmu vševojskové armády, protože úspěšné odražení protiúderu je z hlediska útočné operace vševojskové armády jedním z rozhodujících úkolů.

Pokud ztráty z předchozí bojové činnosti a v důsledku jaderných a leteckých úderů před zahájením protiúderu nepřesáhnou 30 %, je divize schopná úspěšně odrazit protiúder v hodnotě nejméně jeden a půl plně bojeschopné divize nepřítele. Může tedy bránit pásmo široké až 30 km (v něm můžeme očekávat útok těchto svazků). Ztráty mohou být však vyšší. Proto může nastat i taková situace, kdy šířka obranného pásma divize může být **shodná jako při předcházejícím útoku**, nebo jen o málo širší.

Za jeden z nejdůležitějších předpokladů pro splnění stanoveného úkolu k odražení protiúderu nepřítele považujeme **promyšlený a důsledně realizovaný systém paleb**. Protože je základem úspěšného boje s nepřítelem, musí jeho organizaci pochopit každý funkcionář jako prvořadý úkol, který svojí úplností, promyšleností, prostředky a cíli se neliší ani v nejmenším od požadavků na palebný systém připravené obrany. Zahrnuje jaderné úder, palby dělostřelectva, protitankových prostředků, ručních a lafetovaných zbraní, úder letectva a bojových vrtulníků s PTRS, palbu prostředků PVO, využívá zá-

larasů a přírodních překážek. Spojením všech těchto prvků v jednotný palebný systém je zabezpečeno komplexní palebné ničení ve všech fázích boje s protiučerným uskupením, a to jak v prostorech soustředění, v průběhu přibližování a rozvinování k protiučernu, tak při boji o přední okraj a v hloubce obrany. Jde o sladnou činnost ničivých prostředků podle jejich druhu, jejich obsahu a možnosti ničení v prostoru a čase a o jejich sladění s ničivými možnostmi motostřeleckých a tankových jednotek, rozmístěných v celé hloubce obranného pásma divize.

Palebný systém se vytváří bezprostředně se zaujímáním a budováním obrany a trvale se upřesňuje podle měnící se situace na frontě. Často bude nutné současně odrážet dílčí protizteče a odstraňovat následky jaderných úderů a úderů letectva.

Probrali jsme i otázky **přípravy a protipřípravy**. Sjednotili jsme se v tom, že v rámci komplexního palebného ničení nepřítele můžeme uvažovat i o organizaci protipřípravy. Ničení protiučerného uskupení ve variantě, kdy vojska přecházejí do obrany v přímém dotyku s nepřítelem, při minimálních změnách v rozdělení dělostřelectva je však méně reálné. Armáda totiž zpravidla částí sil pokračuje v útoku a tak přeskupení i soustředění raketového vojska a dělostřelectva k protipřípravě za těchto podmínek je prakticky neuskutečnitelné. Omezené časové možnosti tento závěr jenom potvrzují. Navíc, jestliže jsme dosud nepřešli na použití jaderných zbraní, udržuje se podle nařízení frontu raketové vojsko v pohotovosti k 1. jadernému úderu a proto je nemůže velitel armády použít v protipřípravě.

Důležitou součástí palebného systému je i **boj s bitevními vrtulníky** nepřítele. Použití bitevních vrtulníků očekáváme ve všech druzích bojové činnosti. V průběhu protiučernu zejména k zabezpečení palebné podpory vojsk prvního sledu na hlavním směru, dále k zabezpečení boků a při odrážení protiztečí obránce. Kromě ničení bitevních vrtulníků ve vzduchu je nutné usilovat o jejich vyhledávání a ničení již na letištích a v prostorech před jejich použitím.

Kriticky byla posouzena otázka struktury pásma obrany divize, která přechází do obrany k odrážení silného protiučernu. Je třeba respektovat skutečnost, že na budování obrany bude velmi málo času a nemůžeme v žádném případě předpokládat splnění všech prací jako u připravené obrany. Vedle časových možností ovlivní zásadně výběr ženijních opatření pořadí důležitosti a potřeby každého z nich.

Vytváření předem nastavení a zabezpečovacího pásma považujeme za užitečné a vhodné, neboť umožní obránci klamat nepřítele o skutečném průběhu předního okraje a o uspořádání obrany, vytvářet podmínky pro budování obrany hlavními silami divize, získat čas a donutit nepřítele, aby předčasně rozvinul své hlavní síly a prozradil tak jeho zámysl. Umožní ztížit mu jeho rozvinování, způsobovat mu ztráty od samého počátku protiučernu a zpomalovat tempo jeho útoku.

Vytváření **předem nastavení** považujeme za reálné. K jeho obraně je nutné vyčlenovat před obranné úseky pluků i několik jednotek v síle roty a na důležitý směr dokonce v síle praporu. Tyto jednotky by měly být co nejvíce samostatné, schopné vést protitankovou palbu na velké i malé vzdálenosti a měly by být vysoce manévrové. Tomuto nejlépe odpovídají tankové jednotky, zesílené motostřeleckými jednotkami na BVP. Bude rovněž vhodné posílit je i dělostřeleckou jednotkou, resp. minomety a prostředky PVO plukovního typu. Jejich boj by podporovalo dělostřelectvo PDS prvosledových pluků a z DDS

zejména ty prostředky, které jsou schopny omezovat manévr nepřítele a způsobovat mu ztráty minováním na dálku.

Obzvlášť důležitým požadavkem je podpora boje jednotek na předsunutém postavení bojovými vrtulníky. Mezi oběma prvky je nutné dosáhnout co nejtěsnější součinnosti, zvlášť při zahájení odpoutání se od nepřítele a při vyvádění jednotek z předsunutého postavení do hloubky obranné sestavy pluků. Za tím účelem je žádoucí, aby velitel roty (praporu) na předsunutém postavení měl přímé spojení s bojovými vrtulníky a byl schopen sám si vyžádat jejich údery na nepřítele.

Na těch směrech, kde se nevytváří předsunuté postavení a situace to umožňuje, je vhodné organizovat alespoň postavení bojového zajištění na vzdálenost do 2 km od prvosledových jednotek s cílem bránit první sled před nenadálým napadením a průzkumem nepřítele.

Budování **zabezpečovacího pásma** bude při přechodu vojsk do obrany v do-
tyku s nepřítelem výjimečnou záležitostí.

Vázným úkolem velitele divize a jeho štábu při přechodu do obrany k odražení protiúderu je přijetí účinných opatření **k ochraně proti zbráním hromadného ničení**. Ta nejdůležitější zahrnují organizaci průzkumu prostředků jaderného napadení nepřítele a jejich ničení, organizaci radiačního, chemického a biologického průzkumu a varování vojsk, jakož i uspořádání struktury obrany takovým způsobem, aby snižovala účinky nepřátelských ZHN. Důležité bude optimální využití ochranných vlastností terénu a bojové techniky, účinné maskování a intenzivní ženijní práce k zvýšení odolnosti obrany. K opatřením patří i promyšlené vyčlenění a příprava sil a prostředků k odstraňování následků nepřátelských úderů, uskutečněných zejména bezprostředně před zahájením protiúderu.

Na základě rozboru možností nepřítele při protiúderu můžeme předpokládat, že na divizi v obraně na směru hlavního úderu může být v rámci jaderné a palebné přípravy vedeno až 20 jaderných úderů, které mohou způsobit 30% ztráty i více. Přitom nemůžeme zapomínat na tendenci dalšího zvyšování počtu jaderných náplní u nepřítele. Proto jsme zdůraznili, že obstát proti mohutným jaderným a palebným úderům a **udržet si vysokou bojeschopnost**, to je nejdůležitější úkol všech útvarů divize v obraně. Na jeho úspěšném vyřešení závisí výsledek obranného boje.

Na některých směrech dojde k narušení odolnosti obrany. **Obnovení obrany** dosahujeme především přehrazením trhlin vzniklých v sestavě obránce, a to manévrem paleb dělostřelectva, vysunutím protitankových záloh a POZ na palebné čáry a čáry minování, použitím části jednotek druhého sledu (vševojskové zálohy) a z pasívních směrů (pokud již tyto směry budou zřejmě) k obsazení vyřazených opěrných bodů nebo k zásahu na palebné čáry.

Odstranění následků a obnova bojeschopnosti za situace, kdy nepřítel krátce po jaderné a palebné přípravě zahájil protiúder, bude velmi obtížná a u prvních sledů možná jen ve velmi omezeném rozsahu. Půjde zejména o poskytnutí zdravotnické pomoci, částečnou speciální očistu a uvolňování komunikací pro manévr k přehrazení směru útoku nepřítele. Odstraňování následků u dalších prvků sestavy bude organizováno se zaměřením na obnovení míst velení a bojeschopnosti raketového útvaru a dělostřelectva.

Zvláštní pozornost musí velitelé a političti pracovníci věnovat udržení vysokého morálního ducha vojsk, předcházení malomyslnosti a paniky. Vždyt může jít o první konkrétní setkání se s jadernými údery a jejich účinky.

Obnovení útočné činnosti po odražení silného protiúderu nepřítele bude složitý proces, který vyžaduje, aby již v zámyslu velitele armády pro přechod částí sil do obrany bylo počítáno s vytvářením předpokladů pro obnovení útoku.

Motostřelecká divize, která se podílela na odražení protiúderu nepřítele v prvním sledu armády, může přejít do útoku, jestliže dojde v důsledku uvedených opatření nadřazeného stupně ke změně v poměru sil. Nejtypičtější variantou zpravidla bude připojení se k nově zasazovaným silám.

Uskupení sil a prostředků divize pro přechod do útoku je nejvhodnější realizovat z druhého sledu. Možné je i jejich vytvoření zčásti z jednotek druhého sledu, které můžeme zasadit do útoku z chodu překročením sestavy vojsk v dotyku, a zčásti přeskupením útvarů prvního sledu na směru hlavního úderu do užších útočných pásem. Způsob přeskupování pluků z obrany v prvním sledu divize do útočné sestavy je obdobný. Druhosledové prapory se zasazují z chodu, prvosledové prapory na pasívních směrech a překračované jednotky se vyvádějí do druhého sledu.

Jestliže terén neumožňuje rozvinování zasazovaných druhých sledů z chodu, může být útočná sestava zaujímana postupným přeskupováním a střídáním vojsk v dotyku. Úspěch závisí do značné míry na stupni utajení příprav k přechodu do útoku. K dosažení překvapení nepřítele je však výhodnější zaujetí útočné sestavy zasazováním druhých sledů z chodu.

Zahájený útok musíme vést v rychlém tempu se snahou nedat nepříteli možnost přeskupit síly a využít výhodných terénních čar k organizaci obrany. K úspěšné činnosti divize přispěje i využití bojové činnosti sousedů a nově zasazovaných sil.

Konference ukázala, že v hlavních otázkách jsme se nejen sjednotili, ale posunuli jsme i úroveň našeho poznání o této vážné a vysoce aktuální problematice.

Konference též ukázala, že problematika odražení protiúderů je značně složitá, velmi závažná a některé nevyřešené problémy vyžadují dalšího rozpracování. Mezi ně patří např.:

- rozpracování optimální metodiky práce velitele divize a jeho štábu, která by vycházela ze zvláštností přechodu do obrany k odražení silného nepřátelského protiúderného uskupení se současným přechodem na používání jaderných zbraní,

- hledání dalších prvků bojové sestavy, při současném rozvíjení současných (např. vytváření smíšených protitankových záloh a způsoby jejich činnosti, problémy co nejefektivnějšího využití bojových vrtulníků na divizním stupni apod.),

- zpracování variant ženíjního budování obrany k odražení protiúderu ke zvýšení její odolnosti i v omezených časových lhůtách,

- ujednacení koeficientů efektivnosti protitankových prostředků a tanků při ničení obrněných cílů nepřítele za různých podmínek i metodiku práce s těmito koeficienty,

- zefektivnění palebného ničení protiúderného uskupení na vzdálených přístupech silami a prostředky divize,

- omezování manévru a způsobování ztrát obrněné technice nepřítele minováním na dálku.

BOJOVÁ ČINNOST DIVIZE PŘI VYJITÍ Z BOJE A ODCHODU

V soudobé bojové činnosti převažují především aktivní útočné formy boje. To ovšem neznamená, že je možné stále útočit. V. I. Lenin zdůraznil: „Kdo se naučil útočit, ale nenaučil se za jistých těžkých podmínek, když se jim přizpůsobil, ustupovat, ten válku vítězně nedokončí.“ (Spisy, sv. 33, str. 90, Praha 1955.)

V průběhu bojové činnosti se divize mohou dostat do krajně obtížné situace, kdy pokračování v boji na dosavadní čáře nebude účelné, nebo ani možné. V takovém případě může divize **na rozkaz nadřízeného velitele** uskutečnit vyjití z boje a odchod. Jde o druh manévru používaný k přeskupení, zaujetí výhodnějších čar, vyvedení vojsk z nevýhodných podmínek. Odchod může být nejčastěji použit s cílem uchránit vlastní vojska před úderem nepřítele, který má značnou převahu a kdy boj za těchto krajně nepříznivých podmínek by mohl vést k jejich zničení. Současně tímto manévrem usilujeme o změnu nevýhodné situace, získáváme čas a snažíme se vytvořit podmínky k boji v jiném prostoru.

Odchod může probíhat za různých podmínek. Divize může obdržet rozkaz k odchodu např. vzhledem k situaci sousedů, kdy hrozí obklíčení a nadřízený velitel nemá dostatek prostředků k aktivní činnosti a to jak v obraně, tak i v průběhu útoku, popř. po neúspěšném střetném sražení a boji.

V jiné variantě může být odchod vynucen tak silným tlakem nepřítele, takovou převahou jeho sil, že divize není schopná bránit se na dosavadní čáře, nebo při vyjití z obklíčení, ke zkrácení šířky pásma apod.

V další variantě může být odchod použit jako prostředek přeskupení, kdy se divize vyvádí z boje ze směru, kde není účelné pokračovat v aktivní činnosti, a přeskupují se síly na směr, kde se vytvořila příznivější situace.

V závislosti na těchto a dalších podmínkách může být uskutečněn:

— **vynucený** odchod pod silným tlakem značné převahy nepřítele, kdy jsou vyčerpány všechny možnosti ke změně situace a k boji v dosavadním prostoru a pokračování v boji v tomto prostoru by mohlo vést ke zničení hlavních sil divize;

— **plánovaný** odchod k přeskupení operační sestavy, vzhledem k očekávanému vývoji situace, který se uskutečňuje nikoli jako důsledek bezprostřední činnosti nepřítele v pásmu divize.

Podstata odchodu spočívá v kombinaci specifické obranné činnosti a manévru tak, aby bylo dosaženo co nejvýhodnějšího uskupení sil a prostředků,

zaujato nejlepší postavení vůči nepříteli k neefektivnějšímu využití bojových možností vlastních vojsk.

Důležitou zásadou je, že odchod může být uskutečněn pouze **na rozkaz nadřízeného velitele** (kromě jiného též, aby samovolným odchodem nevznikla obtížná situace pro sousedy). Nezbytnost odchodu je zpravidla ovlivněna souhrnem různých vlivů, zejména výraznou převahou nepřítele zvláště v jader-
ných zbraních, nepříznivým rozmístěním vlastních vojsk umožňujícím obejít nepřitelem, dočasným snížením nebo ztrátou bojeschopnosti vojsk divize apod.

Hloubka odchodu závisí na zámyslu nadřízeného velitele pro další činnost a je ovlivněna poměrem sil, terénem a dalšími vlivy situace. Divize může odcházet na některé další pásmo obrany v hloubce operační sestavy na vzdálenost 30—40 km, nebo i do větší hloubky. Odchod se vždy uskutečňuje v zájmu plnění nového bojového úkolu, je spojen se změnou prostoru a způsobu bojové činnosti, a proto vyžaduje vytvoření nového uskupení sil a prostředků. Nejčastěji k němu dochází v obtížné a nejasné situaci, za značných ztrát a snížené bojeschopnosti vlastních vojsk. Jde tedy o zvláštní a velmi složitý manévry, jehož úspěšné uskutečnění vyžaduje od velitelů a štábů zvlášť pečlivou organizaci boje, pevné a nepřetržité velení.

Podle způsobu použití hlavních sil divize v závislosti na situaci rozlišujeme odchod s rozvinováním, nebo bez rozvinování hlavních sil na mezilehlých čarách.

Při odchodu bez rozvinování hlavních sil na mezilehlých čarách odcházejí hlavní síly po odpoutání se od nepřítele pod ochranou zadních vojsk na konečnou čáru odchodu. Úlohou divize v tomto případě je zpravidla uchránit hlavní síly, organizovaně a co nejrychleji dosáhnout stanoveného prostoru a pohotovosti k plnění nového bojového úkolu.

Podstata odchodu s rozvinováním hlavních sil na mezilehlých čarách spočívá v tom, že hlavní síly postupným bráněním výhodných čar působí nepříteli ztráty, vyčerpávají ho a vytvářejí podmínky pro jeho zničení společně s přicházejícími zálohami. Tento způsob odchodu se používá tehdy, jestliže divize nemůže získat čas bojovou činností samotných zadních vojsk a má za úkol zpomalovat postup nepřítele. Možnosti mezilehlých čar a doba jejich udržení závisí na hloubce odchodu a zámyslu nadřízeného velitele pro další činnost, na bojeschopnosti odcházejících vojsk, terénu a aktivitě nepřítele. Složitost tohoto způsobu odchodu ovlivňuje nezbytnost organizovat a uspořádat obranu na jednotlivých čarách ve velmi krátkých lhůtách.

Odchod vojsk, které jsou v dotyku s nepřítelem, začíná vyjitím z boje a odpoutáním od nepřítele. **Vyjití z boje** spočívá ve vytvoření podmínek volnosti manévru, stažení hlavních sil do takové hloubky, která umožňuje změnu bojové sestavy do pochodových proudů. Probíhá pod ochranou vyčleněných krycích jednotek, s využitím snížené viditelnosti a klamání nepřítele. Pokud je nutné vzhledem k situaci vyvádět vojska z boje ve dne, potom demonstrativní činností, využitím dýmu a jiných maskovacích opatření je nutné usilovat o klamání nepřítele. Zahájení vyjití z boje se volí v době oslabení aktivity nepřítele a je třeba usilovat o maximální rychlost při vyvádění jednotek. Pouze nenadále, organizované a rychlé odpoutání hlavních sil od nepřítele vytváří příznivé podmínky pro úspěšný odchod. S tímto cílem mohou být vedeny jaderné údery, údery letectva a palby dělostřelectva na neaktivnější a nejnebezpečnější uskupení nepřítele. V některých případech může být účelné vést při

zahájení odchodu hlavních sil dílčí protizteče. Pro rychlou a skrytou činnost vojsk i klamání nepřítele má značný význam dovedné využití terénu.

Uskupení sil a prostředků pro odchod musí zabezpečovat:

- organizované odpoutání hlavních sil divize od nepřítele a jejich rychlé vyvedení na nově stanovenou čáru, nebo do nového prostoru a dosažení pohotovosti k plnění nového úkolu;

- zajištění odcházejících vojsk čelně, na bocích i v týlu v průběhu odchodu, popř. rychlé rozvinutí části hlavních sil do bojové sestavy, jestliže nepřítel pozemními silami nebo vzdušnými výsadky pronikne na cesty odchodu;

- včasný odsun týlových součástí, zásob všeho druhu, raněných a nemocných;

- nepřetržité pevné velení v průběhu odchodu a to jak silám, které zajišťují a brání odchod, tak i hlavním silám za pochodu od fronty.

Uskupení sil a prostředků divize při vyjití z boje a při odchodu tvoří krycí síly, zadní voje, boční odřady a čelní zajištění odcházejících vojsk, hlavní síly divize, včetně proudů týlových a technických útvarů.

Vyjítí z boje a odpoutání hlavních sil od nepřítele zabezpečují **krycí síly**, do nichž se vyčleňují zesílené motostřelecké a tankové jednotky, obvykle četa z každé rotы na předním okraji obrany nebo čáře dotyku, popř. až zesílená rota od praporů, které přehrazují tankové směry. Krycí jednotky se posilují tanky, protitankovými prostředky, zatarasovacími prostředky a jsou podporovány palbou vyčleněného plukovního a divizního dělostřelectva. Tyto jednotky zůstávají v zaujatých postaveních a k oklamání nepřítele zesilují palbu tak, aby bojová činnost měla stejnou intenzitu a ráz jako před vyjitím hlavních sil z boje.

Hlavní síly divize při vyjití z boje využívají maximálního množství komunikací i vhodného terénu, v bojové sestavě se stahují z čáry dotyku a vytvářejí proudy. Po vyjití z boje si volí čáry a prostory vytváření rotních proudů mimo dosah protitankových prostředků nepřítele ve vzdálenosti 3—4 km za čárou dotyku. Čáru vytváření praporečnických proudů je účelné volit mimo dosah nejúčinnější palby dělostřelectva v hloubce 10—12 km od čáry dotyku, zpravidla před první čárou rozvinutí zadního voje divize. Pokud nepředpokládáme rozvíjení hlavních sil na mezilehlých čarách, určuje se výchozí čára odchodu za bojovou sestavu divize, 15—25 km za čárou dotyku. Při odchodu do velké hloubky se mohou určovat po 1—2 hodinách pochodu regulační čáry. Na vyjití pluků z boje je třeba ponechat odpovídající dobu (orientačně okolo dvou hodin).

Krycí síly zahajují odchod na rozkaz nebo signál velitele divize nebo pluku, jakmile hlavní síly projdou čárou zaujatou zadním vojem. V dalším se připojují ke svým útvarům, nebo zesilují zadní voje. Jednotky, kterým se nepodařilo odpoutat od nepřítele, odcházejí v bojové sestavě skoky od čáry k čáře a kryjí se navzájem palbou, usilují podle možnosti o přechod do předbojových sestav mimo dosah protitankových prostředků nepřítele. K oslepení nepřítele a skrytí vlastních vojsk je účelné využívat dýmu a organizovat umlčování nepřátelských radioelektronických prostředků. Ke zpomalování postupu nepřítele se využívá zátarasů všeho druhu, destrukcí, léček, paleb vyčleněného dělostřelectva a úderů vojskového letectva.

Odchod divize probíhá obvykle v pásmu předchozí bojové činnosti, tzn. zpravidla v pásmu širokém kolem 30 km a postupně se může zužovat.

Odchod hlavních sil divize probíhá pod ochranou **zadních vojáků**. Úkolem zadních vojáků je zdržet po stanovenou dobu útok nepřítele, odrazit zteč jeho čelních sledů, přinutit ho k rozvíjení dalších sil a organizovat nové zteče. Tím zdržet nepřítele, získat čas a zabezpečit nerušený odchod hlavních sil divize. Síla a složení zadních vojáků musí být taková, aby byly schopny plnit samostatně stanovený úkol. Divize může vyčlenit zadní voj v síle zesíleného pluku, který bude mít za úkol přehrazovat celé pásmo odchodu divize, nebo uskutečnit odchod pod ochranou zadních vojáků pluků, popř. kombinovaným způsobem, kdy část pásma odchodu kryje zadní voj divize a část jeden ze zadních vojáků pluků. Na každou osu odchodu se zpravidla vyčleňuje do zadních vojáků hodnota praporu. Do zadních vojáků je účelné vyčleňovat tankové útvary a jednotky, nebo motostřelecké útvary a jednotky vyzbrojené bojovými vozidly pěchoty, vzhledem k jejich manévrovacím možnostem, palebné síle a odolnosti. Pluk vyčleněný jako zadní voj divize může být posílen 1—2 oddíly dělostřelectva, 1 plrbat. a ženijní rotou.

Čáry rozvinutí zadních vojáků volíme obvykle po 15 km, při odchodu do větší hloubky po 20 km i více s využitím léček a zátarasů mezi nimi. První čáru rozvinutí zadního voje divize volíme zpravidla v hloubce předchozí obrany na úrovni třetího postavení, u zadních vojáků pluků v hloubce 8—10 km od čáry dotyku. Na jednotlivých mezilehlých čarách může zesílený pluk obdržet úkol zdržet nepřítele v průměru 1,5—2 hodiny na každé čáře, zadní voj v síle praporu 1—1,5 hodiny. Ve prospěch zadních vojáků mohou zasáhnout vyčleněné divizní prostředky, hotovostní baterie raketového útvaru pokud budou k dispozici jaderné zbraně, protitanková záloha divize, popř. letectvo, zejména bojové vrtulníky. Ve středně členitém terénu může přehradit prapor šíří 5—7 km, pluk až 15 km.

Způsob boje zadních vojáků závisí na situaci. Při slabší aktivitě nepřítele může odcházet zadní voj rovněž v proudech pod ochranou zadní záštity. Při značné převaze nepřítele a jeho silném tlaku bojuje zadní voj skoky s využitím terénu od jedné čáry ke druhé, spojuje obranu opěrných bodů na jednotlivých čarách se širokým manévrováním, činností léček a zátarasováním. Základním způsobem činnosti zadního voje je nenadálé palebné napadení nepřítele. Jakmile se nepřítele začne rozvíjet, rychle odchází na další obrannou čáru. Celkové množství čar rozvíjení zadních vojáků závisí na hloubce a tempu odchodu, bojových možnostech a aktivitě nepřítele.

K ochraně boků hlavních sil za odchodu se vyčleňují **boční odřady** nebo boční pochodové záštity. Jsou vysílány k přehrazení směrů možných nepřátelských obchvatů nebo obejítí s úkolem zabránit nepříteli proniknout na cesty odchodu hlavních sil divize. Svůj úkol plní v závislosti na situaci buď přehrazením těchto směrů obranou vhodných prostorů, které drží do průchodu hlavních sil divize, nebo zajišťují hlavní síly divize postupem na ohroženém boku.

Odcházející hlavní síly divize se zabezpečují na jednotlivých osách odchodu vysláním předsunutých odřadů, které předem obsazují a drží důležité objekty, jako mosty, soutěsky, komunikační uzly, nebo čelními pochodovými záštitami, které postupují před čelem odcházejících vojsk a ničí nebo blokuji nepřátelské výsadky, diverzní skupiny apod. Spolu s pochodovým zajištěním se vysílá na každou osu odřad zabezpečení pohybu.

Hlavní síly divize odcházejí po co nejvíce osách a v praporních proudech. Proudové útvary se člení na praporní proudy, které postupují ve vzdálenosti 2 až

3 km. Větší rozptýlení nadměrně zvětšuje hloubku sestavy divize při odchodu, ztěžuje velení, zvětšuje nebezpečí rozdělení hlavních sil divize nepřítelem. Pokud se msp s BVP nepoužívá jako zadního voje divize, je účelné ho mít na čele hlavních sil na ohroženém směru. Týlové útvary, pokud nebyly odsunuty předem, se přesunují po nejméně ohrožených osách za pochodovým zajištěním na čele hlavních sil. Raketový útvar a dělostřelectvo se přemísťují blíže k čelu hlavních sil po chráněném směru. Hotovostní baterie raketového útvaru se přemísťují skoky. Část dělostřelectva, vyčleněného pro podporu boje zadních vojáků, PTZ a POZ se přemísťují na zádi hlavních sil, popř. na ohroženém boku. Prostředky PVO se rozmísťují v sestavě hlavních sil po bateriích, část se vyčleňuje pro obranu zadních vojáků.

Při odchodu divize s rozvíjením hlavních sil na mezilehlých čarách vytváříme zpravidla dva sledy, které zaujímají postupně obranné čáry a vzájemně se překračují. Pluky se rozvíjejí na těchto čarách na široké frontě zpravidla v jednom sledu s vyčleněním silné zálohy. Mezery mezi opěrnými body rot mohou dosahovat v těžko dostupném terénu 2 i více km, kromě paleb a zátarasů se přehrazují léčkami. Šířka obrany pluku na těchto podmínkách dosahuje 12–15 km. Pro boj s prostředky jaderného napadení nepřítele se mohou vytvářet speciální odřady v síle zesílené roty.

Vyjítí prvního sledu z boje na mezilehlé čáře se uskutečňuje na rozkaz velitele divize poté, když útvary druhého sledu zaujaly obranu a vytvořily palebný systém na následující čáře.

Při odchodu s rozvíjením na mezilehlých čarách velí velitel divize z velitelského stanoviště, které se rozvíjí zpravidla v úseku obrany jednoho z pluků v těžko dostupném terénu. Záložní velitelské stanoviště divize se rozvíjí na následující čáře a ZV divize řídí odcházející útvary a vytváření obrany. Po zahájení odchodu prvního sledu na následující čáru přechází velitel divize se svojí operační skupinou na ZVS, které se stává hlavním místem velení. Současně se vyčleňují síly a prostředky zpravidla z předchozího VS pro rozvíjení nového ZVS na následující čáře. Při vyřazení jednoho z míst velení divize může být velení útvarům na mezilehlé čáře uloženo dočasně veliteli jednoho z pluků. TVS divize se přesunuje bez zastávky za konečnou čáru odchodu.

Tímto způsobem může divize bojem na dvou až třech mezilehlých čarách značně omezit možnosti nepřítele při rozvíjení úspěchu v hloubce naší obrany a zadržet jeho útočící uskupení v síle až dvou divizí po dobu jednoho dne. Tím umožnit přisunutí vlastních operačních záloh a přípravu protíúderu.

Při tomto způsobu odchodu má činnost divize manévrový ráz. Jde o spojení dočasné obrany k udržení řady postupně zaujímaných čar ve vymezené době a širokého manévru, zpravidla s cílem zpomalovat postup velmi silného a aktivního uskupení nepřítele při krajně omezených vlastních bojových možnostech.

Velitel a štáb divize začíná **organizovat odchod** zpravidla po obdržení předběžného bojového nařízení. Organizace odchodu zahrnuje zejména přijetí rozhodnutí, stanovení bojových úkolů podřízeným, organizaci součinnosti a zabezpečení bojové činnosti. Okamžitě se vydávají pokyny pro přípravu os odchodu a mezilehlých čar, ke zřizování zátarasů a destrukcí, k odsunu raněných, nemocných, poškozené techniky a zásob, které nejsou nezbytné pro další bojovou činnost.

Metodika práce velitele a štábu divize závisí na konkrétní situaci. Při nuceném odchodu, kdy každá hodina promeškání včasného vyjití z boje ztěžuje situaci vlastních vojsk, je nejvíce používána metoda souběžného plánování na základě postupně doručovaných předběžných a bojových nařízeních.

V předběžném bojovém nařízení pro odchod velitel armády zpravidla veliteli divize stanoví zprávy o nepříteli, cíl odchodu, pásmo nebo směr odchodu, konečnou čáru odchodu, sousedy a jejich úkoly, pořadí odchodu týlových a technických útvarů, dobu pohotovosti, způsob a dobu doručení bojových úkolů.

Po obdržení předběžného bojového nařízení si velitel divize ujasní cíl, směr a hloubku odchodu, místo a úlohu divize v rámci armády při odchodu a na konečné čáře, lhůty pohotovosti k vyjití z boje a odchodu. Dále vezme v úvahu známé prvky situace, zejména bojové možnosti vlastních vojsk i nepřítelů, časové možnosti, stanoví opatření, která je nutné neprodleně uskutečnit, a vydává náčelníkovi štábu pokyny k organizaci průzkumu, jaké údaje o nepříteli a do kdy zjistit. Na základě závěrů z ujasnění úkolu hlásí svůj záměr nadřízenému a po jeho schválení s ním seznamuje své zástupce a náčelníky druhů vojsk a služeb a prostřednictvím štábu vydává předběžná bojová nařízení útvarům. Tato činnost by měla trvat orientačně do 40 minut. Po obdržení dalšího bojového nařízení se hodnotí doplňující údaje a dokončuje rozhodnutí, upřesňují se bojové úkoly útvarům včetně organizace součinnosti. Tato druhá část rozhodovacího procesu vyžaduje zpravidla od 60 do 90 minut. Tyto normy odpovídají práci připraveného a sešraného štábu.

Organizaci odchodu řeší velitel divize zpravidla na mapě. Je-li čas, může uskutečnit dílčím způsobem rekognoskaci na rozhodujících směrech. Ujasnění úkolu, hodnocení situace a přijetí rozhodnutí tvoří zpravidla proces, v němž jsou postupně formulována jednotlivá opatření a co nejrychleji předávána podřízeným.

V zámyslu pro odchod velitel divize stanoví:

- manévr a bojovou sestavu při vyjití z boje, způsob jaderného a palebného ničení nepřítelů,
- způsob odchodu a odpovídající uskupení sil a prostředků,
- způsob vyvedení týlových a technických útvarů, odsun raněných a nemocných,
- čáry pro vedení boje, čas zaujetí a lhůty jejich udržení.

Při stanovení úkolů podřízeným určuje způsob a pořadí vyjití z boje, jejich pásma nebo osy odchodu, místo v pochodové sestavě, úkoly na mezilehlých nebo konečné čáře odchodu, posilové prostředky a lhůty plnění úkolu.

Při stanovení způsobu součinnosti vymezuje podle čar a času způsob plnění úkolu jednotlivými prvky sestavy, zejména součinnostní opatření při vyjití z boje, čáry vytváření pochodových proudů, osy přesunu, průchody, organizaci pořádkové služby, způsob boje krycích sil a zadních vojáků, jejich podporu divizními prostředky, pořadí odchodu hlavních sil, signály při vzájemném překračování vojsk na mezilehlých čarách, opatření k maskování a zatarasování, činnost při proniknutí nepřítelů na cesty odchodu a jiné.

K organizaci velení určuje místa velení a doby rozvíňování, jakož i způsob jejich přemístování.

Rozhodnutí velitele divize se zakreslí do mapy, kde se obvykle vyjádří:

- uskupení nepřítelů a pravděpodobný záměr jeho činnosti,

- situace a úkoly krycích jednotek,
- osy odchodu, čára rozvinutí zadních vojů, doba zaujetí, výchozí čára, regulační a konečná čára odchodu,
- čáry vytváření pochodových proudů a doby průchodu,
- čáry rozvinování PTZ a minování POZ a další úkoly zatarasování,
- pochodová sestava hlavních sil, pochodové zajištění a jeho úkoly,
- úkoly útvarů v průběhu odchodu a na konečné čáře odchodu,
- uskupení prostředků PVO, dělostřelectva, raketového útvaru a jejich manévru v průběhu odchodu,
- prostory rozmístění a odsunu týlových a technických útvarů,
- místa velení, prostory a doba jejich rozvinování, způsob přemístění.

Při organizaci odchodu metodou souběžného plánování se úkoly útvarům doručují zpravidla ve dvou etapách: nejprve předběžnými nařízeními a pak bojovými nařízeními. Předběžná bojová nařízení se doručují útvarům po vydání zámyslu velitele divize. Jejich obsah a rozsah závisí na konkrétní situaci. Obvykle pro pluk, který je určen jako zadní voj, se stanoví posilové prostředky, první čára rozvinutí a doba zaujetí, pohotovost systému paleb, doba a způsob doručení bojového úkolu, popř. další údaje.

Útvarům hlavních sil se stanoví cíl a směr odchodu, složení a úkoly krycích sil (popř. zadního voje, pokud se od pluku vyčleňuje), konečnou čáru odchodu a způsob doručení bojového úkolu.

Po přijetí rozhodnutí nebo jeho upřesnění na základě bojového nařízení nadřízeného velitele se vydávají útvarům bojová nařízení. V bojovém nařízení pro zadní voj je třeba stanovit směr hlavního úsilí, další čáry rozvinování, dobu a signály pro vyjítí z boje a odchod, konečnou čáru odchodu hlavních sil, zřizování zátarasů na osách odchodu, situace a úkoly sousedů, způsob podpory divizními prostředky.

Ostatním útvarům se určují pásma nebo osy odchodu, posilové prostředky, úkol na konečné čáře a mezilehlých čárách, dobu a signály vyjítí z boje, složení a úkoly pochodového zajištění, čáry rozvinování zadního voje, výchozí a regulační čáry a dobu průchodu, úkoly sousedů.

Bojová nařízení neopakují údaje stanovené v předběžných bojových nařízeních. Při vydávání úkolů přísně respektujeme pravidla utajeného velení. Úkoly doručujeme převážně technickými pojiťkami, na rozhodujícím směru osobním vydáním úkolu některým z hlavních funkcionářů divize. Cíl odchodu, zámysl činnosti a úkoly útvarů musí být formulovány jasně a jednoznačně, aby nevznikly žádné pochybnosti o způsobu činnosti při odchodu.

Závěrem chci zdůraznit, že s odchodem počítáme jako s jedním z druhů manévru a bojové činnosti, která zajišťuje uchování sil i za cenu dočasné ztráty terénu, získává čas a vytváří podmínky pro boj v jiném prostoru.

Mezi hlavní činitele pro úspěch při odchodu řadím především schopnosti velitelů a štábů organizovat a řídit bojovou činnost při vyjítí z boje a odchodu, rychlý manévru při přeskupování a odchodu, houževnatý boj krycích sil, zadních vojů a bočních odřadů s dovedným využíváním zátarasů a palebného působení, všestranné zabezpečení bojové činnosti a organizaci pořádkové služby.

Vyjítí z boje a odchod bude zpravidla probíhat ve velmi obtížné a složité situaci. Znalost zásad této činnosti vytváří podmínky pro splnění úkolu. Uvedené zásady nevyčerpávají všechny možné varianty a různorodost bojové činnosti v těchto podmínkách. Je třeba je uplatňovat tvůrčím způsobem podle konkrétní situace.

VOJENSKO GEOGRAFICKÁ INFORMACE A ROZHODOVACÍ PROCES VELITELE

Pro úspěšné řešení cílů a úkolů pozemních operací má velký význam znalost prostoru válčiště a správné vojenskogeografické hodnocení pásma operace, jako objektivního faktoru operační a bojové situace.

Význam vojenskogeografického hodnocení pásma operace jako součásti rozhodovacího procesu a plánování operací zvyšují i dokumenty velení armády pro přípravu pozemních vojsk.

Jedním z hlavních úkolů vojenské geografie je poskytovat veliteli a štábu dostatek informací o terénních, komunikačních, vojenskoeconomických a dalších podmínkách pásma operace z hlediska jejich vlivu na použití a bojovou činnost vojsk, práci štábů a zabezpečení operace. Bez důsledného vyhodnocení vojenskogeografických podmínek pásma operace nemůžeme na žádném operačním stupni přijmout reálné rozhodnutí a úspěšně řídit operační činnost vojsk.

Vojenská geografie jako součást vojenské vědy chápe podmínky prostoru pro vedení pozemních operací jako souhrn přírodních a společenských prvků a jevů na válčišti. Vychází z obecného hodnocení válčiště, které svými velkými rozměry vytváří v jednotlivých prostorech různorodé

a značně odlišné podmínky pro vedení pozemních operací.

Nerovnoměrné rozmístění vojenských objektů, soustředění průmyslových a politických center do určitých omezených prostorů a uclenění uskupení vojsk do jednotlivých oblastí v závislosti na jejich operačním významu, spolu s objekty operační přípravy válčiště a fyzickogeografickými podmínkami umožňují stanovit konkrétní cíle pozemních operací a určit optimální směry úderů vojsk k jejich dosažení. Pomáhá určit objekty operačního významu a vytypovat cíle pro jaderné a jiné údery. Uspadňuje volbu účinných forem a způsobů vedení operací, použití druhů vojsk i stanovení odpovídající operační sestavy.

Všestranné a reálné vyhodnocení vojenskogeografických podmínek pásma operace zvyšuje možnost přijetí optimálního rozhodnutí pro danou operaci. S přihlédnutím k jejich charakteru musí být také organizována příprava vojsk a všestranné zabezpečení operace.

Hodnocení vojenskogeografických podmínek pásma operace předpokládá:

— určit celkovou charakteristiku pásma operace a stanovit jeho význam na daném válčišti (operačním směru),

— stanovit fyzickogeografické podmínky pásma operace a jejich vliv na přípravu a vedení operace,

— zhodnotit komunikační podmínky v pásmu operace a určit možnosti jejich využití pro manévry, přesuny a zásobování vojsk,

— rozebrat vojenskoekonomické poměry v pásmu operace a stanovit možnosti jejich využití pro materiálně technické, zdravotnické a jiné zabezpečení vojsk,

— vyhodnotit vojenskopolitické poměry, osídlení, stav obyvatelstva a jeho smýšlení,

— charakterizovat stav operační přípravy území nepřítelů v pásmu operace a vyhodnotit jeho vliv na operační činnost vojsk.

Při hodnocení vojenskogeografických podmínek pásma operace neustále sledujeme dvě základní operační hlediska a to:

— jak ovlivní přípravu, operační zabezpečení a vedení operace vlastních vojsk a velení jim,

— jak mohou ovlivnit zámysl použití a bojovou činnost vojsk nepřítelů.

Vliv fyzickogeografických podmínek na vedení pozemních operací

Fyzickogeografické podmínky pásma operace jsou dány reliéfem terénu a jeho vertikální členitostí, vodstvem, půdními podmínkami, porosty a klimatickými poměry. Pro potřeby pozemních operací je důležité i hodnocení komunikačních, vojenskopolitických a vojenskoekonomických poměrů a stav operační přípravy válečnické v pásmu operace (tyto však v článku pro nedostatek místa nerozebírám).

Reliéf terénu rozděluje vojenská geografie pro potřeby hodnocení jeho operačních a taktických vlastností do základních typů charakteristických svými vlastnostmi pro jednotlivé terénní celky. Určující zde je převládající tvar reliéfu, absolutních a relativních výšek a sklonových poměrů. (Viz tabulku 1.) Určité typy terénu se liší svými vlastnostmi ovlivňujícími tempo operace, použití vojsk, ma-

Realizovat uvedenou zásadu v praxi vyžaduje nejen všestranně a důsledně hodnotit vojenskogeografickou situaci, ale také znát zásady operačního umění. Znat způsoby a formy vedení pozemních operací a bojového použití druhů vojsk. Jen tak můžeme připravit dostatek objektivních podkladů pro rozhodnutí velitele, formulovaných ve stručných operačních závěrech.

Pásmo v útočné operaci armády může v souladu s platnými normami dosahovat až 40 000 km². Je zcela přirozené, že na tak rozlehlém prostoru se budou podmínky pro vedení bojové činnosti vojsk často měnit. V jedné a téže operaci mohou vojska vést útočnou činnost za různých fyzickogeografických podmínek. V rovinatém, ale i horském terénu, v zalesněných prostorech, nebo v široce zastavěných, na sebe navazujících městských aglomeracích, v odkrytém terénu apod. Změny fyzickogeografických podmínek jednotlivých prostorů pásma operace budou navíc zvýrazněny i změnami vzniklými v důsledku bojové činnosti vojsk, po použití ZHN a změnami klimatu.

névr a operační i taktickou součinnost. Každý typ terénu má jiný vliv na snížení, nebo zvýšení účinků jaderných úderů a na ochranu vojsk, týlových zařízení a štábů před účinky ZHN.

Převažující typ terénu svými vlastnostmi ovlivní přesuny vojsk, zasazování druhých sledů a záloh. Odrazí se i na celkové spotřebě pohonných hmot a ovlivní i celý systém zásobování. Bude hrát významnou roli při výběru prostorů pro rozmístění vojsk. Ovlivní výběr obranných čar a stanovení hloubek a šířek jednotlivých prvků obrany. V neposlední řadě bude i jedním z určujících prvků pro stanovení bojových úkolů podřízeným. Značnou měrou ovlivní použití letectva, prostředků PVO, radioelektronického boje a celý systém spojení.

Vodstvo ve spojení s terénem představuje značnou překážku pro pohyb vojsk.

Tabulka 1

Dělení terénu podle jeho členitosti

Terén	Charakteristika povrchu	Výškové rozdíly	Převládající sklon svahů
Nečlenitý (rovinatý)	Rovný, jen málo zvlněný	do 50 m	2—3°
Málo členitý (zvlněný)	Zvlněný, s oblémy terénními tvary, mírné svahy	do 100 m	až 5°
Členitý (kopcovitý)	Příkřejší svahy kopců a kup, hlubší údolí	do 500 m	5—10°
Velmi členitý (horský)	Mohutné horské hřbety, prudké srázy, hluboká, mnohá úzká údolí	okolo 1000 m	nad 10°

Tabulka 2

Dělení vodních toků

Řeka rozměrů	Šířka	Hloubka	Mohou mít proud toku v m/sec ⁻¹
Malých	do 60 m	do 2 m	slabý (do 0,5)
Středních	60—150 m	1—3 m	střední (0,5—1,0)
Velkých	nad 150 m	2—8 m	bystrý (1,0—2,0) prudký (nad 2,0)

Všeobecně se má za to, že účinnost vodních toků jako překážek se s rozvojem bojové techniky a přepravních prostředků snížila. Domnívám se, že to je nepřesné hodnocení, protože s růstem množství vodních děl a zařízení na řekách úměrně roste i jejich překážkovitost, alespoň v některých poměrně dlouhých úsecích.

Vojenská geografie člení řeky pro potřeby jejich rychlého vyhodnocení do tří velikostních skupin, s přihlédnutím k šířce a hloubce jejich toku (viz tabulku 2).

Ze stojatých vod mají na vedení pozemních operací největší vliv jezera a rybníky o ploše nad 10 km² a prostory s vysokou koncentrací jezer a rybníků, nebo prostory bažin a rašeliníšť s málo únosnou půdou.

Půdní podmínky charakterem svrchních pokryvných vrstev a výše hladiny spodních vod výrazně ovlivní zemní práce a použití ženíjní techniky. Ve velmi tvrdé a

tvrdé půdy zvyšují účinky dělostřelecké palby a minových zátarasů na živou sílu. Sypké, propustné půdy ovlivňují účinky ZHN, umožňují zamoření vodních zdrojů částicemi radioaktivního spadu a bojovými otravnými látkami.

Součástí hodnocení půdních podmínek je vyhodnocení podzemních prostorů. Umožňují úkryt vojsk, míst velení, týlů, zdravotnických zařízení a materiálu. Mají význam i jako úkryty pro civilní obyvatelstvo.

Porosty se hodnotí podle jejich charakteristických vlastností. Určující je převažující druh, výška a hustota kmenů, rozlehlost porostů, přístupnost a průjezdnost lesních masívů. Porosty ovlivní zvláštní manévr, rozmístění a maskování vojsk. Značně zvyšují účinky zápalných prostředků. Mají význam i jako zásobárny stavebního materiálu z místních zdrojů.

Vedle porostů se jako součást pokrytosti

terénu hodnotí zastavěné prostory. Po narušení zvyšují překážkovitost terénu, mohou ztížit přesuny a zásobování vojsk. Využívají se jako výhodné obranné čáry. Účelně mohou být použity i pro ukrytí míst velení.

Klimatické podmínky se mohou v průběhu operace i několikrát změnit. Jejich změny mohou být i uměle vyvolány v rámci tzv. „Meteorologické války“ zaměřené na působení změn atmosférických podmínek. To dokázaly pokusy v průběhu bojů ve Vietnamu, jejichž výsledkem byly uměle vyvolané deště s následnými povodněmi a záplavami.

Nadměrné dešťové srážky snižují a mnohdy mohou i znemožnit průchodovost terénu. Působí na účinnost zápalných prostředků. Vedou k poruchám spojení. Vysoká vzdušná vlhkost způsobuje rychlou korozi kovových materiálů a rychlejší znehodnocování proviantu.

Požadavky velitelů a štábů na vojenskogeografickou informaci

Vojenskogeografická informace je pracovním informačním dokumentem na stupni operačního svazu. Charakterizuje podmínky pásma operace, nebo zájmových prostorů a jejich vliv na přípravu a vedení operace. Je účelovým, informačním materiálem a má proto časově omezenou platnost.

V závislosti na požadavcích velitele (NŠ) a operační situaci může mít vojenskogeografická informace různý obsah i formu. Podle obsahu může být všeobecná nebo speciální. Podle formy může být textová (slovní), grafická, nebo kombinovaná. Přitom informace i podle obsahu i podle formy může být podrobná nebo stručná.

Zvláštní formou bude vojenskogeografická informace jako informace o změnách, které nastanou (nastaly) v důsledku bojové činnosti vojsk (po jaderných úderech, zamoření terénu, destrukce objektů apod.).

Na zpracování vojenskogeografické informace nebude vždy dostatek času. Proto volba jejího obsahu a formy bude záviset na úkolu, konkrétní situaci, požadavcích velitele a času, který má k dispozici. Me-

Mlhy a nízká oblačnost znesnadňují činnost letectva, omezují dosah některých radioelektronických prostředků a mají vliv na vedení přímých paleb. Zvyšují však účinnost maskování a usnadňují překvapení nepříteli.

Fyzickogeografické podmínky vždycky ovlivňovaly vedení bojové činnosti. Se vzrůstající technizací a motorizací armád však jejich význam roste. Jsou jedním z důležitých částí vojenskogeografického hodnocení pásma operace. Jejich objektivní hodnocení umožňuje stanovit charakter a zvláštnosti jednotlivých prostorů a na základě toho přijmout odpovídající opatření k zeslabení jejich vlivu na vedení a průběh operace. Úměrně s růstem jejich vlivu na vedení pozemních operací rostou i požadavky velitelů a štábů na kvalitu, objektivnost a využitelnost vojenskogeografických informací při rozhodovacím procesu.

Metodologický postup zpracování informace musí být sladěn se zámyslem velitele a činností vojsk co do cílů, místa a doby plnění postupných úkolů plánované operace. Postupně může být obsah vojenskogeografické informace doplňován.

Vojenskogeografická informace, jako účelový informační materiál, musí být konkrétní, stručná, jasná a přehledná. Založena na ověřených podkladech. Příliš podrobná informace s velkým množstvím nepodstatných údajů ztěžuje hodnocení hlavních ukazatelů a bere velitelům drahocenný čas. Proto je nutné nejdříve hodnotit ty vojenskogeografické faktory, na nichž především závisí úspěch jednotlivých fází operace. Jako první uvádíme jen ty údaje, které jsou nezbytné pro přijetí rozhodnutí a pro zplánování. Vyhýbáme se neurčitým formulacím a maximální pozornost věnujeme přijetí operačních závěrů, které vyplývají z vojenskogeografického vyhodnocení pásma operace.

Závažnost vojenskogeografické informace a její vliv na rozhodovací proces vy-

žaduje úzkou součinnost náčelníka topografické služby s oddělením štábu i jednotlivými odborníky. To bude nutné zejména u:

- operačního oddělení z hlediska manévru a plnění jednotlivých úkolů přípravy a vedení operace,

- zpravodajského oddělení v otázkách vyhodnocení údajů o stavu operační přípravy prostoru a k využití výsledků průzkumu o změnách terénu,

- oddělení speciální propagandy v otázkách změn vojenskopolitických poměrů, nálad a činnosti obyvatelstva,

- s orgány týlu v problematice hodnocení podmínek materiálního a zdravotnického zabezpečení vojsk a změnách, popř. požadavcích na dopravu a zásobování, ženijního oddělení o stavu zatarašování, podmínkách překonávání vodních toků a požadavcích na zabezpečení pohybu vojsk.

Dále je třeba spolupracovat se spojovací oddělením, s orgány povětrnostní služby, chemickým oddělením a dalšími.

Jak jsem již uvedl, obsah i forma vojenskogeografické informace může být různá. Můžeme však stanovit její obsahovou strukturu [základní]. Tuto můžeme podle potřeby doplňovat, nebo zkrátit a vyhodnotit jen ty prvky, které jsou jako podklad pro rozhodnutí velitele nezbytné.

Základní obsahová struktura vojenskogeografické informace může zahrnovat:

- celkovou charakteristiku pásma operace a jeho operační význam,

- zvláštnosti fyzikogeografických podmínek a jejich vliv na vedení operace,

- závěry a vyhodnocení komunikačních podmínek pásma operace,

- celkové operační závěry.

V článku jsem nemohl rozebrat všechny prvky vojenskogeografického hodnocení pásma pozemní operace a jejich vlivu na bojovou činnost vojsk. Chtěl jsem jen upozornit na význam jejich studia již v míru. Pojetí významu, obsahu a formy vojenskogeografické informace se pod vlivem vědeckotechnického a vojenského pokroku mění a vojenskogeografická informace se stává jednou z důležitých součástí rozhodovacího procesu velitele, zejména na vyšších stupních velení.

Některé součásti vojenskogeografických podmínek mohou zahrnovat i jiné funkcionáře štábu (NPO, NT-ZV, ZN apod.) do svých informačních zpráv. Přesto platí zásada, že náčelník topografické skupiny (oddělení) musí účelně a všestranně rozebrat všechny vojenskogeografické faktory pásma operace, i když je velitel v návrzích nevyžaduje. V rámci operační součinnosti je povinen na vyžádání poskytnout získané údaje i ostatním funkcionářům oddělení štábu, popř. podřízeným stupňům velení.

Nejdůležitější a současně nejsložitější částí vojenskogeografické informace jsou celkové závěry. Při jejich zpracování vycházíme nejen ze znalostí všech součástí vojenské geografie, ale i ze znalostí zásad operačního umění a taktiky. Svým obsahem a zaměřením mají celkové závěry kromě jiného napomáhat veliteli při stanovení:

- nejvýhodnějších směrů operační a taktické činnosti vojsk, jejich kapacity a podmínek,

- prostorů, objektů a zařízení, na jejichž ovládnutí (vyřazení) bude záviset úspěch operace,

- vhodných směrů pro soustředění hlavního úsilí vojsk a výhodných terénních čar — prostorů pro obranu,

- možných pásem zaplavení, zatarašení, požárů a podmínek pro jejich překonání,

- opatření k zesílení ochrany proti ZHN, maskování, zásobování vojsk vodou a materiálem z místních zdrojů,

- podmínek pro přesuny, manévry a zásobování vojsk, určení účelových komunikací a zranitelných míst na nich.

K NĚKTERÝM OTÁZKÁM VEDENÍ PROTIVZDUŠNÉ OPERACE

Soudobé strategické operace na válčišti jsou charakteristické hromadným použitím prostředků vzdušného napadení. Imperialistické státy a jejich bloky mají na předpokládaných rozhodujících válčištích silná uskupení letectva a bezpilotních prostředků vzdušného napadení. V souvislosti s agresivními cíli války plánují jejich použití od samotného zahájení agrese k splnění rozhodujících úkolů strategického a operačního významu. K nim patří i získání vzdušné nadvlády v co nejkratším čase po zahájení války a tím vytvoření podmínek pro vedení operací pozemních vojsk. Hlavními principy použití prostředků vzdušného napadení nepřítele bude jejich hromadné zasazení na rozhodujících směrech proti nejdůležitějším vojenským, politickým a ekonomickým objektům. Principu hromadného použití prostředků vzdušného napadení plně odpovídají hromadné údery, uskutečňované především formou útočné vzdušné operace při zahájení a vedení války klasickými prostředky ničení nebo formou vzdušné kosmické útočné operace ve válce s použitím jaderných zbraní.

Nepřítel jako agresor bude mít na své straně určité výhody, především ve volbě hlavního směru úderu, na kterém soustředí většinu sil a prostředků vzdušného napadení, a ve volbě času pro nejvýhodnější zahájení války. Ve všech případech zahájení agrese se bude snažit použít prostředků vzdušného napadení s využitím prvku překvapení. Bude využívat možnosti širokého manévru s cílem zničit v krátkém čase hlavní úderné prostředky protivníka, jeho prostředky protivzdušné obrany a hlavní uskupení pozemních vojsk v taktické a operační hloubce a později i ve strategické, včetně zničení objektů administrativně politického a ekonomického významu a dopravních uzlů. Forma útočné vzdušné operace, jejíž rozmach představuje šířku pásma činnosti 600 až 800 km, hloubku 800—1000 km a trvání 4—5 dnů, vyvolala potřebu mít takový způsob operačního použití vlastních prostředků, který by spolehlivě útočnou vzdušnou operaci nepřítele zmařil. Tomuto požadavku odpovídá protivzdušná

operace, jako forma vedení bojové činnosti vojsk PVO a dalších druhů vojsk na válčišti.

Protivzdušná operace je součástí strategické operace na válčišti. Jejím obsahem jsou předem plánovaná, z hlediska cílů, úkolů, místa a času sladěná vzdušná sražení a boje vojsk PVO a frontového stíhacího letectva, bojová činnost svazků a útvarů úderného letectva, raketového vojska a dělostřelectva, činnost útvarů radioelektronického boje, průzkumných a výsadkových útvarů i jiných prostředků k odražení hromadných úderů vzdušného nepřítele a zničení hlavních sil letectva a bezpilotních prostředků ve vzduchu i na zemi.

Protivzdušnou operaci zahájíme současně se zahájením útočné vzdušné operace nepřítele. Mimořádný význam má včasné zjištění příprav a doby zahájení útočné vzdušné operace nepřítele. K tomu využijeme všech druhů průzkumu. Za zvlášť kritický okamžik z hlediska úspěšného zahájení protivzdušné operace považujeme hromadný vzlet letectva nepřítele. Při rozmístění hlavních sil taktického letectva nepřítele ve vzdálenosti 300—400 km od státní hranice (linie fronty) první letouny nepřítele přeletí státní hranici za 15—20 minut. To je tedy doba, kterou mají prostředky PVO k dispozici, aby byly uvedeny do nejvyšších stupňů bojové pohotovosti a byly schopny odrazit první hromadný úder. Kromě jiných prostředků průzkumu má rozhodující význam z hlediska zjištění, sledování a vedení vzdušných cílů radiotechnické vojsko. Jeho úloha, zvlášť před zahájením agrese a za daných možností radiolokační techniky, zejména dálkového dosahu radiolokátorů, není jednoduchá. Tomu přispívá i to, že do zahájení agrese může aktivně pracovat jen část radiolokačních prostředků — asi do jedné třetiny radiotechnických hlásek. K vedení radiotechnického průzkumu zahájením agrese vyčleníme takové radiotechnické hlásky, které mají největší dálkový dosah. Ani za těchto předpokladů, zvláště v členitějším terénu, není zabezpečeno takové „radiolokační střežení“ letišť nepřítele, aby- chom mohli bezpečně zjistit hromadný vzlet letectva nepřítele. Zvláštní význam má proto i radiotechnický průzkum vedený z vlastního území leteckými palubními radiolokačními prostředky s dosahem 400—500 km. Takovýto radiotechnický průzkum v pásmu frontu v období před možným zahájením agrese vedou 3—4 letouny v předem stanovených sektorech.

Okamžitě po zjištění hromadného vzletu nepřátelského letectva uvádíme do nejvyšších stupňů bojové pohotovosti všechny síly a prostředky určené k účasti v protivzdušné operaci, pokud se tak nestalo již dříve na základě zpráv získaných jinými druhy průzkumu. Stíhací letectvo, kromě sil určených jako záloha na zemi a k narůstání sil ve vzduchu, zaujímá určené prostory střehu ve vzduchu. Protiletadlové raketové prostředky, úderné a průzkumné letectvo, raketové vojsko a dělostřelectvo a prostředky radioelektronického boje uvedeme do pohotovosti číslo 1. Zesiluje se radiolokační pole zapnutím prostředků dalších radiotechnických hlásek.

Na velitelských stanovištích sledují a vyhodnocují vzdušnou situaci, zejména s cílem co nejdříve po hromadném vzletu nepřátelského letectva zjistit zámysl nepřítele, vyhodnotit složení skupin nepřátelských letounů a jejich počty na jednotlivých náletových směrech. Přitom musíme zvláštní pozornost věnovat možné klamně činnosti. Na základě takového hodnocení vzdušné situace přijímáme rozhodnutí k posílení skupin stíhacího letectva přehrazujícími směry, na kterých očekáváme nejintenzivnější činnost nepřátelského letectva. Z hlediska včasného a organizovaného zahájení bojové činnosti musí vyšší velitelské stupně informovat stupně nižší o situaci nepřítele ve vzduchu,

zejména proto, že mají komplexnější přehled o vzdušné situaci a mohou na základě jejího vyhodnocení specifikovat předpokládaný počet nepřátelských letounů na jednotlivých směrech a prostorech. Dále je účelné informovat nižší stupně o přijatých opatřeních a předávat jim upřesňující rozhodnutí.

Prostředky radioelektronického boje se zapínají a zahajují aktivní činnost v době, kdy zahájí rušení radiotechnických prostředků nepřítel nebo kdy zjevně jde o první hromadný úder.

Vlastní aktivní bojová činnost vedená prostředky PVO a dalšími prostředky frontu se zahajuje s okamžikem narušení státní hranice. Protiletadlové raketové vojsko frontu i PVOS a ruční protiletadlové raketové prostředky, začleněné v divizích a plucích prvního sledu, odpalují první rakety, a to jak na letouny, které přelétávají státní hranici, tak na letouny letící k ní, s cílem zničit nepřátelské letouny v optimální vzdálenosti ještě před státní hranicí.

Stíhací letectvo zahajuje ničení vzdušného nepřítel z prostorů přehrazování. Část stíhacího letectva z těchto prostorů u státní hranice proniká na určených směrech nad území nepřítel a ničí skupiny a jednotlivé letouny na přístupech a na dalekých přístupech ke státní hranici. Použití stíhacího letectva nad územím nepřítel za takovýchto podmínek, kdy není zničena a umlčena nepřátelská PVO, zvláště protiletadlové raketové prostředky, se organizuje tak, aby stíhací letouny rychle pronikly do těsné blízkosti i do skupin nepřátelských letounů, využily nasycenosti vzdušného prostoru pro vlastní kryt a v blízkosti sestav nepřátelského letectva ničily jednotlivé cíle.

Hlavním cílem vedení aktivní bojové činnosti protiletadlových raketových prostředků, stíhacího letectva a protiletadlového dělostřelectva v prvních minutách zahájení agrese vzdušnými prostředky napadení je zničit maximální počet nepřátelských letounů, rozbít skupiny letectva, zabránit jim v organizovaném letu po plánovaných tratích a tím jim nedovolit proniknout nebo jim ztížit proniknutí k plánovaným objektům úderu. Tím se současně vytvoří podmínky pro ničení nepřátelského letectva pronikajícího do hloubky státního území a k odražení první vlny hromadného úderu i zmaření celého prvního hromadného úderu. Nepřátelské letectvo, kterému se podařilo proniknout prvním sledem prostředků protivzdušné obrany do hloubky státního území, ničí zejména stíhací letectvo. Brání mu pronikat do prostorů mimo účinnou působnost protiletadlových raketových prostředků u bráněných míst a objektů. Účinné musí být i ničení nepřátelského letectva na odletu.

V první vlně prvního hromadného úderu na válčišti může nepřítel použít 1000—1200 letounů, z toho v pásmu jednoho frontu asi 300—400 letounů. Front ve složení tří armád v prvním sledu a s jednou armádou v druhém sledu, letectvem frontu a prostředky PVOS může mít 500—600 odpalovacích zařízení protiletadlových raketových kompletů, 300—400 stíhacích letounů a do 1000 protiletadlových ručních raketových prostředků. Tyto prostředky mohou jednou salvou protiletadlových raket a jedním vzletem stíhacího letectva zničit 300—350 letounů nepřítel. To znamená, že prostředky PVO, které mají dnešní fronty, jsou dostatečné k odražení a zmaření prvního hromadného úderu nepřítel, a to tím spíše, že již při 50 % zničených letounů nepřítel můžeme považovat úkol za splněný.

Úspěšná bojová činnost prostředků protivzdušné obrany v období odražení první vlny prvního hromadného úderu a splnění stanovených úkolů a cílů ovlivní další činnost nepřátelského letectva, zejména v důsledku ztrát na le-

tounech, a donutí ho další vlny a další hromadné údery přeplánovat. Vlastní prostředky protivzdušné obrany a letectvo při takovémto odražení nebo zmaření prvního hromadného úderu utrpí zejména na zemi menší ztráty a tím si zachovají plnou bojeschopnost. Za takovýchto podmínek nebude ze strany nepřítelů dosaženo ani plánovaných a předpokládaných výsledků úderů nepřátelského letectva vedenými proti pozemním vojskům, což již v prvních hodinách války ovlivní vševojskový boj.

Podstatný vliv na zmaření útočné vzdušné operace nepřítelů má použití úderných prostředků frontů, tj. letectva a raketového vojska a dělostřelectva. Je účelné, aby i těchto prostředků bylo použito v nejkratší možné době po zahájení agrese s cílem zničit, umlčet a narušit PVO nepřítelů, zničit jeho prostředky velení a navedení, ničit letectvo na zemi, rozrušit letiště a blokovat je.

Ničení, umlčení a rozrušení systému PVO nepřítelů se uskutečňuje s cílem vytvořit podmínky pro činnost úderného letectva proti letištím a místům velení a navedení letectva nepřítelů. Dělostřelectvo, zvláště pro tento úkol vycílenými oddíly, ničí především radiotechnické prostředky nepřítelů prvního sledu a zjištěné protiletadlové prostředky na maximální dosah své účinné působnosti. Palba dělostřelectva má zvláštní význam na směrech, kde jsou plánována průletišť vlastního úderného a průzkumného letectva. Raketové vojsko s obyčejnými nebo chemickými prostředky ničení se používá především k umlčení a ničení protiletadlových raketových baterií nepřítelů, a to zejména na plánovaných tratích letu vlastního letectva a v prostoru průletišť. Raketového vojska frontu a armád můžeme použít proti letištím nepřítelů, pokud jsou tato v jeho dosahu, s cílem rozrušit na nich vzletové a přistávací dráhy. Letiště jako velké plošné objekty jsou pro raketové vojsko výhodné. Aby bylo dosaženo byť krátkodobého rozrušení letišť, přičemž je sledován jediný cíl, a to zabránit nepřátelskému letectvu přistání na nich po návratu z prvního hromadného úderu, musí být na jedno letiště použito více raket buď formou soustředěného úderu, nebo formou postupných úderů. Raketové vojsko frontů prvního sledu na válčišti může pokrýt takovou činnost 12—15 letišť. Proto se raketovému vojsku přidělují letiště zvláště důležitá. Údery raketového vojska mohou umlčovat a ničit velitelská stanoviště letectva a protivzdušné obrany a střediska velení a navedení.

Hlavní údernou silou, která může v protivzdušné operaci významně přispět k jejímu úspěšnému vedení, je stíhací a bombardovací letectvo. Jeho dovedným použitím v období prvního hromadného úderu nepřítelů se mohou vytvořit podmínky ke zmaření celé útočné vzdušné operace nepřítelů. Stíhací bombardovací a bombardovací letectvo je výhodné použít se zahájením agrese nepřítelů k prolomení jeho protivzdušné obrany a k ničení letectva na letištích, k minování a blokování letišť. Průlom protivzdušné obrany částí sil stíhacího bombardovacího letectva probíhá především na směrech, které dovolí proniknout skupinám stíhacího bombardovacího a bombardovacího letectva do prostorů nepřátelských letišť. Abychom dosáhli tohoto cíle, je nezbytné v rámci válčiště prolomit PVO nepřítelů nejméně na 4—6 směrech a v pásmu jednoho frontu na 1—2 směrech. Při šířce jednoho pásma průlomu protivzdušné obrany 50—80 km do hloubky 400 km musíme zničit a umlčet 15—20 protiletadlových raketových baterií středního dosahu (typu Hawk) a 4—6 baterií velkého dosahu (typu Nike Hercules). Za předpokladu, že asi $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{4}$ baterií středního

dosahu může umlčet raketové vojsko, je k umlčení a ničení zbývajících baterií potřeba dvou plukovních vzletů stíhacího bombardovacího letectva a jednoho pluku bombardovacího letectva.

Hlavním cílem bojové činnosti letectva frontů proti letectvu nepřítele na začátku protivzdušné operace je zničit to letectvo nepřítele, které se nezúčastňuje prvního hromadného úderu, respektive první vlny prvního hromadného úderu. K němu patří i letouny-nosiče, které budou udržovány na letištích jako jaderná záloha. Ještě významnější je však v této fázi protivzdušné operace dosáhnout zneschopnění maximálně možného počtu nepřátelských letišť s cílem zabránit nepřátelským letounům, vracejícím se z prvního hromadného úderu, přistání na nich. Takovouto činnost je třeba vést nejen proti základním, ale i proti maximálně možnému počtu záložních letišť. Stíhací bombardovací a bombardovací letectvo frontů s přihlédnutím k tomu, že část jeho sil bude použita proti prostředkům protivzdušné obrany, může vést úder a zaminovat 80–100 letišť nepřítele na válčišti, v pásmu jednoho frontu 25–30 letišť.

Vojskové letectvo v protivzdušné operaci používáme k ničení radiotechnických prostředků a všech zjištěných protiletadlových jednotek a útvarů, zejména v prostorech průletů vlastního letectva podle situace do hloubky 10 až 30 km.

Jednou z nejdůležitějších otázek protivzdušné operace je časové sladění bojové činnosti prostředků protivzdušné obrany a dalších prostředků frontů prvního sledu, zejména úderných prostředků. V období plánování protivzdušné operace proto zpracujeme graficky časový plán protivzdušné operace. Z počtů vyplývá, že je-li vzat za základ čas „Č“, který se rovná narušení státní hranice (linie fronty) prvními letouny nepřítele, je nejvýhodnější ničit a umlčovat prostředky protivzdušné obrany nepřítele (průlom protivzdušné obrany) v čase „Č“ + 20 až „Č“ + 35 minut a údery na letiště vést v „Č“ + 35 až „Č“ + 50 minut.

Jednou ze základních otázek v takové složité operaci, jako je protivzdušná operace na válčišti, je otázka součinnosti, a to jak na operačním, tak i taktickém stupni. Při součinnosti mezi fronty vycházíme i z možnosti, že nepřítel při zahájení agrese použije v útočné vzdušné operaci hlavní síly prostředků vzdušného napadení v rámci válčiště na jednom hlavním operačním směru a na dalších směrech ji rozvine až po dosažení úspěchu na tomto hlavním směru. Pro prostředky protivzdušné obrany, které budou na tomto směru rozmístěny, to bude situace velmi složitá. Proto musí být připraveny varianty manévru silami a prostředky sousedů (sousedních frontů).

Taktická součinnost mezi různými prostředky protivzdušné obrany, zvláště pak mezi protiletadlovým raketovým vojskem a stíhacím letectvem frontů a protivzdušné obrany, musí být uskutečňována na jednoznačných, co nejjednodušších zásadách, které můžeme aplikovat za jakéhokoliv vývoje vzdušné situace. Nemůžeme se spoléhat na to, že v kritických okamžicích vzdušných sražení a bojů při odrážení prvního hromadného úderu bude možné upřesňovat dílčí součinnostní otázky. Je např. účelné, aby stíhací letectvo v období odražení prvního hromadného úderu v prostoru státní hranice (na hloubku divízi prvního sledu) působilo ve výškách mimo dosah ručních protiletadlových střel a aby byly přesně vymezeny výšky bojové činnosti stíhacího letectva a protiletadlových raketových útvarů divízi a armád prvního sledu. V hloubce

vlastního území, kde budou mezi prostory účinné působnosti protiletadlového raketového vojska mezery, musí být hlavní zásadou, že stíhací letectvo nevlétává do těchto prostorů účinné působnosti, ale plní úkoly ve všech výškách mimo ně. Rovněž je účelné, aby na dobu, kdy vlastní úderné letectvo bude prolétávat průletišti k plnění úkolů nad územím nepřítele, byl vydán zákaz vedení palby všem pozemním prostředkům, rozmístěným v průletišťích. Pouze předem jednoznačně stanovené zásady součinnosti mohou vytvořit podmínky pro koordinovanou činnost všech prostředků, které se zúčastňují protivzdušné operace, jejich efektivní využití a zajištění bezpečnosti vlastního letectva.

Závěrem chci upozornit, že jsem jen ve stručnosti poukázal na vysokou dynamičnost bojové činnosti vojsk zúčastňujících se protivzdušné operace na válčišti a zejména pak na její zahájení při odražení prvního hromadného úderu prostředků vzdušného napadení nepřítele. Článek nevyčerpává uvedenou problematiku. Má spíše sloužit jako určitý úvod k příspěvkům dalších autorů na toto téma.

VÝZNAM VODNÍCH DĚL V SOUDOBÉ VÁLCE

Hydrotechnická díla na válčišti mají kromě civilního významu i vysoký vojenský význam. Ten je dán možností jejich využití v souladu se zámyslem vedení operace (boje).

Vodní díla na teritoriu ČSSR jsou většinou orientována ve směru jih-sever v prostoru Čech a severní Moravy nebo sever-jih v prostoru SSR a jižní Moravy. Tím v případě jejich zničení vytváří vážnou překážku postupu vojsk ve směru východ-západ a naopak. Zvláště pak systémy vodních děl spojené v kaskádu (Vltavská a Vážská kaskáda). Kaskády umožňují z vojenského hlediska rozdělit jednotlivé sledy operační sestavy. Na druhé straně vytváří příhodné podmínky pro organizaci obranného boje.

Vodní díla při jejich zničení jsou nebezpečná především vytvářením průlomových vln, které svojí hmotou a výškou způsobují rozsáhlé záplavy, ničí komunikace, mosty, budovy a terén v jejich dosahu. Po dobu průtoku průlomové vlny znemožňuje přepravu, ohrožuje vojska a obyvatelstvo. Svými účinky ztěžuje i po opadnutí přístupy k řece a obnovu přeprav na dlouhou dobu.

Z hlediska využití vodních děl pro vojenské účely nemusí být vždy nejvhodnějším řešením úplné zničení vodního díla. Mnohdy daleko většího efektu můžeme dosáhnout krátkodobým vypuštěním vodního díla (dále jen VD) „bez ohledu na řečiště“ tak, aby v zájmovém prostoru byly strženy plovoucí mosty a rychlost proudu nedovolovala stavbu mostu ani přepravu vojsk na plovoucích prostředcích. Toto mů-

žeme podle potřeby opakovat a tím na dlouhou dobu znemožnit přepravu vojsk přes řeku.

Možnosti ničení vodních děl

Zkušenosti z 2. světové války dokazují, jak z technického hlediska je obtížné ničit VD klasickými prostředky ať leteckými bombami, či trhavinami. Z hlediska soudobých možností při použití jaderných zbraní je ničení VD podstatně snazší. K ničení VD můžeme použít řízených střel, leteckých bomb s jadernou náplní, nebo jaderných min při diverzním způsobu ničení. Účinnost soudobých raket či leteckých bomb s klasickou náplní je malá, jelikož hmotnost nálože nepřesahuje 1000 kg. Tímto způsobem můžeme většinou dosáhnout jen vnějšího poškození přehradních hrází, ne však jejich částečného nebo úplného zničení. Mimo to je třeba brát v úvahu i vysoké nároky na přesnost zásahu, která vzhledem k malému půdorysnému rozměru cíle je těžce dosažitelná. U většiny našich vodních děl je nutné použít jaderné nálože o mohutnosti 50–100 kt. Snáze se ničí klenbové přehradní hráze (které můžeme zničit zcela), než dlouhé sypané zemní hráze, u nichž otvor vzniklý výbuchem rozšíří teprve tlak vytékající vody.

Rozsah zničení přehradních hrází má své přímé důsledky ve velikosti průlomové vlny. Orientačně stanovíme výtokové množství vodní hmoty tak, že při průřezu větší než jedna třetina plochy přehradní hráze pod úrovní hladiny uvažujeme průlomo-

vou vlnu v plné kapacitě s přihlédnutím ke skutečnému množství vody ve vodním díle. Při průřevě menší než $1/5$ plochy přehradní hráže půjde vždy o nižší výtokové množství vody a analogicky i menší devastací účinky pod vodním dílem. Z uvedeného je zřejmý význam informací o rozsahu zničení vodního díla.

Vznik a charakteristika průlomové vlny (PV)

Problematika spojená s určením postupu průlomových vln při zničení vodních děl a stanovením jejich ničivých účinků je předmětem zvýšeného zájmu. Přispělo k tomu zřejmě více vážných katastrof u moderních přehrad v posledních letech. Příčiny můžeme najít v tom, že nové přehrady se budují ve složitějších geologických podmínkách a projektanti používají stále více odvážného konstrukčního řešení.

Mezinárodní komise pro vysoké přehrady ICOLD uveřejnila informaci, že je na světě vybudováno asi 8300 přehrad, z kterých se porušilo okolo 400. Statistika posledních dvou desetiletí ukazuje, že poměr počtu katastrof roste rychleji, než počet vybudovaných přehrad. Počet přehrad stále roste, jejich parametry jsou stále větší, smělejší a přehrady se budují i ve velmi obtížných podmínkách.

Řešením problematiky průlomových vln vznikajících protržením přehrad se v posledních letech obzvláště zabývají odborníci v SSSR, USA, ve Francii a Jugoslávii.

Hmotné i nehmotné bohatství států v údolích řek v důsledku rozvoje civiliza-

ce — především socialistické industrializace — stále vzrůstá. Důsledky případné havárie (zničení) vodního díla se proto zvětšují úměrně s tímto růstem. Hospodářské škody v období míru je třeba kombinovat se strategickými, resp. taktickými záměry v období války.

Charakteristiku průlomové vlny — viz obr. 1.

Čelo průlomové vlny (ČPV) je charakteristické svou rychlostí a silou, kterou naráží na překážky. Jeho rychlost a výška je závislá na výšce nadržené vody ve vodním díle a množství vody, dále pak na charakteru údolí pod vodním dílem. Podstatně větší rychlosti ČPV dosahuje v úzkých údolích ve srovnání s rovinatým charakterem terénu.

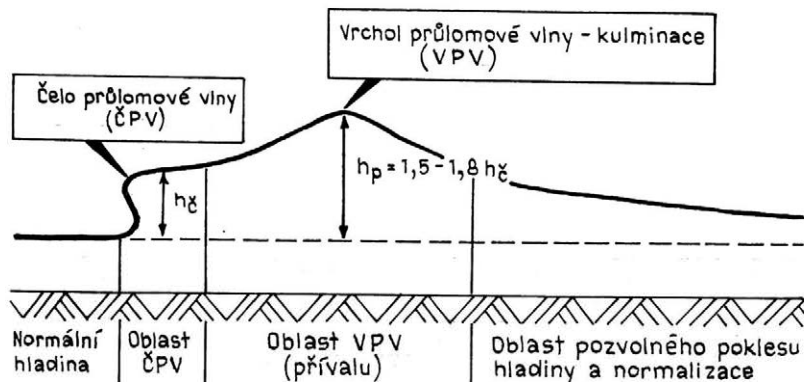
Vrchol průlomové vlny (VPV) postupuje pomaleji než ČPV, nemá takovou drtivou sílu, ale je nebezpečná svojí výškou. Může být o 50 ÷ 80 % vyšší než ČPV. Vytváří široké záplavy a unáší volná plovoucí břemena, písek, zeminu, ornici a předměty stržené ČPV.

Doba kulminace VPV v dané vzdálenosti závisí na výšce a množství vody ve VD, dále pak na charakteru terénu (údolí) pod vodním dílem a vzdálenosti daného místa od VD.

Pro informaci v tabulce 1 uvádíme několik hodnot.

Z hodnot v tabulce 1 je zřejmý rozdíl mezi ČPV a VPV. Tak např. u vodního díla s výškou vody 50 m na vzdálenost 50 km od zničeného VD jsou tyto rozdíly:

doba příchodu	rychlost
ČPV za 102'	ČPV 8,2 m. s ⁻¹
VPV za 329'	VPV 2,5 m. s ⁻¹

Obr. 1

Tabulka 1

Vzdálenost od VD v km	Postup ČPV v min při výšce vody ve VD				Rychlost ČPV m.s ⁻¹ při výšce vody ve VD				Kulminace VPV v min při výšce vody ve VD				Rychlost VPV m.s ⁻¹ při výšce vody ve VD			
	20	35	50	70	20	35	50	70	20	35	50	70	20	35	50	70
10	19	16	14	12	8,7	10,4	11,8	13,8	48	41	36	31	3,4	4,0	4,6	5,3
20	40	35	31	26	8,3	9,5	10,7	12,8	108	94	83	70	3,0	3,5	4,0	4,7
30	65	57	52	43	7,7	8,8	9,6	11,6	185	162	148	122	2,7	3,0	3,4	4,1
40	97	84	76	64	6,9	7,9	8,7	10,4	295	254	230	193	2,2	2,6	2,9	3,4
50	126	113	102	88	6,6	7,3	8,2	9,4	406	364	329	283	2,0	2,3	2,5	2,9
60	—	145	132	115	—	6,9	7,6	8,7	—	500	455	396	—	2,0	2,2	2,5
70	—	—	162	143	—	6,6	7,2	8,1	—	630	580	510	—	1,8	2,0	2,2
80	—	—	195	175	—	—	6,9	7,6	—	—	720	650	—	—	1,8	2,0
90	—	—	228	208	—	—	6,5	7,3	—	—	870	790	—	—	1,7	1,9
100	—	—	—	239	—	—	—	6,8	—	—	—	955	—	—	—	1,7
125	—	—	—	317	—	—	—	6,5	—	—	—	1320	—	—	—	1,5
	$t_v = t_t \cdot K$ t_t = údaj z tabulky $K = 1,1—1,2$ pro úzká údolí $K = 0,8—0,9$ pro široká údolí				$v = v_t \cdot K$ v_t = údaj z tabulky $K = 1,1—1,2$ pro úzká údolí $K = 0,8—0,9$ pro široká údolí				vytvoří-li se ve VD otvor z 1/3, pak údaj v tabulce se u žb VD zvýší o 2/3				$v = v_t \cdot K$ v_t = údaj z tabulky $K = 1,1—1,2$ v úzkých údolích $K = 0,8—0,9$ v širokých údolích			

Tabulka 2

Účinek na mosty	Velikost objemu nadržené vody v nádrži v době zničení v milionech m ³									
	do 0,9	1—2,9	3—4,9	5—9,9	10—19,9	20—49,9	50—99,9	100—199	200—399	400
Pásmo:	Dosah účinků PV od zničeného VD v km									
zničení	14—20	18—25	20—28	25—30	28—34	30—40	40—48	50	50	100
ohrožení	20—25	20—34	25—40	30—45	40—50	50—68	50—80	50—90	50—100	190

Z těchto údajů je zřejmé, že se zvětšováním vzdálenosti od zničeného VD se vzdálenost mezi ČPV a VPV stále zvětšuje, při současném podstatném snižování rychlosti proudu.

Dosah účinků PV na mosty — viz **tabulku 2**.

Doba normalizace vodních poměrů: Na každé 2 km vzdálenosti od zničeného VD 1 hodina (u širokých údolí 1,5 hodiny). U velkých VD se k tomuto času připočítává též čas prázdnění zničeného VD.

Ničivé účinky průlomové vlny

Z charakteristiky průlomové vlny vyplývají též její ničivé účinky. ČPV v krátké době ničí nebo poškozuje níže položené:

- mosty,
- cesty, železniční tratě,
- hydrotechnická zařízení (jezy, zdymadla, menší VD atd.),
- stavby (osady, závody aj.),
- břehy původní řeky,
- vojenská přepraviště — především mostová.

VPV s relativně větším časovým odstupem pak způsobuje:

- záplavy a z toho vyplývající
- rozsáhlá rozbahnění,
- unášení plovoucích těles stržených ČPV,
- unášení písku, hlíny, bahna a jiných drobných předmětů ze zatopeného povrchu.

Při ničení VD jadernými náložemi vznikne i silné **radioaktivní zamoření přilehlého terénu i vody**. Úroveň zamoření závisí na velikosti nálože, druhu výbuchu jaderné nálože, směru větru, konfigurace okolního terénu i na množství vody v ničeném VD. Radioaktivní zamoření vody v prostoru výbuchu bude vysoké, avšak prostorově omezené. Jeho hodnota se bude rychle snižovat přívalem nezamořené vody. Přesto bude nezbytné v jednotlivých prostorech pod VD zjišťovat úroveň radiace vody a terénu a v závislosti na úrovni radiace přijímat konkrétní opatření pro ochranu vojsk, která uplatňují přístupy k řece a připravují opatření pro přepravu vojsk.

Vliv PV na bojovou činnost vojsk

Ničení velkých vodních děl a následky vzniku průlomových vln podstatnou měrou ovlivňuje činnost vojsk pod zničeným vodním dílem na poměrně dlouhou dobu (2 až 3 dny):

— mohou rozdělit jednotlivé sledy bojové sestavy,

— znemožňují na dlouhou dobu zřizování přepravišť přes řeky,

— v místech s vysokou radioaktivitou znemožňují a zpomalují úpravy v prostorech určených pro zřizování přepravišť,

— velká vodní díla mohou ničit i další vodní díla na kaskádách a tím vytvořit prostorově dlouhou i širokou překážku,

— k ničení mostů nemusí dojít vždy jen v důsledku přímého působení ČPV nebo VPV, ale i tím, že např. proud vody unese zakotvené parníky či jiná velká, vysoká plavidla, která pak svou kinetickou silou při nárazu na mosty tyto ničí nebo vážně poškozuji.

Jak jsem uvedl, nemusí být vždy úplné ničení velkých vodních děl nejúčinnějším řešením. Mnohdy většího a dlouhodobějšího efektu můžeme dosáhnout vhodným maximálním vypouštěním daného vodního díla. Tím můžeme v zájmovém prostoru dosáhnout takové rychlosti proudu, která znemožňuje jakoukoli přepravu (stačí rychlost proudu větší jak 2,5 m.s⁻¹).

Prevence proti ničivým účinkům PV

K zabránění negativních účinků zničení vodních děl musíme jejich provozní režim účelně řídit a zabezpečit jejich ochranu.

Nejúčinnější prevencí proti ničivým účinkům PV je již při plánování výstavby vodních děl s těmito účinky počítat a podle nich řídit výstavbu osad, závodů, silničních a železničních tahů, mostů pod vodním dílem tak, aby účinky PV byly minimální.

Ne všude můžeme však tato hlediska dodržet, zvláště u VD, která byla stavěna s dlouhým časovým odstupem před výstavbou osad, závodů a dopravních tahů.

V tom případě je účinné u vodních děl zahájit snižování jejich hladiny již v době narůstání nebezpečí války.

Hladinu vody můžeme snižovat dvěma způsoby: „s ohledem na řečiště“ a „bez ohledu na řečiště“. Při druhém způsobu dochází k ničení hydrotechnických staveb (jezů, zdymadel), ohrožení mostů atd. Přitom dosažený časový efekt neodpovídá negativním důsledkům tohoto způsobu snižování hladin vodních děl.

Ženíjní opatření k obnovení přeprav po průchodu PV

Po průchodu ČPV a VPV zájmovým prostorem bude ještě poměrně dlouhou dobu trvat, než dojde k normalizaci vodních po-

měrů. Z charakteru PV je zřejmé, že VPV je podstatně vyšší a co do kvanta vody větší. Znamená to rozsáhlé zatopení břehů a přístupových komunikací. Voda bude unášet plovoucí tělesa, stromy, lodě, krovy, nábytek, řezivo atd. — vše co bylo v dosahu VPV. Mimo to budou unášena různá břemena i po dně. Břehy v zájmovém prostoru budou zpravidla zatopeny s velkými nánosy různých naplavenin. Hlavní zásadou při úpravách příjezdů k řece musí být jejich zahájení po kulminaci VPV, pokud je to možné z obou břehů.

Jedním z nejdůležitějších úkolů ženíjního zabezpečení bude odstranění nánosů bahna a zátarasů na komunikacích oboustranně původního koryta a dosažení jejich průjezdnosti. Bude to úkol technicky velmi náročný, z jehož časového plnění nejsou v současné době praktické zkušenosti. Zároveň s odstraněním nánosů bude třeba opravit poškozená silniční tělesa, upravit malé silniční objekty a hrubě poškození povrchu vozovek. Smyslem těchto úprav je dosáhnout v co nejkratší době původního

koryta řeky a vytvořit technické podmínky pro obnovu přeprav s důrazem na stabilizaci silničního tahu.

Hlavní nepříznivou okolností (mimo technické složitosti úkolu samotného) je fakt, že plnění úkolů bude zdržovat i pomalý pokles [normalizace vodních poměrů] i po průchodu průlomové vlny zájmovým prostorem, což přeruší pohyb na daném směru nejméně na 2—3 dny.

Přístup k řece v předpokládaném prostoru zřízení přepraviště bude tedy předpokládat rozsáhlé terénní úpravy a zpevnění neúnosného terénu.

Jaké jsou možné způsoby úprav přístupů k řece? Nejvhodnější je nečekat až voda úplně opadne a dojde k normalizaci vodních poměrů, ale již po kulminaci VPV zahájit potřebné práce při uvolňování zabahněných cest zemními stroji tak, aby se postupně zahrnoval nános bahna do vody, která jej svým proudem snese. Tato varianta je vhodná na pevných komunikacích, které vedou k vodě a je nejsnadnější.

Tabulka 3

Druh techniky	Druh přepravy	Povolená střední rychlost proudu (bez úprav) do	Povolená střední rychlost proudu (s úpravami)	Poznámka
tank	jízda pod vodou	1,5 m.s ⁻¹ *	1,7*	* při hloubce 5 m * při hloubce 3 m
BVP	plavidlová	1,2 m.s ⁻¹	—	úhel výjezdu z vody: léto 20°, zima 8—10°
OT	plavidlová	2 m.s ⁻¹	—	úhel výjezdu z vody: léto 20°, zima 8—10°
PTS	plavidlová	3 m.s ⁻¹	—	L do 15°, Z do 8°
GSP	přívozová	2 m.s ⁻¹	—	úhel výjezdu z vody L do 20°, Z 8—10°
PMS	přívozová	2,5 m.s ⁻¹	*	* vzdálenost břemen 40 m hloubka vody > 3 m
PMS	mostová	2,5 m.s ⁻¹	3 m.s ⁻¹	
kombinovaný most			3 m.s ⁻¹	podle sovětských pramenů
podvodní most			3 m.s ⁻¹	
nizkovodní most			3 m.s ⁻¹	

Nemůžeme-li z různých důvodů využít mechanizace k odhrnování nánosů, pak musíme totéž vykonat ručně lopatami, což je však náročné na počet pracovníků. I tento způsob je výhodný zahájit se začátkem poklesu vody.

V místech, kde přístupové komunikace i po odhrnutí bahnitého nánosů naplaveného vodou jsou silně podmaceny a ne-sjízdné pro kolovou nebo pásovou techniku, bude třeba zpevnit neúnosný terén nebo zřídít výpomocnou cestu.

Prvním, snad nejdůležitějším úkolem, je vykonat účinná, byť výpomocná opatření pro odvodnění.

Příjezd k přepravišti se zpevňuje běžným způsobem násypem šterku, škváry, písku, popř. suché únosné zeminy, uložením hatí, kolejových (fošnových) štítů, kulatin, půlkuláčů, tyčovin, proutí nebo se pokládají kolejové či vícepásové vozovky se soupravou PMS, či železobetonové panely z místních zdrojů.

Na zpevnění kluzkého terénu s prudším stoupáním (klesáním) zvláště břehů při překonávání překážek broděním se používá s výhodou drátěného pletiva nebo řádových rohoží. Použité prvky je nutné dobře zakotvit.

Při zřizování přepravy (přívozové či mostové) ze soupravy PMS je třeba též zpevnit prostory, které umožňují skládání pontonových dílů na řeku a přístupy k těmto prostorům.

Všechna tato opatření je třeba realizovat již po kulminaci průlomové vlny, pokud je to možné na obou březích a nečekat, až dojde k normalizaci vodních poměrů. Tímto způsobem můžeme ušetřit až 10 hodin i více. Přípravné práce, jako výroba hatí a příprava různých druhů vozovkových dílů, skládky šterku, škváry, suché zeminy, příprava pletiva, panelů apod., můžeme vykonat již dlouhou dobu předem.

Z hlediska potřebné akceschopnosti budeme nuceni mít v zájmových prostorech dislokované útvary, dostatek techniky a pracovníků. Jejich počet, organizační struktura a technická vybavenost musí být

v souladu s obsahem a rozsahem předpokládaných úkolů.

V součinnosti s krajskými a okresními vodo hospodářskými orgány bylo by možné využít i jejich pracovní a technické možnosti při plnění těchto úkolů.

Vliv rychlosti proudu na druhy přeprav

Při rozhodování o tom, který druh přepravy pod zničeným vodním dílem zvolit, je nutné brát v úvahu dva faktory. První — maximální rychlost proudu stanovenou pro každý druh přepravy a druhý faktor — množství vody ve zničeném vodním díle a vzdálenost místa přepraviště od VD. Přitom je třeba využívat znalosti normálních vodních poměrů. Znat vhodná místa pro různé druhy přeprav a v zájmu urychlení možnosti přepravy volit ta z nich, kde je nejmenší rychlost proudu při normálních podmínkách.

Maximální povolené střední rychlosti proudu pro přepravu — viz tabulku 3.

Z tabulky 3 je zřejmé, že přepraviště nemůžeme zřizovat při větší rychlosti než 3 m. s⁻¹. S tímto údajem je třeba kalkulovat jako s limitujícím!

Význam říční stráže k vykonání včasných opatření na přepravištích

Při zřizování mostového přepraviště z různých druhů mostů pod zničeným vodním dílem nabývá říční stráž obzvláště na významu a podle podmínek bude třeba uvažovat o její síle a prostředcích. Včas je třeba varovat o možných diverzních skupinách, plovoucích minách, či brejnech, která by mohla vážně poškodit mosty. Je třeba vyčlenit silnou skupinu pro zneškodňování plovoucích min, odstraňování, či propouštění velkých bremen přes mosty.

Na mostových přepravištích z PMS, ale i z nízkovodních dřevěných mostů je třeba vyčlenit dostatečnou zálohu prostředků pro případ narušení mostů letenkou či jinou činností nepřítelů.

Účelem tohoto článku bylo dát vševojskovým důstojníkům, hlavně pak důstojníkům ženijního vojska, širší přehled o účincích průlomové vlny pod zničeným vodním dílem. Snahou bylo ukázat preventivní opatření, hlavně pak, jakým způsobem řešit přepravu vojsk v nejkratší možné době po přechodu průlomové vlny zájmovým prostorem. Důležitá jsou i ženijní opatření vykonaná předem. S úpravou přístupů k řece je třeba začít již po kulminaci průlomové vlny, čímž můžeme zkrátit zahájení přepravy vojsk o 10 i více hodin.

CHEMICKÉ ZABEZPEČENÍ OZBROJENÉHO ZÁPASU

Teoretickému zpracování problematiky chemického zabezpečení je v současné době věnována nejen v ČSLA, ale i v ostatních armádách Varšavské smlouvy značná pozornost. Rada dříve platných názorů byla vývojem do značné míry překonána a ve svém souhrnu již neodpovídá jak soudobým, tak perspektivním potřebám a požadavkům. Skutečnost, že cíle a opatření chemického zabezpečení nejsou dosud v řádech a předpisech ČSLA jednoznačně zakotveny, je zdrojem teoretické nejasnosti, nejednotného a někdy i nekvalifikovaného jejich výkladu a chápání.

Proto jednotné definování obsahu, cílů a opatření chemického zabezpečení socialistickou vojenskou vědou je aktuální záležitostí.

Pro teoretické ujasnění podstaty chemického zabezpečení má značný význam zobecnění poznatků získaných zhodnocením jeho dosavadního historického vývoje. Zejména pokud jde o jeho vztah k OPZHN.

Chemické zabezpečení jako kategorie vojenské vědy je mnohem starší než OPZHN. Od počátku svého vzniku se stalo speciálním druhem zabezpečení bojové činnosti. Na samém počátku chemického zabezpečení spočívala podstata jeho obsahu výhradně v ochraně proti účinkům chemických zbraní. Z toho je také odvozen jeho název. Později do chemického zabezpečení bylo zahrnuto také použití zápalných a zadýmovacích látek.

Ke značným změnám v úloze a obsahu chemického zabezpečení došlo v důsledku vědeckotechnické revoluce ve vojenství. Ncvě vzniklá OPZHN se stala chemickému zabezpečení nadřazenou a chemické zabezpečení bylo nutně od OPZHN do značné míry odvoзовано. To vyvolalo i změny v obsahu chemického zabezpečení, který se ve vazbě na OPZHN ustálil na těchto hlavních opatřeních:

- zjišťování, sběr a zpracování informací o napadení ZHN nepřítelů,
- radiální, chemický a nespecifický (původně povšechný) biologický (bakteriologický) průzkum,
- dozimetrická a chemická kontrola,
- speciální očista (dezaktivace, odmořování a dezinfekce) vojsk,
- odmořování a dezinfekce terénu,

— chemické materiálně technické zabezpečení vojsk.

K těmto opatřením chemického zabezpečení zůstala přidružená ještě dvě další, která se posílání chemického zabezpečení (ale ne jeho charakteru) do značné míry vymykají:

- použití dýmu silami a prostředky chemického vojska,
- použití ohňometných prostředků chemického vojska.

Takto zobecněný vývoj chemického zabezpečení má obecný charakter a také není důsledně doveden do realizačních opatření.

Ze zobecněné analýzy dosavadního vývoje chemického zabezpečení, kromě obecné tendence jeho obsahu, vyplývají další závěry:

— chemické zabezpečení přesto, že je odvozeno od OPZHN, se některými opatřeními vymyká OPZHN a netvoří tudíž jeho integrovanou součást,

— pojmy „chemické zabezpečení“ a „chemické vojsko“ dnes již zdaleka nepostihují jejich určení, ani obsah a jsou spíše tradiční.

Vývoj názorů na teoretickou podstatu chemického zabezpečení, který v ČSLA probíhal od založení chemického vojska v roce 1949, se ustálil na počátku sedmdesátých let.

V roce 1970 byl vydán předpis „Štábní práce v poli“ (Oper-2-1), který v čl. 145 definuje chemické zabezpečení takto:

„Chemické zabezpečení je souhrn opatření na ochranu proti radioaktivním a

otravným látkám, na použití dýmu a na splnění součinnostních úkolů chemického vojska.

Přibližně v téže době byly v publikacích vydaných MNO/SCHV uvedeny i cíle a opatření chemického zabezpečení.

Cíle chemického zabezpečení byly stanoveny takto:

1. Zabezpečit ochranu vojsk a týlů proti radioaktivním a otravným látkám.

2. Stanovit nejvýhodnější podmínky pro použití pozemních jaderných úderů, chemických zbraní a zápalných látek vlastními vojsky.

3. Stanovit na jednotlivých stupních vedení potřebné zásoby chemické techniky a materiálu a vytvořit podmínky pro jejich rychlou opravu a návrat k vojskům.

4. Doplnovat operační a bojové maskování použitím dýmu.

Obsah chemického zabezpečení byl shrnut do těchto opatření.

1. Zpracování předpovědi vzniku pásem (prostorů) radioaktivního a chemického zamoření včetně zjištění parametrů jaderných výbuchů, údajů o chemických napadeních a povětrnostní situace v přízemní vrstvě atmosféry.

2. Organizace radiačního a chemického průzkumu.

3. Vyhodnocování skutečné radiační a chemické situace.

4. Zpracování podkladů pro včasné varování vojsk a týlů před radioaktivním, chemickým a biologickým zamořením, informování vojsk a týlů o použití ZHN a prostorech zamoření.

5. Organizace ochrany osob před radioaktivními a otravnými látkami při činnosti v zamořeném terénu.

6. Kontrola radioaktivního ozáření osob a kontrola zamoření osob, výstroje, techniky, dopravních prostředků, ostatního materiálu a vody.

7. Odstraňování následků radioaktivního, chemického a biologického zamoření (speciální očista vojsk, dezaktivace, odmořování a dezinfekce výstroje, prostředků protichemické ochrany, odmořování a dezinfekce terénu).

8. Organizace chemického materiálně technického zabezpečení.

9. Podíl na použití dýmu a zabezpečení vojsk dýmovníky.

10. Podíl na plánování pozemních jaderných úderů, chemických zbraní a zápalných látek.

Podle těchto zásad se přistupuje v ČSLA k plánování, organizaci a operativnímu řízení chemického zabezpečení prakticky až do současné doby. Nezřídka však s různými odchylkami, jejichž příčiny jsem uvedl v úvodu článku.

Jak vyplývá ze zobecnění obsahu chemického zabezpečení, nejsou dosud platné teoretické zásady již v plném souladu se soudobými i perspektivními potřebami. Nejnovější sovětské názory na obsah, cíle a opatření se od nich už poměrně značně odlišují. Z toho důvodu je MNO/SCHV svým č. 0020900/1979 učinilo v rozsahu opatření chemického zabezpečení určité dílčí korektury. Ucelené přehodnocení dosavadního pojetí obsahu, cílů a opatření chemického zabezpečení, jejich sjednocení s nejnovějšími sovětskými poznatky a jednoznačné zakončení v řádech a předpisech ČSLA je proto aktuální záležitostí.

Metodologicky opodstatněné a objektivně zdůvodněné přehodnocení dosavadních teoretických názorů na problematiku chemického zabezpečení vyžaduje především stanovit hlavní faktory, které určujícím způsobem ovlivňují jeho obsah a posoudit jejich vliv na perspektivu chemického zabezpečení.

Vyděme-li z poučky socialistické vojenské vědy, že hlavním nejevolebnějším faktorem, ovlivňujícím vývoj vojenství, jsou nové zbrojní systémy, které určujícím způsobem ovlivní charakter ozbrojeného zápasu, potom odvozené od ní můžeme stanovit tyto hlavní faktory rozvoje chemického zabezpečení:

1. Vývoj zbraní hromadného ničení.
2. Důsledky vývoje zbraní hromadného ničení na charakter ozbrojeného zápasu.
3. Vývoj technických prostředků a bojové techniky chemického vojska.
4. Uplatnění poznatků teorie vedení a automatizace vedení na systém řízení chemického zabezpečení.

Podrobné posouzení vlivu těchto faktorů, které se projeví ve vzájemných, zpětně na sebe působících a podmiňujících souvislostech, přesahuje možný rámec tohoto článku. Přesto nejdůležitější závěry z dosavadních studií pro objasnění navrhovaných opatření je možné a účelné uvést.

Hlavní cíl chemického zabezpečení, který spočívá v účinné ochraně vojsk a týlů před účinky radioaktivních a otravných látek, očekávaný vývoj ZHN zřejmě nezmění. Bude však mít tendenci rozšířit svůj rozsah na ochranu proti všem na živou sílu fyziologicky působícím látkám vůbec.

Rozpornost a z ní vyplývající tendence vývoje se projeví především v konkrétním obsahu chemického zabezpečení a jeho jednotlivých opatřeních.

Rozvoj taktických jaderných zbraní a z něho vyplývající četnost jejich použití si vyžádá dorešení systému, automaticky

registrujícího parametry jaderných výbuchů nejdříve na stupni vševojskového svazu a později zřejmě i na stupni svazku. Tento systém bude muset být schopen odlišit neutronové výbuchy, popř. výbuchy konvenčních zbraní velké účinnosti (např. zbraní FAE — Fuel Aerosol Explosives — jde o zbraňové systémy, jejichž účinek spočívá ve výbuchu podchlazených uhlovodíků. Mají mimořádně velký tlakový a zápalný účinek, který mnohonásobně převyšuje účinnost konvenčních trhavin a je srovnatelný s účinky malorážových jaderných zbraní) od výbuchů jaderných zbraní založených na štěpné reakci.

Bude nutné vyřešit specifickou detekci nejen otravných, ale i biologicky, popř. geneticky účinných látek. Účinnost této detekce, zejména z hlediska zabezpečení včasného varování vojů bude do značné míry závislá na míře jejího vyřešení jako univerzálního systému. Složitost vyřešení specifické detekce, a tím i vedení chemického a biologického průzkumu, bude ztížena skutečností, že dosud výrazný předěl mezi otravnými, biologickými, popř. geneticky účinnými látkami bude stále méně patrný.

Radiační, chemický a biologický průzkum bude nutné vést na stále větších plochách a v kratších lhůtách. Tento požadavek si vynutí jeho automatizaci. Spolu s tím vzrůstou požadavky na schopnost jeho vedení silami a prostředky všech druhů vojsk a služeb.

V oblasti dozimetrické kontroly bude nutné dořešit problémy neutronové dozimetrie, popř. zjišťování expozic dalších druhů záření.

Vzroste význam kolektivní ochrany živé síly proti účinkům pronikavé radiace (neutronového záření), radioaktivních, otravných a biologicky, popř. geneticky účinných látek, a to zejména v důsledku dořešení účinné ochranné funkce všech hlavních druhů bojové techniky.

Bude nutné vyřešit univerzální metody zneškodňování otravných, biologických, popř. geneticky účinných látek.

Z předpokládaného perspektivního vývoje ZHN tedy nevyplynou skutečnosti, které by naznačovaly nutnost zásadního teoretického přehodnocení dosavadního pojetí chemického zabezpečení. Očekávaný vývoj ZHN by se měl odrazit v kontinuitě vývoje chemického zabezpečení, jehož podstata bude spočívat převážně v teoretickém, technickém a organizačním rozvoji dosavadních opatření a v upřesnění delimitace kompetenčních povinností mezi chemickým vojskem a ostatními druhy vojsk, speciálních vojsk a služeb při organizaci

ochrany vojsk a týlů před účinky radioaktivních, otravných, biologických, popř. geneticky účinných látek.

Důsledky vývoje ZHN na charakter ozbrojeného zápasu se projeví velmi mnohostranně. Z hlediska cílů článku bude účelné zdůraznit jenom některé nejdůležitější obecné závěry.

Jaderné zbraně zůstanou i nadále hlavním a rozhodujícím prostředkem ničení.

Zvětší se rozmach pozemních, vzdušných i námořních operací. Ozbrojený zápas se přenesení do kosmu. Pozemní operace budou vedeny se stále větší dynamikou a manévrovostí.

Raketové zbraně strategického určení zůstanou hlavním druhem ozbrojených sil. Hlavními prostředky napadení ZHN v operačním rámci zůstanou operačně taktické rakety a letectvo. V taktickém rámci neobyčejně vzroste význam víceúčelového dělostřelectva jako hlavního prostředku použití taktických jaderných zbraní.

Očekáváme podstatné zvýšení role vojsk, vybavených účinnými zbrojními systémy proti raketám všeho druhu a vzdušným cílům.

Oboustranně intenzivnější použití nových, účinnějších ZHN bude mít za následek, že všechny druhy vojsk, zejména pozemní, budou vystaveny rostoucím ztrátám. V důsledku toho účinná OPZHN, především rychlá obnova bojeschopnosti vojsk a odstranění následků napadení ZHN nabudou na významu.

Z hlediska perspektivního pojetí chemického zabezpečení je důležité, zda očekávané změny v charakteru ozbrojeného zápasu ovlivní dosavadní pojetí OPZHN, a zda se podstatně změní vztah mezi OPZHN a chemickým zabezpečením.

Dosavadní analýzy opravňují k závěru, že cíle OPZHN tak, jak byly definovány socialistickou vojenskou vědou, zůstanou nezměněny. Samozřejmě doznají změn dílčí opatření, jimiž se jednotlivé cíle OPZHN dosahují.

Neustále poroste rozmanitost opatření OPZHN, což její organizaci bude činit stále složitější a obtížnější. Tendenci k rozmanitosti je nutné vyvažovat úsilím po dílčí univerzálnosti a unifikace všude tam, kde je to možné. Půjde především o dílčí nebo úplnou technickou a organizační unifikaci takových opatření, jako jsou:

- zjišťování údajů o napadeních ZHN,
- detekce radioaktivních, otravných, biologických, popř. geneticky účinných látek (dále jen „fyzilogicky účinných látek“) a vymezení prostorů jimi zamořených nebo ohrožených,
- dozimetrickou kontrolu zamoření a ozáření, chemickou a biologickou kontrolu

zamoření (dále jen dozimetrickou, chemickou a biologickou kontrolu),

— individuální a kolektivní ochranu proti účinkům ZHN,

— zneškodňování, popř. odmořování fyziologicky účinných látek z povrchu těla, bojové techniky, materiálu a terénu,

— zásobování vojsk univerzálními a specifickými ochrannými prostředky.

Na realizaci těchto opatření se podílí a i nadále bude podílet chemické vojsko. Z toho vyplývá, že vztah mezi OPZHN a chemickým zabezpečením se perspektivně nejen nezmění, ale podíl chemického zabezpečení na realizaci opatření OPZHN se naopak rozšíří a prohloubí.

Kromě zabezpečování opatření OPZHN budou v rámci chemického zabezpečení i nadále realizována taková opatření chemického zabezpečení, jako jsou:

— použití dýmu prostředky chemického vojska,

— použití zápalných látek prostředky chemického vojska,

— zásobování vojsk chemickou technikou a materiálem.

Struktura systému chemického zabezpečení musí zabezpečovat maximální soběstačnost jednotlivých organizačních stupňů, co nejučinější zabezpečení nejdůležitějších druhů vojsk (zbrojních systémů) a soustřeďování sil a prostředků v souladu s hlavním úsilím chemického zabezpečení (OPZHN).

Při posuzování vlivu vývoje technických prostředků a bojové techniky na obsahové pojetí chemického zabezpečení je nutné brát v úvahu řadu hledisek.

Především je nutné specifikovat dosud nevyřešené problémy a v souvislosti s tím posoudit, jak očekávaný technický rozvoj je schopen perspektivní potřeby a požadavky chemického zabezpečení uspokojit a jak ovlivní charakter realizace jednotlivých opatření chemického zabezpečení.

Zdroje prvotních informací o parametrech jaderných úderů musí zabezpečit jejich automatickou a specifickou detekci. Perspektivním typem útvarů chemického vojska v tomto směru jsou prapory speciální kontroly Sovětské armády.

Bude nutné postupně vyřešit a vybudovat nejprve automatizovaný a později automatický systém radiálního, chemického, nespecifického a v konečné fázi specifického bakteriologického (biologického) průzkumu.

Zdokonalení ochrany živé síly před účinky ZHN bude nutné řešit:

a) komplexně, v jednotě vzájemně a účelově se doplňujících opatření individuální a kolektivní ochrany,

b) univerzálně, na základě jednotného řešení ochrany proti fyziologicky účinným látkám,

c) jako soubor opatření, založených na využití ochranných vlastností bojové techniky.

V důsledku toho se těžiště ochrany živé síly přesune do kolektivní ochrany.

Úsilí speciální čistoty se přeneslo do nejnižších organizačních stupňů, vybavených účinnými vojskovými prostředky, které umožňují její konání přímo v bojových sestavách.

Těžiště speciální čistoty silami a prostředky chemického vojska bude přeneseno do zabezpečení speciální čistoty bojové techniky. Hromadná speciální čistota osob se přenesla do zdravotnických etap.

Koncepci speciální čistoty vojsk silami a prostředky chemického vojska bude nutné řešit univerzálně. To si vyžádá omezení druhů techniky určené pro speciální čistotu a její univerzální použitelnost k dezaktivaci odmořování i dezinfekci. Dále vývoj univerzálních, odmořovacích a dezinfekčních receptur, jejichž použitelnost bude minimálně závislá na meteorologických podmínkách.

Důsledky nejnovějších poznatků velení a pokračující automatizace velení se v oblasti chemického zabezpečení ozbrojeného zápasu projeví rovněž mnohostranně. Charakter informací nezbytných pro plánování, organizaci a operativní řízení chemického zabezpečení se sice nezmění, ale změní se jejich obsah, vzroste jejich rozsah a četnost. Vzrostou požadavky na ně kladené, zejména pokud jde o jejich včasnost, přesnost, úplnost, specifiky, periodicitu jejich obnovování a systematickosti. Značně se zvětší prostor, z něhož bude nutné informace získávat. Rostoucí dynamika bojové činnosti bude mít za následek rychlejší stárnutí a znehodnocování informací.

Potřeba vybudování systému automatického zjišťování a vyhodnocování parametrů jaderných úderů u automatického vedení radiálního, chemického a biologického průzkumu již byla zdůrazněna. V návaznosti na tyto systémy je možné automatizovat i varování vojsk před nebezpečím radioaktivního, chemického a biologického zamoření a dozimetrickou kontrolu. Vzroste význam prognostických informací o důsledcích napadení ZHN a jejich zpracování v nejkratších možných lhůtách. Tyto tendence si vyžadují i automatizaci získávání a zpracování informací o povětrnostní situaci. Využití matematicko-logických metod a současných výpočetních automatů umožňuje již dnes přípravu kalkulací

potřebných k vyhodnocení bojových možností součástí chemického vojska a optimalizovat podklady pro přijetí rozhodnutí o jejich použití.

V důsledku těchto skutečností se nutně zúžil prostor pro uplatnění empiricko-intuitivních metod rozhodování. Rostoucí uplatnění budou nacházet matematicko-logické metody spojené se stále rozsáhlejšími použitím prostředků automatizace. Tuto zásadní tendenci bude nutné řešit v rámci principů výstavby jednotného polního automatizovaného systému velení vojskům. To všechno se nutně promítne do kompetenční oblasti, materiálně technického zabezpečení a organizačních struktur chemického vojska. Především však do obsahu, metod práce, technického vybavení a organizačních struktur jeho řídicích orgánů.

Požadavky, které vyplývají z objektivních tendencí vývoje chemického zabezpečení, bude samozřejmě nutné řešit postupně, v souladu s výsledky technického rozvoje. Tak např. jednotný systém radiačního, chemického a biologického průzkumu, který je podmíněn vývojem univerzálních zdrojů prvotní informace, nebude možné ještě v nejbližší budoucnosti vyřešit. Proto zatím do chemického zabezpečení můžeme zahrnout pouze vedení nespecifického biologického průzkumu.

Všechny tyto skutečnosti a tendence se musí nutně promítnout do soudobého i perspektivního pojetí obsahu, cílů a opatření chemického zabezpečení.

Obdobně jako je tomu u OPZHN a v souladu s nejnovějšími sovětskými názory, bude účelné definovat obsah chemického zabezpečení prostřednictvím jeho cílů.

S přihlédnutím ke všem dosud uvedeným skutečnostem můžeme z hlediska soudobých a nejbližší perspektivních požadavků definovat chemické zabezpečení takto:

Chemické zabezpečení je souhrn opatření uskutečňovaných s cílem vytvořit vojskům, týlům a zařízením příznivé podmínky pro činnost a plnění zadaných úkolů v podmínkách zamoření radioaktivními, otravnými, bakteriologickými (biologickými) látkami, zjistit jejich expozice, podílet se účinně na maskování dýmem a ničení nepřítelů zápalnými prostředky chemického vojska.

Při stanovení opatření chemického zabezpečení musíme respektovat objektivní tendenci k růstu jejich rozmanitosti. Na druhé straně však nemůžeme připustit jejich růst do rozsahu, který hraničí se ztrá-

tou přehlednosti. Tuto rozpornost můžeme řešit dvojím způsobem. Předně již zmíněnou snahou po univerzálnosti a unifikaci opatření. Za druhé důslednou metodologickou delimitací, co do opatření je nutné zahrnout a co do nich nepatří.

Obecně platí, že opatření chemického zabezpečení se realizují plněním konkrétních úkolů, konkrétními vykonavateli, v konkrétním čase a prostoru. Z tohoto hlediska musíme opatření chemického zabezpečení jednoznačně oddělit od metod práce velitelů, štábů, řídicích funkcionářů chemického vojska, jejich funkčních povinností, kompetenčních vztahů, povinností velitelů (náčelníků) všech stupňů při zabezpečování ochrany proti fyziologicky účinným látkám a stereotypních činností, které zabezpečují ochranu osob před jejich účinky.

Všechny tyto činnosti s OPZHN úzce souvisejí, podmiňují její účinnost a musíme je v návaznosti na opatření chemického zabezpečení důsledně realizovat, soustavně zdokonalovat a rozpracovávat. Toto úsilí však musí nacházet své vyjádření v popisech a pomůckách ČSLA, v programech bojové a politické přípravy, v jednoznačném upřeshňování funkčních povinností a kompetenčních vztahů, v obsahu a postupu práce (metodikách práce) jednotlivých řídicích stupňů. Do opatření chemického zabezpečení je však zahrnout nemůžeme.

Po takovémto přehodnocení do opatření chemického zabezpečení jednoznačně patří:

1. Zjišťování jaderných úderů.
2. Radiační, chemický a nespecifický biologický průzkum (včetně zjišťování příznaků chemického napadení jako jedné z metod jeho vedení).
3. Dozimetrická a chemická kontrola.
4. Speciální očista vojsk, týlů a zařízení, odmořování a dezinfekce terénu a komunikací.
5. Maskování vojsk dýmem uskutečňované prostředky chemického vojska.
6. Ničení nepřítelů zápalnými prostředky chemického vojska.
7. Chemické materiálně technické zabezpečení.

Rozdělení dílčích cílů a specifického obsahu jednotlivých opatření chemického zabezpečení značně přesahuje možný rozsah článku. Navíc jde již o problematiku převážně odborné povahy, kterou ostatně zahrnují dosavadní ustanovení příslušných řádů a předpisů ČSLA (zejména Vševojsk-2-1 a Chem-1-1).

V článku jsem chtěl přispět k modernizaci chápání chemického zabezpečení soudobého ozbrojeného zápasu, k objasnění jeho aktuálních problémů a ke sjednocení názorů na jejich možné řešení.

VOJENSKOTEORETICKÁ KONFERENCE SPOJOVACÍHO VOJSKA

V měsíci září proběhla vojenskoteoretická konference spojovacího vojska na téma „Rozvoj polních spojovacích soustav v podmínkách postupného zavádění automatizovaných systémů řízení a velení na stupni vyšší svaz, svaz a svazek“.

Uvedu hlavní obsahové problémy této konference.

Nejdříve jsme si objasnili **zásady zřizování a rozmísťování míst velení a spolu s nimi i rozmísťování při současně činnosti VS i ZVS**. K zabezpečení současně činnosti VS i ZVS se do stálé části štábu na VS a ZVS vyčleňuje přibližně po 20 % příslušníků velitelství. Hlavní část štábu, která se v čele s velitelem přemísťuje mezi oběma místy velení, tvoří asi 60 % příslušníků velitelství.

K usnadnění organizace a budování nepřetržitého spojení je žádoucí v uvedeném systému mít tři položení spojovacích uzlů (dvě položení zabezpečují práci VS a ZVS a třetí zabezpečuje včasné budování nového místa velení za vojsky). V našich podmínkách je toto optimální řešení již nyní zčásti zabezpečeno. Avšak vzhledem k tomu, že nemůžeme zabezpečit u všech velitelství vždy tři spojovací uzly, byly rozpracovány zásady k vyčlenění ze spojovacích uzlů jejich tzv. „mobilní část“. Tuto je nutné včas přesunout do prostoru zřizování nového místa velení k budování základního spojení pro nové ZVS, obsazené 20 % příslušníků štábů. ZVS budované na „mobilní části“ spojovacího uzlu jsou schopné zabezpečit spojení jen pro uvedených 20 % příslušníků štábů. Jeho předčasně obsazení skupinou velitele vyvolává velké těžkosti v zabezpečení spojení. Proto uvedeně řešení vyžaduje, aby velitel s hlavní částí štábu (60 %), má-li mít podmínky pro spolehlivé velení, se přemísťoval zásadně na ZVS až po vybudování mobilní i hlavní části spojovacího uzlu.

Přínosem bylo objasnění nových principů a zásad plánování i budování spojovacích soustav vyššího svazu, které jsou vyvolány tím, že nové pojetí rozmístění míst velení a způsob řízení bojové činnosti vojsk klade další zvýšené požadavky na spolehlivost, hodnověrnost, nepřetržitost, pružnost a utajenost spojovací soustavy.

Splnění těchto požavků umožňuje nová spojovací soustava, budovaná systémem přímých spojů a opěrné spojovací sítě (tzv. „sítě“).

Spojovací soustava je organizačně technické uskupení spojovacích sil a prostředků, použitých v závislosti na plnění rozhodujících úkolů vojsk v souladu s přijatou organizací velení.

Tvoří ji:

1. Spojovací uzly míst velení (VS, ZVS, TVS, PoVS, PMV, VzMV) a podřízených.

2. Spojovací opěrná síť, budovaná radioreléovými, troposférickými a kabelovými spojovacími prostředky, která tvoří základ celé spojovací soustavy.

3. Přímé spoje mezi spojovacími uzly míst velení budované rádiovými, radioreléovými, troposférickými a kabelovými prostředky a prostředky polního poštovního spojení.

4. Orgány řízení spojovací soustavy.

5. Materiálně technické zabezpečení (spojovací sklady, opravy a dílny).

6. Zálohy náčelníka spojovacího vojska, velitelů spojovacích svazků a útvarů

Spojovací soustava vyššího svazu — jako důležitá součást zabezpečovacích prostředků velení — je předurčena k předávání a k příjmu informací (bojových dokumentů), k vedení osobních hovorů a k přenosu informací v automatizovaných systémech velení.

Ze zásad budování spojovacích soustav byly zdůrazněny:

a) budování spojovacích uzlů míst velení.

Spojovací uzly na VS, ZVS, TVS, PoVS na jednotlivých místech velení budují spojovací prostředky uzlového spojovacího svazku (útvary) a spojovacího útvaru týlu. Tyto spojovací uzly se budují v závislosti na způsobu zaujímání míst velení a rozvíjejí se jak v obranné, tak i útočné operaci.

Podle charakteru operace a konkrétní situace může být na určitou dobu k řízení vojsk vybudován spojovací uzel na PoVS.

V případě potřeby se pro řízení vojsk a rychlé přesuny velitele a pro úzký počet důstojníků štábů využívá spojovacích prostředků z PMV a VzMV. Spojovací uzel daného místa velení je organizačně i technicky přizpůsoben na dvě samostatné části, a to na část mobilní a část hlavní.

Mobilní část spojovacího uzlu je komplex nejpohyblivějších spojovacích prostředků, předurčených pro zabezpečování rychlého spojení operační skupině štábu z nového místa velení. Vyvedení těchto spojovacích prostředků z jednotlivých středisek spojovacího uzlu nesmí narušit spojení s nadřízenými ani podřízenými.

Složení mobilní části musí zabezpečit základní telefonní utajené spojení (ZAS) s nadřízeným, s podřízenými a mezi místy velení.

Hlavní část spojovacího uzlu zahrnuje ostatní spojovací prostředky spojovacího uzlu, které se svinují a přemísťují až po vybudování mobilní části na novém místě velení. Hlavní část se může přemísťovat v jednom nebo více sledech. Postupným sazováním prostředků na novém místě velení se zabezpečuje nárůst spojení na plnou kapacitu plánovaných spojů.

Základní požadavky na spojovací uzly:

— vysoká mobilita a rychlost v řízení spojení — je dána mobilitou a počtem jednotlivých uzlových provozoven. Rychlost svinování a rozvinování spojovacího uzlu bude záviset na početním stavu obsluh, na počtu zřizovaných spojů, rozsahu vnitřního spojení a na stupni vycvičenosti obsluh a úrovni řízení,

— stálá pohotovost k vysílání a příjmu signálů, rozkazů — dosahuje se vysokým stupněm připravenosti obsluh, zabezpečením optimálního počtu kanálů a dostatečným zálohováním, prosazováním automatizace pro předávání zpráv a informací i kvalitním řízením činnosti prvků spojovacího uzlu,

— včasnost předávání všech druhů informací a utajení — dosahuje se dodržováním stanovených norem pro jednotlivé druhy pilnosti a zkracováním celkové doby potřebné pro zpracování, předání a doručení zprávy a přiblížením koncových spojovacích zařízení k pracovištím štábů. Utajení předávaných zpráv bude záviset na počtu utajovacích zařízení a správném využívání všech druhů utajeného spojení (VČ, ZAS, tlf., ZAS tigr., šifr. a kódové spojení k utajení spojení přenosu dat),

— spolehlivost a odolnost — se dosahuje zvyšováním spolehlivosti a odolnosti jednotlivých spojovacích prostředků, zvyšováním spolehlivosti součástek, vytvářením zálohy prostředků a kanálů, komplexním využíváním všech druhů spojení. Pro zvyšování odolnosti má značný význam správné rozmístování spojovacích prostředků, spojovacího uzlu, umísťování a rozmísťování RVS a skupin radioreléových a troposférických prostředků, ženíjní budování spojovacích uzlů, maskování a dodržování světelné a provozní kázně,

— ochrana proti nepřátelskému průzkumu a rušení — zabezpečuje se zejména skrytým rozmísťováním vysílacích středisek a jejich budováním mimo místa velení, dodržováním stanoveného režimu práce a zamezení demaskujících příznaků, přísným dodržováním provozní kázně.

Spojovací uzel VS je hlavním prvkem spojovací soustavy, je nadřízeným uzlem pro ostatní uzly spojovací soustavy podřízených stupňů velení a jeho pokyny musí podřízené uzly respektovat a realizovat.

Spojovací uzel VS se zřizuje současně s velitelským stanovištěm. Při vyřazení spojovacího uzlu na VS přebírá spojovací uzel ZVS spojení v plném rozsahu. Proto musí být organizační struktura spojovacích uzlů VS i ZVS stejná.

V obranné operaci a při výhodných podmínkách při vedení útočné operace je vhodné ovládat RVS velitelského stanoviště i ze ZVS.

Spojovací uzel TVS je určen k zabezpečení spojení s nadřízeným TVS i s TVS podřízených svazků a týlových útvarů a zařízení. Člení se na stejná střediska jako spojovací uzel VS. Rozdílnost je v naplněnosti, v počtu a typech jednotlivých spojovacích prostředků. Rádiové stanice se zpravidla přemísťují v sestavě TVS;

b) budování opěrné spojovací sítě.

Opěrnou spojovací síť (kterou budují spojovací svazky dálkových spojů) tvoří opěrné spojovací uzly, propojené mezi sebou spojovacími osami a spojovacími rokádkami.

Osy i rokády budují radioreléové, troposférické i kabelové spojovací prostředky.

Na opěrnou spojovací síť se připojují všechna místa velení (VS, ZVS, TVS, PoVS, PMV i VzMV) včetně míst velení v rámci podřízenosti i součinnosti.

Zvláštností této soudobé opěrné spojovací sítě je mnohokanálovost, která zabezpečuje efektivní využití odpovídajících spojovacích prostředků na spojujících uzlech míst velení.

Strukturu budování opěrné spojovací sítě určuje rozmach operace, úkoly, bojové členění, operační sestava vojsk, organizace velení a dále možnosti spojovacích sil a prostředků;

c) **přímé spoje.**

Organizují se bezprostředně mezi spojovacími uzly míst velení s využitím hlavně rádiových, radioreléových, troposférických a kosmických prostředků spojovacích svazků a útvarů. Přímé spoje se budují současně z velitelského stanoviště i ze záložního velitelského stanoviště a zabezpečují spojení z obou míst velení.

Spojovací soustava se tedy buduje podle všeobecných zásad jak po linii přímého spojení s velitelskými stanovišti podřízených i součinnostních svazů (svazků a útvarů), tak i přes opěrné spojovací uzly;

d) **zálohy spojovacích sil a prostředků.**

K včasnému obnovení narušeného spojení, k operativnímu řešení úkolů, k posílení podřízených vojsk v nejrůznějších situacích musí být vytvořena záloha spojovacích sil a prostředků.

Záloha musí být umístěna na takovém místě, aby byl zabezpečen její rychlý přisun do potřebných prostorů;

e) **materiálně technické zabezpečení.**

Jeho úkolem je včas zajistit zásobení spojovacích svazků a útvarů spojovacím materiálem, tj. spojovací technikou, náhradními díly, spotřebním a provozním materiálem a udržet spojovací techniku v trvale provozuschopném stavu a v pohotovosti.

Technické zabezpečení spojovacích svazků a útvarů spočívá ve správné a sladěné organizaci skladování, používání, ošetřování, odsunu a opravách spojovací techniky podle platných předpisů a technických norem. Technické zabezpečení organizují velitelé spojovacích svazků a útvarů podle nařízení náčelníka spojovacího vojska.

Shodli jsme se v tom, že spojovací soustava musí být jednotná, musí zabezpečovat velení všem podřízeným vševojskovým svazům, svazkům i útvarům, svazkům a útvarům druhů vojsk a speciálních vojsk včetně týlu.

Spojovací soustava musí být odolná, pružná a pohyblivá. Musí navazovat na spojovací soustavy podřízených a součinnostních svazů (svazků) a musí zabezpečovat velení vojskům o jeden stupeň níže.

Dále jsme si objasnili **zásady budování spojovací soustavy na stupni svazu**, která je budována v menším rozsahu a menším počtem spojovacích prostředků.

Byla definována jako organizačně technické uskupení spojovacích sil a prostředků použitých v závislosti na plnění rozhodujících úkolů vojsk v souladu s přijatou organizací velení.

Tvoří ji:

1. Spojovací uzly míst velení svazu (VS, ZVS, TVS, PMV, VzMV) a podřízených.

2. Spojovací síť budovaná převážně radioreléovými spojovacími prostředky.

3. Přímé spoje mezi spojovacími uzly místy velení budované rádiovými, troposférickými, kabelovými prostředky a prostředky polního poštovního spojení.

4. Orgány řízení spojovací soustavy.

5. Materiálně technické zabezpečení (spojovací sklad a pojízdná spojovací opravna).

6. Zálohy náčelníka spojovacího vojska, velitelů spojovacích útvarů a jednotek.

Spojovací soustava musí být spolehlivá, odolná, pružná a mobilní, v každé situaci pohotová zabezpečit velitele a štábu velení vojskům.

Budování spojovací soustavy svazu je podmíněno charakterem bojové činnosti, složením a uskupením vojsk, organizací a rozmístěním míst velení, množstvím a stavem spojovacích sil a prostředků.

Buduje se na principu přímých spojů mezi místy velení svazu, podřízených (spolupůsobících) vojsk i přes pomocné spojovací uzly a retranslační (tranzitní) mezistanice. Rádiové spojení se organizuje zpravidla přímo (přímé spoje) mezi místy velení svazu i podřízených vojsk. V organizaci radioreléového a linkového spojení se prolínají principy budování přímých spojů a spojů, usku- tečňovaných přes pomocné spojovací uzly.

Spojovací soustava musí být jednotná pro všechny druhy vojsk, speciálních vojsk a služeb. Plánuje a buduje se s přihlédnutím k vzájemné zastupitelnosti spojovacích uzlů míst velení svazu a možnosti převzetí velení některým velitelstvím podřízeného svazku. Musí navazovat na spojovací soustavu nadřízeného, podřízených a spolupůsobících svazů a svazků.

Spojovací uzly míst velení se budují podle již uvedených zásad a základních požadavků na stupni vyššího svazu.

Spojovací síť svazu tvoří pomocné spojovací uzly (PSU) propojené mezi sebou osami a rokádami. V průběhu operace se předpokládá postupné svínování PSU a jejich předsunování dopředu jako celku.

Takto vytvořená spojovací síť a PSU spolu s přímými spoji (radioreléovými, perspektivně troposférickými) zabezpečuje spojení radioreléovými, troposférickými, rádiovými a linkovými prostředky s podřízenými i spolupůsobícími štáby a mezi místy velení, po vydělených kanálech. S ostatními prvky operační sestavy svazu se zabezpečuje spojení přes pomocné spojovací uzly.

Na směru hlavního úsilí se rozvíjí hlavní spojovací osa s využitím radioreléových stanic, troposférických stanic a kabelového vedení.

Pomocná spojovací osa může být budována na druhém směru. Pro zabezpečení oklikových kanálů a záměny kanálů se hlavní a pomocná osa propojují radioreléovými spoji. Na místech styku spojovacích os a rokád se zřizují pomocné spojovací uzly.

Vzdálenost mezi PSU i spojovacími osami je dána dosahem radioreléových stanic.

Budování spojovací sítě svazu s dvěma osami se těžko v současné organizační struktuře i technickém vybavení bude zabezpečovat. Proto bude v některých případech účelné budovat jednu spojovací osu, která bude zabezpečovat spojení z míst velení svazu jako ve směru k vojskům, tak i ve směru k týlu. Při tom je třeba počítat s tím, že bude malá propustnost kanálů a nebudou vytvořeny oklikové směry. Způsob organizace spojení na jedné ose umožňuje vytvářet větší zálohu spojovacích sil a prostředků. Proto tohoto způsobu budeme využívat při velkých ztrátách spojovacích sil a prostředků v průběhu boje.

Vzhledem k častějšímu přemísťování VS a ZVS svazu je nutná velká operativnost ve včasné zplánování, rozdělení spojovacích kanálů při dostupném přemísťování míst velení.

Využití přímých spojů, záloh a prostředků materiálně technického zabezpečení je stejné jako u dříve uvedených spojovacích soustav.

Konference se zabývala též **některými novými pohledy na plánování a zabezpečování spojení na taktickém stupni velení**. Spojovací soustava svazku byla definována jako souhrn spojovacích uzlů a stanic svazku a podřízených útvarů (jednotek) propojených navzájem spoji podle stanovených zásad a v souladu s organizací velení vojskům a stanovenými úkoly.

Tvoří ji:

1. Spojovací uzly míst velení svazku (VS, PVS-ZVS, TVS) a podřízených útvarů a jednotek.
2. Spojovací síť budovaná radioreléovými a linkovými spojovacími prostředky.
3. Přímé spoje mezi spojovacími uzly míst velení vytvářené převážně radiovými prostředky a prostředky polního poštovního spojení.
4. Síly a prostředky k řízení a materiálně technickému zabezpečení spojovací soustavy, včetně zálohy spojovacích prostředků.

Při budování spojovací soustavy svazku je rádiové spojení hlavním druhem spojení a v mnoha případech jediným spojením, schopným zabezpečit nepřetržité velení štábu svazku v nejsložitějších podmínkách boje.

Zvláštnosti podle nových názorů jsou ve využívání spojovacích uzlů na VS a PVS-ZVS svazku. Velení se uskutečňuje z VS nebo z PVS-ZVS a TVS s využitím příslušných spojovacích uzlů každého místa velení. V průběhu boje se místa velení přemísťují skoky a během jejich přesunu se zabezpečuje spojení s nadřízeným a podřízenými štáby z obrněných transportérů.

V souladu s novou strukturou míst velení nadřízeného, zvláštností jejich rozmístění i činnosti v průběhu boje a v souladu s možnostmi spojovacích prostředků ve svazku se spojení zabezpečuje z VS nadřízeného na VS svazku a od ZVS nadřízeného na PVS-ZVS svazku. Místa velení (TVS, VS, PVS-ZVS) se propojují radioreléovými stanicemi, čímž je zabezpečeno oklikové spojení. Tento systém vyžaduje rozmísťovat na PVS-ZVS divize spojovací uzel svazku, který byl dříve předurčen jako druhé položení pro VS.

Přemísťování spojovacích uzlů svazku se řeší buď předem nastavením dopředu části spojovacího uzlu, nebo přemísťováním dopředu celého spojovacího uzlu.

Tyto způsoby závisí na dynamice bojové činnosti vojsk i na době přemísťování míst velení.

Dále jsme se shodli v otázkách **řízení spojovací soustavy**, jejíž význam s osvojováním a budováním spojovacích soustav v novém pojetí vystupuje do popředí. Je jasné, že současná spojovací soustava představuje velmi složité organizačně technické uskupení různých spojovacích sil a prostředků, rozvinutých na velkých prostranstvích, vystavených neustálému palebnému a radioelektronickému působení nepřítele. To vyžaduje pevné a nepřetržitě řízení jak spojovací soustavy jako celku, tak i jednotlivých prvků.

Nejdůležitějším úkolem je řízení spojovacích svazků a útvarů, zaměřené na včasné rozvinutí spojovacích uzlů a vybudování spojení v souladu se vzniklou situací a na zabezpečení spolehlivé činnosti spojovací soustavy a jejich prvků v průběhu bojové činnosti.

Řízení spojovací soustavy a orgánů spojovacího vojska uskutečňuje náčelník spojovacího vojska (spojovací náčelník) z „pracoviště místa řízení“, která se rozvíjejí na VS a ZVS. Kromě toho se zřizují pracoviště řízení prvků spojovací soustavy. Hlavním je pracoviště řízení spojení velitelského stanoviště.

Pracoviště řízení spojení ZVS, pomocného a týlového velitelského stanoviště řídí jen ty spoje, které sami organizují.

Pro shromažďování údajů o spojovací situaci, stanovení úkolů svazkům, útvarům a prvkům spojovací soustavy, zabezpečení kontroly stavu spojení a průchodu operačních zpráv organizuje místo řízení spojení zpravidla samostatnou spojovací síť. Její spolehlivost musí být ještě vyšší než u ostatních spojů spojovací soustavy. Jen za těchto podmínek je možné efektivně řešit úkoly za-

bezpečení spolehlivé činnosti spojovací soustavy v průběhu operace a hlavně jejího obnovení po použití jaderných zbraní nepřitelem.

Důležitým krokem ke zdokonalení a zvýšení efektivnosti řízení spojení je automatizace jeho hlavních procesů, především shromažďování, rozboru a zobrazení údajů o stavu spojovacích sítí, předávání formalizovaných nařízení k rozdělení kanálů polní opěrné spojovací sítě prvkům spojovací soustavy, manévr kanálů v průběhu bojové činnosti a zabezpečování výpočtů a prognóz. K tomu je třeba v širším měřítku využívat výpočetní techniky umístěné na místech velení.

Perspektivně je třeba vytvářet polní automatizovanou soustavu velení, která kromě komplexní automatizace procesů zřizování spojení, vysílání, příjmu, zpracování a doručování operačních zpráv musí zabezpečit automatizaci propojování kanálů a spojů, shromažďování, zpracování a zobrazení údajů o stavu kanálů, spojovacích prostředků a komplexů, automatický výběr a volbu optimálních směrů pro vysílání zpráv, včetně zpracování a stanovení úkolů k obnovení narušených spojů při vyřazení celých stupňů spojovací soustavy nebo jejích prvků z činnosti.

Cenné jsou **zkušenosti získané na spojeneckých cvičeních, takticko-odborných i zkušebních cvičeních** s vojsky Sovětské armády a cvičeních s vojsky ČSLA, na kterých byly nové principy a zásady budování spojovacích soustav procvičovány.

Ukazuje se, že jedním z nejobtížnějších úkolů spojovacího vojska svazu je zabezpečení nepřetržitého spojení při přemísťování míst velení v průběhu útočné operace.

V průběhu útočné operace můžeme používat nejrůznějších způsobů přemísťování VS a ZVS.

Ale ve všech případech bude velitel při stanovení způsobu jejich přemístění vycházet z nutnosti, aby VS i ZVS byly ve stálé pohotovosti k činnosti a nedošlo k jejich odtržení od útočících vojsk. Úspěšné řešení tohoto úkolu závisí na:

1. Organizaci přemístění VS a ZVS.
2. Včasném rozšiřování polní opěrné spojovací sítě.
3. Možnostech uzlových útvarů při rozvinování a přemísťování SU VS a ZVS.
4. Možnostech jejich připojení k opěrné spojovací síti.

Pro včasné zabezpečení spojení v nových prostorech rozmístění míst velení se SU VS a ZVS dělí na mobilní a hlavní část, které se přemísťují samostatně.

Cvičení potvrdila správnost rozdělení této organizační struktury SU. Při rozvinování hlavní nebo mobilní části SU se zvláštní pozornost věnuje maximálnímu zkrácení lhůt pohotovosti těch provozoven a stanic, které zabezpečují provádění spoje. Obsluhy těchto provozoven a stanic se zesilují na úkor ostatních spojovacích prostředků.

Jako hlavní byla přijata varianta přemístění místa velení, při které se do nového prostoru vysunuje ZVS. Přitom příslušníci operační skupiny (20 % příslušníků štábu) postupují v jednom proudu s mobilní částí SU a v případě nutnosti zabezpečují rozvinování místa velení za přesunu. Za mobilní částí se po jejím rozvinutí ruší a přesunuje hlavní část SU.

Podle postupu vojsk se velitel, náčelník štábu a hlavní operační část přesunují na vybudované po stránce spojení ZVS, z kterého se příchodem velitele stává velitelské stanoviště; dřívejší VS s příslušníky operační části, kteří na něm zůstali (20 %), se stává ZVS. Tento cyklus se opakuje.

Ukazuje se, že pro zabezpečení přemístění VS svazu v průběhu operace jednou za 48 hodin, aniž by došlo k jeho odloučení od vojsk na více jak 150 až 160 km, musí mobilní část SU ZVS dorazit do nového postoru rozvinutí, když bude ve vzdálenosti maximálně 15–20 km od čáry dotyku vojsk. V době přejezdu mobilní části spojovacího uzlu musí být na této čáře v podstatě rozvinuta polní opěrná spojovací síť. To znamená, že rychlost jejího rozvíjení musí být nejméně 50–60 km/24 h. Je to úkol samozřejmě složitý, ale splnitelný.

Z toho vyplývá, že pohotovost všech druhů spojení na hlavních a pomocných spojovacích osách nemůže být a nebude stejná. Radioreléové spoje a troposférické spoje se budou uvádět do provozu jako první a výstavba kabelového vedení a radioreléových spojů se částečně opozdí (velkými stanicemi).

Pro kompletaci spojovacích vojsk se předpokládají nejméně dva rovnocenné polní spojovací uzly. Tím se vytvoří nutné podmínky pro plynulou činnost VS v průběhu operace.

Jsou možné i jiné varianty organizace přemístování ZVS. Příslušníci operační skupiny mohou postupovat do nového prostoru rozmístění společně s hlavní částí spojovacího uzlu, nebo samostatně, popř. po rozvinutí mobilní nebo hlavní části uzlu v novém prostoru atd., ale podle výpočtů se ve všech případech ukazatele podstatně mění.

Podle situace se SU ZVS svazu nemusí rozdělovat na sledy a přemísťují se v plném složení společně s bojovou skupinou operátorů. V tom případě ZVS nebude plnit svou funkci jako orgán velení v době rušení, přemístování a rozvíjení SU.

Ze zkoumaného způsobu přemístování míst velení vyplývá, aby při rozmístování SU v terénu bylo zabezpečeno zrušení (rozvinutí) kterékoliv části SU bez narušení činnosti částí druhé. Vztahuje se to jak k rozmístění provozoven, tak i ke zřízení vnitřních přípojných vedení uzlu a účastnických sítí.

Včasná příprava nových prostorů rozvíjení míst velení ve vztahu ke spojení těsně souvisí s organizací převzetí spojovacích kanálů na místech velení. Kanály opěrné sítě na SU místa velení se předávají z nejbližších opěrných spojovacích uzlů přípojnými spoji. Pro zvýšení spolehlivosti a životnosti spojení se připojení SU VS a ZVS musí uskutečnit nejméně ke dvěma OSU, z nichž jeden je rozvinutý na hlavní spojovací ose.

Závěrem chci konstatovat, že konference přispěla k ujednání názorů, upřesnění základních definicí, principů a zásad budování polních spojovacích soustav. Účinně přispěla k teoreticko-praktickému řešení uvedených otázek v současných podmínkách. Pozitivním přínosem konference je i její konání v době, kdy se tyto principy a zásady uvádějí u vojsk do života a byly získány teprve první zkušenosti.

RACIONALIZACE DOPRAVNĚ ZÁSOBOVACÍHO PROCESU

[Některé poznatky z vojenskovědecké konference MNO/HT]

Používání zbraní hromadného ničení a vybavování vojsk moderní bojovou technikou zvyšuje rozmach a manévrovost soudobých operací. To klade vysoké nároky na týlové zabezpečení, zejména v oblasti včasného a plynulého zásobování vojsk v průběhu operace, při nepřetržitém působení nepřítele na zásobovací základny, sklady, komunikace i dopravní prostředky. Použití jaderných zbraní vytváří takové podmínky, že k narušení, nebo dočasnému přerušení dopravně zásobovacího procesu (dále jen DZP) na některých stupních může dojít již v prvních dnech operace (bojové činnosti).

Rozmach operace, její manévrovost a vedení na směrech, jakož i některé vlivy činnosti nepřítele zvláště v podmínkách použití ZHN mohou vážně ohrozit organizaci polního DZP a jeho technického vybavení, mohou být i příčinou odtržení (vzdálení) zásobovacích základen a skladů od vojsk. V důsledku těchto skutečností můžeme předpokládat, že při plnění DÚ frontu bude třeba přisunovat automobilním transportem zásoby z frontové základny k vojskům na vzdálenost až 500—600 km.

Složitost DZP v první frontové útočné operaci (FÚO) je dána především tím, že:

- při vyhlášení bojové pohotovosti je nutné v nejkratším čase aktivovat hlavní prvky DZP a zabezpečit rychlé naložení a vyvezení (rozptyl) zásob do určených prostorů, aby nedošlo k jejich zničení ještě před vyvezením za stacionárních skladů a základen,

- v době zahájení bojové činnosti vojsky (v závislosti na době zahájení a realizaci předcházejících opatření) bude možné rozvinout DZP svazků stále bojové požadavky, zatímco ostatní prvky DZP operačního týlu se budou teprve vytvářet a postupně začleňovat do polního zásobovacího procesu podle průběhu bojové činnosti vlastních vojsk i nepřítele.

— zásobování vojsk může probíhat v podmínkách rozsáhlého zamoření terénu radioaktivními, chemickými a biologickými látkami při trvalé hrozbě hromadných raketových jaderných a leteckých úderů a často i při přerušení spojení s podřízenými,

— v důsledku hromadného ničení zásob, dopravních prostředků a komunikačí bude třeba centralizovat a pružně řešit plynulé doplňování vojsk materiálem a efektivním využitím dopravních prostředků a zásob nadřazeného i podřízeného stupně, protože spotřeba zásob a ztráty na materiálu mohou být značně vysoké a nerovnoměrné.

Zkušenosti ukazují, že i přes až dvojnásobné zvýšení přepravní kapacity a vynaložení značné částky na palety, kontejnery a mechanizační prostředky (kromě technických prostředků služby PHM) se v polním DZP i nadále projevuje nedostatek těchto prostředků, což se může odrazit někdy ve zvlášť složité situaci i v kritickém poklesu stanovených zásob na konci operace, zejména ve vojscích. Všechny uvedené otázky v celém komplexu je třeba naléhavě řešit v souladu s potřebami ČSLA a národního hospodářství.

Analýza hlavních prvků polního DZP

Současný polní DZP ČSLA je svou funkcí a zásadami organizace shodný s DZP Sovětské armády, je v podstatě jednotný v rámci armád Varšavské smlouvy. Odpovídá základním principům výstavby socialistické armády a požadavkům upevňování nedílné velitelské pravomoci, protože každý velitelský stupeň má všechny potřebné síly a prostředky pro plynulý materiální zabezpečení vlastního i podřízeného stupně. Z hlediska analytického přístupu k rozboru DZP jsou určující prvky struktury tohoto systému, které mají vliv na jeho fungování, a to především:

- zásoby, jejich výše, rozložení a připravenost,
- sklady, mechanizační prostředky a pracovní síly,
- doprava a komunikace,
- řídicí orgány, dopravně zásobovací a informační systém.

1. Zásoby, jejich výše, rozložení a připravenost

Jedním z rozhodujících prvků, které uvádějí do chodu celý DZP, jsou zásoby a zejména jejich spotřeba i ztráty v průběhu bojové činnosti. Za posledních 15 let se podstatně zvýšila spotřeba materiálu, např. u munice o 40—50 % a PHM o 25 %. Zkušenosti potvrzují, že s uplatňováním vědeckotechnického pokroku v zavádění moderní a vysoce účinné bojové techniky do výzbroje armády se struktura i výše spotřeby materiálu budou i nadále značně měnit (např. zavedením tanku T-72 se zvýší náplň o 25 % oproti náplni dosavadního tanku T-55).

Z celkové spotřeby materiálu v útočné operaci může činit přibližně munice 34 %, PHM 48 %, proviant 3 % a zbývající ostatní materiál 15 %.

Z hlediska zásobování bude složitost v tom, že výše a struktura spotřeby materiálu se podstatně a rychle mění podle konkrétní bojové činnosti (druh operace, množství jaderných úderů apod.). Např. spotřeba dělostřelecké a minometné munice v první den činnosti bez použití jaderných zbraní v armádě na hlavním směru může být 2,0—2,5 pp, s použitím jaderných zbraní 1,0 až 1,2 pp. Denní spotřeba PHM při průměrném tempu postupu vojsk 40—60 km za den může činit 0,25—0,3 n u BA, 0,35—0,4 n nafty a dále 0,7—0,8 n letec-

kého petroleje na jeden armádní vzlet. Ztráty na operaci mohou dosáhnout 25—30 %.

Poznatky ze cvičení nasvědčují, že zásoby pravidelné spotřeby (munice, PHM, proviant a část ostatních zásob), které se v první útočné operaci mohou podílet na celkové spotřebě materiálu z 85—90 %, je možné doplňovat vojskům denně (s využitím kompletů — direktivně), zatímco ostatní materiál nepravidelné spotřeby (cca 10—15 %) je nutné přisunovat jako dosud podle skutečné potřeby vojsk (na žádanky) jednou za 3—5 dní. Rozdílné názory se vyskytují na určení výše a složení spotřeby materiálu tankového, automobilního, ženíjního, spojovacího, ale zejména dělostřelecké, tankové a raketometné munice (někdy až o 50 %). Těmto otázkám věnujeme zvýšenou pozornost.

S nárůstem spotřeby zásob došlo i k jejich zvýšení a ke změně rozložení. Např. za uplynulé období se zvýšily pohyblivé zásoby u msd a td o 30—40 % a u některých frontových armádních svazků (útvárů) až 3krát. K vedení zvýšených zásob dělostřelecké a PL munice o 0,1 až 0,5 pp byla využita přepravní kapacita tahačů bojové techniky a pro zvýšení zásob PHM byly tankům přidány 1—2 sudy, což stále ještě neodpovídá požadavkům. Proto se často vyskytují zdůvodněné požadavky na další zvýšení zásob dělostřelecké, tankové, protiletadlové a raketometné munice u svazků se stálou pohotovostí.

Zkušenosti ze cvičení potvrzují, že pohyblivé zásoby, armádní normativ a předepsané zásoby frontu by měly nejen zabezpečit požadovanou bojovou činnost vojsk frontu, ale z toho mít určitou část přímo na automobilních dopravních prostředcích. Celková potřeba zásob frontu však není dána pouze spotřebou v průběhu operace, ale i předpokládanými ztrátami a stanovenou výší zásob, kterou je nutné mít na konci operace (ve frontu minimálně 70—80 % a v armádě až 100 % stanovených norem zásob).

Dosavadní poznatky ukazují, že k rychlejšímu doplňování vojsk materiálem by významně přispěla větší připravenost zásob (jejich kompletace a paletizace). Např. dořešení paletizace raketometné munice „GRAD“ můžeme dosáhnout zkrácení doby nakládky vozidla PV3S z 30 na 4 minuty, při vyšším využití kapacity vozidla z 25 ks nábojů na 35 ks a několikanásobné zvýšení produktivity práce. Rovněž se ukazuje, že kompletace a paletizace zásob je nejefektivnější již ve výrobním závodě nebo v ústředních a okružních skladech, čímž můžeme dosáhnout plného využití předností kompletace, paletizace a mechanizované manipulace v celém zásobovacím a skladovacím procesu.

2. Ke skladovacím a manipulačním systémům

Od roku 1970 v souladu s možnostmi národního hospodářství bylo zavedeno do ČSLA značné množství palet, hydraulických ruk, zvedacích čel, vysoko-zdvíhacích vozíků, kontejnerů ISO a dalších progresivních prostředků, jako jsou velkokapacitní cisternové automobily — přepravníky, plnicí letecké a pozemní techniky, soupravy hromadného doplňování motorové techniky PH apod. Před dokončením vývoje je podvalník pro přepravu vysokozdvíhacích vozíků v poli a jsou plánována další opatření, např. rekonstrukce a typová výstavba skladů, zavádění regálových zakladačů, vysokozdvíhacích vozíků s bočním zdvihem apod.

Důslednější využívání uvedené techniky u převážné většiny svazků a útvárů přispělo k modernizaci skladového hospodářství, ke zkrácení doby nakládky zásob a efektivnějšímu využití přepravní a skladovací kapacity. Vytvořily se tím podmínky ke komplexní racionalizaci polního DZP, vyšší produktivitě a

bezpečnosti práce a efektivnějšímu využití pracovních sil ve vojenském a operačním týlu. Např. zavedením vysokozdvížného vozíku terénního (DVHM-3222 T) se oproti ruční manipulaci zvýšila produktivita práce až 20krát, kontejnerového překladače 48krát a soupravy hromadného doplňování PH 10krát. V důsledku racionalizačních opatření ve vojenském týlu se zvýšila manipulační kapacita u praporu na 25 t/h, pluku 480 t za 2 h a svazku cca 2000 t/5 h, což zabezpečuje předpokládanou nakládku (vykládku) materiálu na těchto zásobovacích etapách.

Přehodnocením organizační struktury jednotek a útvarů obsluhy a jejím vybavením vhodnými mechanizačními prostředky (zavedenými do ČSLA a v NH) byly odstraněny dosavadní disproporce a vytvořeny podmínky k zabezpečení mechanizované manipulace:

- u praporu obsluhy PAZ cca 7000 t/m³ za 8 hodin,
- u praporu obsluhy OFZ cca 9000 t/m³ za 16 hodin,
- u pluku obsluhy FZ cca 30 000 t/m³ za 16 hodin.

Ve srovnání s ruční manipulací se tím dosáhla celková úspora asi 3170 pracovníků a zvýšila se produktivita práce o 300 % i více. Vytvořily se předpoklady pro řízení výdejních míst k zásobování svazků, útvarů a zařízení přímo podřízených vyššímu svazu podle předpisu Týl-2-1.

Realizace uvedených opatření u jednotek a útvarů obsluhy zákonitě vyžaduje přestavbu skladů operačního stupně. Z jejich organizací bude nutné vyloučit zastaralé mechanizační prostředky (např. lačkové a řetězové dopravníky) a podle skutečné potřeby rozdělit mechanizační prostředky mezi jednotlivé sklady tak, aby denní vnitroskladová kapacita vytvořila podmínky pro plynulý přísun zásob v operačním týlu.

K racionalizaci DZP významně přispívá rozvoj kontejnerového dopravního systému (KDS). Využitím KDS v mírovém zásobování došlo k 5násobnému zrychlení toku zásob (z 20 na 4 dny), čtyřnásobnému zvýšení produktivity práce, úspoře cca 40 % pracovníků a uvedení do pohotovosti přepravovaného materiálu.

Efektivnost KDS byla prokázána i v polním zásobování již na cvičení MO-RAVA-74 (i FATRA-81), kdy přísun 460 t materiálu z operačních do svazkových skladů bez překládky v PAZ oproti ruční manipulaci proběhl s 50% počtem pracovníků a tok zásob se zrychlil o 60 %. Získané poznatky však ukázaly, že zavedení KDS v polním i mírovém zásobování bude zvyšovat nároky na organizaci práce, plánování přeprav a volbu manipulačních prostorů a komunikací.

K zabezpečení mechanizované manipulace s materiálem přispívá širší využívání přidělených mechanismů a jejich kvalitnější výběr v NH na doplnění předepsaných počtů (včetně dočasných výpomocí s obsluhami při bojové pohotovosti). Kromě těchto pozitivních výsledků se projeví i některé problémy, zejména v inovaci zastaralých mechanizovaných prostředků, jejich údržbě, v zabezpečení oprav, v efektivním využívání při všech cvičeních a zaměstnáních a také ve vycvičenosti obsluh.

3. K dopravnímu a silničnímu zabezpečení

Doprava jako jeden z hlavních dynamických prvků má největší vliv na fungování polního DZP. V soudobé operaci vzrůstá význam všech druhů dopravy (železniční, automobilní, potrubní, ale i vzdušné a říční). Jejich priorita je dána

podílem na celkovém objemu přísunu na jednotlivých zásobovacích etapách, na přepravní kapacitě, vybavenosti a současných možnostech.

Hlavním dopravním prostředkem ze stacionárních skladů teritoria do operačních základů (V/S) je železniční doprava, která např. v průběhu 12 dnů operace může přepravit cca 80 % i více všeho materiálu. Poznatky ze cvičení ukazují, že železnice i při značném zničení může podstatně přispět ke zkrácení zásobovacích koloběhů, což ke konci první útočné operace může činit 250 až 300 km i více (při průměrné denní obnově 25—30 km za 24 hodin). K tomu musíme učinit příslušná opatření již v míru (výstavba zvláštních a obnovovacích jednotek, výstavba dočasných překládkových prostorů, náhradní přemostění, objezdy apod.).

Ve vojskovém a operačním týlu je hlavním druhem automobilní doprava. Jejím úkolem je včas vyvézt všechny stanovené zásoby podle plánu 1. naložení. V dalším zabezpečit rozvinutí polního DZP a plynulé doplňování vojsk materiálem. Oproti železnici je automobilní doprava pružnější, rychlejší a méně zranitelná. Je však podstatně dražší, má menší kapacitu a velký počet překládek. Z hlediska manévrovosti je méně vhodný vysoký počet souprav vozidel s vleky ve vojskovém týlu (vleky u operačního týlu 100 % a apr divizí 80 %).

V 6. 5LP se zvýšil počet velkokapacitních vozidel, návěsových souprav, speciálních vozidel a sklápěčů (snížila se průchodivost a u sklápěček i nosnost). Předpokládá se, že dožívající střední automobily PV3S budou počínaje rokem 1983 postupně vyměňovány modernizovanými automobily PV3S-M, které v letech 8. pětiletky by měly být nahrazovány novými nákladními automobily středními — terénními.

V průběhu 7. 5LP se předpokládá další zvýšení kapacity transportu všeho druhu. Např. u apr svazku oproti začátku 70. let se přepravní kapacita zvýší celkem 3X, u svazu o cca 32 % a vyššího svazu o 40 %.

Přestože v současné době je ve vojskovém a operačním týlu již značná výše automobilní přepravní kapacity, projevuje se při některých cvičeních vlivem činnosti nepřítele její nedostatek. Nepřísunuté zásoby musí být proto uhrazeny z pohyblivých zásob, a to ve svých důsledcích vede ke snižování stavu materiálního zabezpečení vojsk. Teoreticky můžeme učinit závěr, že při průměrné vzdálenosti přísunu ze základny k vojskům na 500 km, kdy celková doba přísunu trvá asi 3 dny, by **pro plynulé doplňování vojsk postačila přepravní kapacita v hodnotě tří denní spotřeby. Jestliže však i třikrát větší přepravní kapacita je někdy nepostačující pro plynulé zásobování vojsk, bude nutné hledat rezervy ne v dalším zvyšování přepravní kapacity, ale především v jejím efektivnějším využívání a postupném zavádění velkokapacitních a velkotonážních vozidel a přepravníků (plniců).**

Racionálnějšího využití přepravní kapacity můžeme dosáhnout zejména zkracováním prostojů vozidel (nakládka a vykládka činí 50—60 %, jízda vozidel 30—40 % a další prostoje v důsledku ošetření vozidel a odpočinku řidičů pouze 10 % času). Toto můžeme zabezpečit zaváděním výkonných mechanizačních prostředků pro manipulaci s materiálem, omezováním nebo vyloučením některých překládek materiálů z vozidla na vozidlo, dočasnou výměnou naložených vozidel za prázdná (kontejnerů, NP-3500) a efektivnějším centralizovaným zapojením všech dopravních prostředků nadřazeného i podřazeného zásobovacího stupně.

Úspěšné splnění úkolů vojenské dopravy je do značné míry závislé na **silném zabezpečení**, jehož význam v oblasti průzkumu, oprav, obnovy a vý-

stavby silnic a mostů, jejich údržby, technické služby stále narůstá. O složitosti úkolů silničního vojska svědčí i to, že:

- v týlovém pásmu fronty se bude denně pohybovat značné množství kolon a vozidel. Komunikace mohou být značně rozrušeny i zamořeny radioaktivními látkami, dočasně vyhrazeny pro operační přesuny vojsk a tím pro přísun zásobovacích transportů omezeny,

- za každou prvosledovou armádou bude nutné rozvinout silniční podélné nebo příčné pásmo s 1—2 základními silnicemi (délka cca 900 km, propustnost 4000—6000 vozidel/den), 1—2 pomocnými (délka cca 1800 km) a potřebným počtem příčných silnic (propustnost 2000—4000 vozidel/den). Na těchto silnicích, které musí spojit všechny zásobovací základny (sklady), bude třeba zabezpečit péči dispečerských stanovišť získání a předání informací a nařízení do 1—2 hodin při průměrném tempu kolon 20—25 km/h. Z uvedeného vyplývá, že bude třeba přehodnotit dosavadní počet dispečerských stanovišť, jejich rozložení a vybavení technickými a spojovacími prostředky.

Vzrůstající význam pro zásobování vojsk PH má i polní potrubní doprava, která po přezbrojení na 150 mm potrubí může během útočné operace přepravit cca 30 000 m³ na vzdálenost 600 km. Polní potrubí může být napojeno na stálý produktovod nebo stacionární sklady PHM pro přísun vojskům.

Pro zásobování operačních manévrujících skupin (OMS) nebo pro náhlou přepravu raket a bojových hlavic do palebných postavení, pro přísun LTM, zásobování vzdušných výsadků a zdravotnický odsun má velký význam i vzdušná doprava. Jejím nedostatkem je zatím menší kapacita.

4. Organizování a řízení dopravně zásobovacího procesu

Na organizaci a řízení DZP a jeho fungování se podílejí velitelé, NŠ, NT-ZV, náčelníci druhů vojsk a služeb, dopravní, silniční a skladové orgány a mnoho různých vlivů a činitelů (např. bojová činnost nepřítelů a vlastních vojsk, použití JZ, připravenost a rozložení zásob, technický stav komunikací, dopravních a mechanizačních prostředků, kvalita informačního systému a spojení).

Racionalizace zásobování vojsk a zkracování doby nakládky a vývozu zásob z mírových skladů vyžaduje, aby byl DZP komplexně zdokonalován a modernizován. Jde především o budování příjezdových komunikací, zřizování většího počtu výdejních míst, kompletaci a paletizaci zásob, efektivní využití dopravních a mechanizačních prostředků a v neposlední řadě o zvýšení odborné připravenosti řídicích a výkonných orgánů. Proto na taktických a taktickoodborných cvičeních by měly být vyváděny síly a prostředky v maximálním počtu a rozsahu. Zvláštní pozornost bychom měli věnovat zejména praktickému doplňování munice a PHM. Zkušenosti potvrzují, že větší pozornost zasluhují i reálné kalkulace a propočty při plánování a realizaci přísunu.

V souladu s platnými předpisy (Týl-1-1 a Oper-1-3) je třeba efektivně využít pro přísun materiálu všechny dopravní prostředky nadřazeného i podřízeného stupně, vykonat včasný manévry jimi a během bojové činnosti v případě, kdy nelze zabezpečit potřebný přísun automobilními prostředky, mohou být podle rozhodnutí velitele k přísunu nutného materiálu použita i bojová vozidla. V širším rozsahu by se měl materiál přisunovat s omezením překládání na zásobovacích stupních, nebo bez překládání přímo ke svazkům (útvaram a jednotkám) a do palebných postavení dělostřelectva. Předpisy rovněž ukládají pře-

dávat náklady podle možností výměnou plných přívěsů, návěsů a obalů za prázdné, což může podstatně přispět ke zrychlení přísunu zásob vojskům.

Poznatky z praxe nasvědčují, že ke zkvalitnění řízení DZP v operačním i vojskovém týlu by významně napomohlo další zpracování a využití integrovaných souborů projektů a důslednější využití výpočetní techniky a intenzivní zavádění spojovacích prostředků pro přenos utajovaných dat a informací. K tomu by přispělo větší ujednacení a typizace vzorové dokumentace a rozpracování metodik pro řízení a organizaci polního zásobovacího procesu.

K racionalizaci DZP ve vojskovém a operačním týlu

Z rozboru základních prvků polního DZP vyplývá, že všechny tyto prvky je nutné rozvíjet souběžně a komplexně. Především je žádoucí efektivně využít současných přepravních, manipulačních a skladovacích kapacit pro racionální zásobování vojsk v poli. K tomu je třeba pokračovat ve sjednocování organizačních struktur a činnosti týlů s cílem zabezpečit plynulejší TSVZ z mírového na válečný stav, zvýšit přepravní kapacity automobilních útvarů a svazků a zdokonalit centralizaci velení v rámci polního DZP.

Ze cvičení známe, že první operace může být zahájena různým způsobem, např. s použitím klasických zbraní s postupným přechodem na jaderné zbraně. Tato skutečnost má velký význam z hlediska struktury spotřeby materiálu, zejména munice a PHM, které se tím značně změní. Těmto předpokládaným situacím musí odpovídat i vyvezení zásob po železnici, ale především automobilním transportem. Řeší se opatření ke zvýšení vývozu dělostřelecké, tankové, protitankové, protiletadlové a raketometné munice, ale i PHM ve vojskovém a armádním týlu. Zvýšené množství munice a PHM ve vojskovém týlu by mělo zabezpečit vojska tak, aby realizace tohoto opatření odstranila nutnost doplňování zásob na vojskovém stupni v průběhu jednoho dne několikrát.

Současné poznatky ukazují, že k zabezpečení plynulého zásobování vojsk se zahájením bojové činnosti by bylo vhodné mít již v míru rozvinutý zásobovací systém na potřebné úrovni.

Osvědčilo se v polním systému zásobování vojsk jako první rozvinout DZP vojskového týlu a jednotlivé zásobovací etapy tak, aby nedocházelo k odtržení zásobovacích jednotek od vojsk. V této situaci se dále osvědčilo naložit 1. sled armádního automobilního transportu municí a PHM a do ukončení mobilizace dalších útvarů ponechat tyto zásoby naložené jako pohyblivou zálohu NT-ZV armády.

V blízké perspektivě se předpokládá v operačním týlu přechod od soustavy základů (skladů) k brigádnímu systému (vytvořením brigád a praporů materiálního zabezpečení), které se vyznačují vyšší pohyblivostí a manévrovostí se zásobami, vyšší odolností zásobovacího systému, efektivnějším využitím sil a prostředků a centralizací velení.

K zabezpečení zrychlení polního DZP by podstatně přispělo i plné zavedení zásobovacích komplexů, zejména materiálů pravidelné spotřeby (až 90 % celkové spotřeby) přisunovaného vševojskovým svazkům (přes 50 % v rámci vyššího svazu), kde přisun probíhá v nejsložitějších podmínkách na největší vzdálenost (až 600 km i více) a prochází téměř všemi zásobovacími etapami. Mechanizovaná nakládka těchto zásob na dopravní prostředky v týlové základně může probíhat bezadresně a přisun bude realizován direktivně ve dvou uzavřených zásobovacích cyklech na hlavním zásobovacím směru:

— s omezením nebo vyloučením překládky částí zásob na operačním stupni s využitím kontejnerů, těžkých a velkokapacitních vozidel, přepravníků a pří-
věsů (A-5, 10),

— s omezením nebo vyloučením překládky částí zásob v plukovních skladech s využitím těžkých a hlavně středních vozidel, nakládacích plošin a pří-
věsů (A-3, 5),

— ostatní materiál nepravidelné spotřeby (nekompletovaný) přisunovat dosavadním způsobem podle vyžádání (i s využitím výdejních míst).

Fakta potvrzují, že rychlé a pronikavé změny v operační a týlové situaci vyžadují značnou pružnost manévrů zásobami. Spotřebované vojenské a armádní zásoby musí být denně přisunuty nebo odebrány ze základny. Ve všech případech však za včasný přísun zodpovídá nadřízený týlový orgán nezávisle na tom, jaký a čím transport se na přísun využívá.

Dosavadní zkušenosti i závěry vojenskovědecké týlové konference a MNO/HT k této problematice potvrzují, že modernizace bojové techniky a změny ve vedení soudobých operací se v plném rozsahu promítají do organizace a řízení dopravně zásobovacího procesu vojsk. Proto je cílevědomě věnována trvalá pozornost komplexní modernizaci tohoto procesu s cílem zdokonalovat jeho organizaci a řízení, technické vybavení a racionálně využívat všechny jeho prvky, zejména dopravní a mechanizační prostředky, pracovní síly a skladové kapacity.

S využitím zkušeností týlu Sovětské armády a vlastních poznatků z operačních cvičení tak zabezpečovat soudobost výstavby týlu ČSLA a jeho schopnost nepřetržitého doplňování zásob vojsk v souladu s potřebami vedení operací a bojové činnosti.

Lokální války a vojenské umění

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek maršála tankových vojsk O. A. Losika, hrdiny Sovětského svazu, profesora, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysľ“ čis. 6/1981.

Současné lokální války jsou podmíněny agresivní podstatou imperialismu, jeho snahou všemi způsoby a prostředky zpo-
malit sociální pokrok.

S cílem potlačit národně osvobozenec-
ké hnutí národů a ochrany zájmů mono-
polů imperialistické velmoci systematicky,
v neustále rostoucích rozměrech přistupují
k použití ozbrojených sil. Podle zpráv vý-
zkumu amerického institutu jen USA po
druhé světové válce 215krát použily ozbro-
jené síly v různých částech světa.

Analýza lokálních válek svědčí o tom,
že byly nejen prostředkem k dosažení vo-
jenskopolitických cílů imperialismu, ale
také rozsáhlým cvičištěm pro vyzkoušení
nových zbraní a procvičení dokonalejších
způsobů vedení bojové činnosti.

Při zkoumání stupně jejich vlivu na vo-
jenské umění a jiné oblasti vojenství je
nutné vycházet z hodnocení všech faktorů
a podmínek, které jsou vlastní každé kon-
krétní válce. Jen systémový přístup k hod-
nocení lokálních válek umožňuje zjistit
určité tendence ve vývoji výzbroje a orga-
nizační struktury vojsk a vojenského umě-
ní. Je pochopitelné, že tyto zkušenosti není
možné mechanicky rozšiřovat na podmín-
ky a způsoby vedení „velké války“ a na
výstavbu ozbrojených sil. K tomu je po-
třebný všestranný a důkladný přístup. Ji-
nak je možné upadnout do krajností, vy-
vodit unáhlené a nezodpovědné závěry,
které hrozí negativními a těžko napravo-
vatelnými následky. Současně však je nut-

né patřičně docenit zkušenosti z lokálních
válek a brát je v úvahu, protože v jejich
průběhu je používána nejnovější výzbroj.
Není proto náhodou, že vojenskopolitické
řídící orgány agresivního bloku NATO se
o ně zvláště zajímají. Je charakteristické,
že bezmála po každé této válce v ameri-
cké armádě a armádách jiných států NATO
jsou dělány určité změny, někdy i pod-
statné, a to v názorech na způsoby vede-
ní bojové činnosti, organizační strukturu
vojsk a rozvoj prostředků ozbrojeného zá-
pasu.

Lokální války značně ovlivnily hodno-
cení úlohy tankových vojsk a protitankov-
ých zbraní v soudobé válce. Staly se po-
puhem pro rozvoj letectva (zvláště vojsko-
vého), prostředků radioelektronického boje
a způsobů jejich použití ve válce. Tyto zku-
šenosti v určité míře měly vliv na zdo-
konalování systému velení a zabezpečení
vojsk v armádách států NATO, na obsah
nových řádů armády USA. Ponaučení z lo-
kálních válek se stala základem dalšího
zdokonalování tzv. sil „rychlého rozvíno-
vání“ jako prostředku vojenského vměšo-
vání USA do vnitřních záležitostí jiných
států a potlačování národně osvobozenec-
kého hnutí národů, které se snaží o so-
ciální pokrok.

Cílem článku je zhodnotit vliv největ-
ších lokálních válek (v Koreji, Vietnamu a
na Blízkém východě) na vývoj zbraní a bo-
jové techniky, organizační strukturu vojsk
a nakonec na vojenské umění řady armád
s átů NATO.

Charakter lokálních válek

Války v Koreji, Vietnamu a na Blízkém východě se vyznačovaly politickými, vojenskostrategickými cíli, rozmachem, délkou trvání, charakterem, způsoby činnosti vojsk a složením sil stran. Byly vedeny v různých fyzicko-geologických podmínkách válčíst.

Podle trvání byla nejdelší válka ve Vietnamu (kolem 30 let), v Koreji trvala válka tři roky, na Blízkém východě byly vedeny války rychle, „bleskové“. Válek se zúčastnily velké armády, všechny druhy ozbrojených sil za rozhodující úlohy pozemních vojsk a letectva. Pro všechny tyto války je charakteristické: vysoká intenzita bojové činnosti, bezkompromisnost cílů a koaliční složení ozbrojených sil. Například v Koreji vedla agresivní válku proti KLDK imperialistická koalice v čele s USA. Agrese proti vietnamskému lidu se kromě USA zúčastnily Thajsko, Austrálie, Jižní Korea atd. Arabsko-izraelské války v říjnu roku 1973 na Blízkém východě se zúčastnilo přímo nebo do ní bylo zataženo 11 států. To všechno potvrzuje tezi, že kterákoliv lokální válka může rychle přerůst ve světovou válku.

Korejská válka (v letech 1950–1953) byla rozpoutána jihokorejskou soldateskou a vládnoucími kruhy USA s cílem zničit KLDK a změnit Koreu v nástupišť pro napadení SSSR. K uskutečnění tohoto zámyslu bylo soustředěno mohutné uskupení vojsk: více než 1 milion osob, kolem 1000 tanků, 1000 letounů a přes 200 lodí 7. flotily USA. Proti americké armádě stála vojska KLA a čínských dobrovolníků. V této válce použil agresor poprvé, v té době nové zbraně a bojovou techniku: reaktivní letectvo, řízené bezpilotní letouny, vrtulníky, napalm, bakteriologické a chemické zbraně. Celkem však bojová činnost byla vedena většinou s použitím zbraní a techniky období druhé světové války.

Zkušenosti z této války jsou poučné z hlediska vedení bojové činnosti v horách, na samostatných odloučených směrech, ve dne i v noci, využívání tzv. „tunelové obrany“ v podmínkách nadvlády amerického letectva ve vzduchu, používání napalmu a nebezpečí použití jaderných zbraní. V Koreji vznikla taktika „vertikálního obchvatu“ nepřítel s využitím vrtulníkůvých výsadků, diverzních průzkumných skupin a přepravy vojsk vzduchem na velké vzdálenosti.

Válka v Koreji, podle hodnocení zahraničních odborníků, ukázala rostoucí význam vševojenských operací za účasti svazků téměř všech druhů ozbrojených sil a druhů vojsk, zvýšení úlohy námořních vý-

sadků i protivýsadkové obrany mořského pobřeží, nízkou účinnost využívání hlavních sil bojového letectva k plnění samostatných úkolů izolace prostoru bojové činnosti.

Ponaučení z války byla impulsem k přehodnocení amerických názorů na úlohu a poměr různých druhů ozbrojených sil ve válce. Oficiálně vznikla teorie „rovnováhy sil“, která předpokládala dosažení úspěchu v operacích a v celé válce společným úsilím pozemních vojsk, letectva a válečného loďstva. Výsledkem toho byl další rozvoj amerických pozemních vojsk, mateřských lodí, námořních výsadkových sil, námořní pěchoty a způsobů jejich bojového použití.

Válka ve Vietnamu (v letech 1946 až 1975) je charakteristická výjimečnou intenzitou a délkou trvání. Svým rozmachem, množstvím použitých sil a prostředků, jejich soustředěním na nejdůležitějších směrech, stupněm vlivu na zdokonalování teorie a praxe vojenství, je právem pokládána za jednu z nejvýznamnějších lokálních válek po druhé světové válce. Zvláště intenzivní a urputné bylo období přímé americké ozbrojené agrese ve Vietnamu v letech 1964–1973. Početní stavy jenom amerických vojsk v bojích dosáhly 543 000 osob (v roce 1968). Celkově se vietnamské války postupně zúčastnilo, způsobem každoročního střídání vojsk, několik milionů amerických vojáků, bylo použito přes 5000 bojových letounů a vrtulníků, 2500 dělostřeleckých hlavních a stovky tanků.

Bojovou činnost na zemi podporovaly a zabezpečovaly značné síly válečného loďstva USA a dalších států. Všechno to umožnilo agresorovi vytvořit mnohonásobnou nadvládu ve vzduchu a na moři, palebnou převahu na zemi. Bez ohledu na to vietnamský lid zvítězil nad nepřitelem. Američtí okupanti byli nuceni s hanbou odejít po svých. To znovu potvrzuje, že při dosažení vítězství hraje velkou úlohu morální činitel a internacionální jednota sil světa a pokroku.

V této válce Američané poprvé použili řízené zbraně (protiletadlové raketové komplety, řízené letecké pumy, samonaváděcí letecké rakety „Agm-45 Shrike“), bitevní vrtulníky, velkorážní munici a prostředky „meteorologické a geofyzické“ války k hromadnému ničení lidí.

Hromadné používání vrtulníků Američany v jižním Vietnamu dávalo jejich pozemním vojskům principiálně novou kvalitu — **vzdušnou mobilitu**. Ve vojenském

umění armády USA vznikl nový druh bojové činnosti pozemních vojsk — **aeromobilní operace**. K jejich vedení byly vytvořeny speciální jednotky pozemních vojsk — aeromobilní divize. Široké použití bitevních vrtulníků bylo kromě toho začátkem nového druhu letecké palebné podpory pozemních vojsk z vrtulníků. Zkušenosti z války ve Vietnamu přivedly vojenské odborníky řady hlavních imperialistických států k závěru o nutnosti širokého rozvoje vojenského letectva. Na jeho základě byla vytvořena **aeromobilní vojska** — nový druh pozemních vojsk.

Praxe použití pozemních vojsk v této válce má však omezený význam vzhledem ke specifické dané válce. Způsoby jejich bojové činnosti jsou ve značné míře použitelné jen v podobných prostorech a v ohniskovém charakteru ozbrojeného zápasu. Velení americké armády v této válce neuskutečnilo ani jednu útočnou nebo obrannou operaci klasického typu a nemohlo prověřit v bojových podmínkách své operační koncepce. Přesto vietnamská válka značně ovlivnila rozvoj zbraní, bojové techniky a výstavbu ozbrojených sil USA a jiných kapitalistických států.

Arabsko-izraelská válka (červen roku 1967). Izrael a USA v ní sledovaly reakční cíl: úder proti národně osvobodenskému hnutí arabských národů. Zahraniční vojenská odborníci považují tuto válku za válku „vzdušnou“. Na začátku se izraelskému agresorovi — vzhledem k dokonale utajené přípravě, zvýšení bojové pohotovosti letectva, uskutečnění účinných maskovacích opatření a vedení nenadálých úderů na letiště Egypta, Sýrie a Jordánska — podařilo v krátké době vyřadit značnou část jejich letectva, vybojovat nadvládu ve vzduchu a vytvořit výhodné podmínky pro úspěšnou a rychlou útočnou činnost pozemních vojsk.

Války se hromadně zúčastnily také pozemní armády, vyzbrojené tanky, dělostřelectvem a dalšími bojovými prostředky. V ní je zřejmá tendence zvyšování úlohy vysoce manévrové činnosti tankových uskupení a vzdušných výsadek podpůrného letectva, dále i překvapivého použití vojsk a aktivní noční činnosti v podmínkách nadvlády nepříteli ve vzduchu. Kromě toho byla zjištěna nutnost rozptýlení letectva, jeho ukrytí v ženižně vybudovaných objektech, zabezpečení spolehlivě PVO leteckých základů a letišť.

Arabsko-izraelská válka (říjen r. 1973) se podstatně lišila od minulých lokálních válek svým rozsahem použití a kvalitou prostředků ničení, způsoby vedení bojové činnosti. Byla největší v této oblasti. Vál-

ky se zúčastnilo na obou stranách asi 1,5 miliónu osob, přes 5000 tanků, více než 1500 bojových letounů a 190 bojových lodí. Válka znovu potvrdila výjimečně důležitou úlohu taktiky při plnění operačních úkolů. V zahraničním tisku je tato válka nazývána „válkou taktiky“. Je to zcela správné, protože chyby a přepočty v taktice měly v souhrnu za následek ztroskotání operačních plánů a porážku vojsk na frontě.

V bojové činnosti používaly obě strany řízené síly (PTRS, PLRS, letecké řízené síly). Proto byla tato válka v zahraniční pojmována „válkou taktických řízených sil“. střetnutí stran vcelku bylo charakterizováno vzájemným bojem tanků a PTRS, letectva a PLRS. Vyhrály je protitankové systémy a protiletadlové raketové komplety, což mělo za následek hromadné ztráty tanků a letectva na obou stranách. Např. v prvním týdnu ztratil Izrael přes 500 tanků, přitom přes polovinu po zásahu raketami. Boj s protitankovými prostředky a tanky nabyl na operačním významu. Kromě toho podstatný růst bojové efektivity klasických prostředků boje s tanky a letectvem měl za následek jejich složitější bojové použití. V důsledku toho vznikla zřejmá nutnost rychlého doplňování hromadných ztrát, a to včasným vytvářením velkých záloh vojsk, bojové techniky a zvýšením odolnosti tanků a letectva.

Analýza těchto zkušeností také svědčí o tom, že tam, kde tanky působily bez péchoty a v jejich bojových sestavách chyběly prostředky protitankové a protivzdušné obrany, měly zvláště velké ztráty. To zdůrazňuje nutnost trvalé součinnosti tanků s jinými bojovými prostředky a používání komplexní bojové sestavy vojsk.

Velmi charakteristickou tendencí vzájemného palebného boje byla snaha stran vést boj palbou na velkých vzdálenostech a ničit nepříteli na maximální dosah palebných prostředků. Vysvětluje se to především rostoucí dálkou palby, přesností a efektivností palby tanků, dělostřeleckých systémů a PTRS.

Zkušenosti z různých druhů bojové činnosti potvrdily nutnost přesně sladěného použití všech prostředků palebného ničení: dělostřelectva, letectva, PTRS, motorizované péchoty, tankových a ženijních vojsk. Jak zdůrazňují zahraniční vojenská odborníci, bojová praxe umožnila přesvědčit se o tom, že úspěch činnosti letectva je plně závislý na všestranné a dokonale organizaci průlomu PVO nepříteli. Kromě toho na základě zkoumání zkušeností z války se dospělo k závěru, že vlivem podstatného zvyšování efektivity zbraní

a bojové techniky, hromadného používání PTRS, PLRS, tanků a letectva, vysoké mobility vojsk zásadně se mění charakter a způsoby vedení bojové činnosti, narůstá

její intenzita, dynamika, značně se zostřuje vzájemný boj zbraní, vysoce narůstají potřeby materiálních prostředků, ztráty nabývají hromadného charakteru.

Příprava a způsoby rozpoutání lokálních válek agresorem

Ze studia poválečných bojových zkušeností vyplývá, že tyto války připravoval agresor dlouho před jejich rozpoutáním. Oběti agrese byly ve většině případů v nevýhodné situaci z hlediska připravenosti k vedení války, zejména při nenadálém napadení nepřítele. Každá ze stran měla včas připravené plány, průběžně upravené jak před zahájením, tak v průběhu ozbrojeného zápasu. Přitom k dosažení cílů války se většinou předpokládala příprava vševojskových operací. Hlavní úlohu v nich měla pozemní vojska a letectvo.

Z ponaučení z přípravy lokálních válek vyplývá, že rozpracování operačních plánů v soudobých podmínkách musí mít základ v předvídání a prognózování operace strategické situace, v objektivním zhodnocení možnosti nepřítele a vlastních vojsk. Zvláštní pozornost musí být věnována pružnosti plánů bojové činnosti pro zahájení války. Např. v korejské válce se orientovalo americké velení jen na „bleskovou“ válku a nevážilo všechny vojenskopolitické faktory, možný průběh a výsledky války. Válka v Koreji trvala tři roky. Izraelské velení při přípravě na válku v roce 1973 nedocenilo možnosti sousedních arabských států a považovalo za málo pravděpodobné odrazení jejich úderů současně na dvou frontách. Takové „tvrdé“ plánování, nedostatek předvídání a nedocenení nepřítele izraelské uschvatitelé draze zaplatili.

Zkušenosti z lokálních válek dokazují nutnost všestranného hodnocení zvláštností válčičtích a jeho včasnou operační přípravu. Např. nedostatečně připravený systém obranných postavení a překážek na Sinajském poloostrově, které měly přehrazovat hlavní komunikace, měl za následek, že egyptská vojska se dostala v roce 1967 do velmi těžké situace a izraelská vojska obsadila poloostrov.

Zahraniční vojenští odborníci upozorňují na důležitost uskutečnění včasných a

účinných opatření k převedení ozbrojených sil z mírového stavu na válečný, jejich rychlého operačního rozvinutí a vytvoření silných záloh, aby bylo možno aktivně ovlivňovat průběh a výsledek bojové činnosti, zvyšovat úsilí úderných uskupení, odrážet protiúderu a čelit neočekávaným a náhodným situacím. Zkušenosti z lokálních válek vcelku znovu potvrzují, že **vysoká bojová a mobilizační pohotovost vojsk a sil je nejdůležitějším faktorem k dosažení vítězství nad agresorem**. Jeho význam je nesporný.

Lokální války byly většinou zahajovány s překvapením a doslova od prvních hodin měly velmi intenzivní a rozhodný charakter, protože bojující strany se snažily okamžitě získat a udržet nebo převzít iniciativu a dosáhnout strategických cílů v krátké době. Na začátku každé války bylo snahou agresora vybojovat nadvládu ve vzduchu, a to vedením překvapivých a mohutných úderů na letecká uskupení druhé strany. Boj za vybojování a udržení nadvlády ve vzduchu byl jedním z hlavních úkolů letectva a důležitým předpokladem úspěšné bojové činnosti pozemních vojsk a sil válečného loďstva.

Zkušenosti z lokálních válek svědčí o tom, že současně se zvyšováním délky, rychlosti a účinnosti palby bojových prostředků má narůstající tendenci význam úlohy překvapení v bojové činnosti, zvláště letectva, jako jednoho z hlavních faktorů k dosažení úspěchu. Zároveň s vysokou bojovou pohotovostí vojsk PVO, rozptýlením a ukrytím letectva účinnost nenadálých úderů ze vzduchu se značně snižuje (arabsko-izraelská válka v roce 1973). Pozoruhodné jsou i zkušenosti z organizace součinnosti ozbrojených sil států koalic a z koordinace jejich úsilí. Zdůrazňují nutnost vytvoření společného orgánu, který by zabezpečoval jednotné politické a vojenské řízení koaličních uskupení ozbrojených sil.

Druhy bojové činnosti

Útok, jak o tom svědčí zkušenosti z lokálních válek, potvrzuje neotřesitelnost takových základních principů vojenského umění, jako je soustředování sil a prostředků na směr hlavního úderu, těsná součinnost druhů ozbrojených sil a druhů

vojsk, široký manévr v průběhu vedení operací atd. Díky spolehlivému palebnému ničení nepřítele arabská vojska na egyptské frontě (v roce 1973) úspěšně překonala Suezský kanál, prolomila opevněné pásmo obrany a na syrské frontě prolo-

mila nepřátelskou obranu v prostoru Golanských výšin.

Současné s tím byl průlom obrany složitější. Toto bylo podmíněno kvalitativními změnami jejího charakteru a zvýšenou hustotou prostředků PTO, zvláště množstvím PTRS a obrněných bojových vozidel. V obraně izraelských vojsk na Sinajském poloostrově dosahovala hustota protitankových prostředků 50 kusů na 1 km fronty. To podmínilo nutnost efektivního palebného ničení obrany nepřítele do celé hloubky s maximálním využitím zvětšené délky střelby soudobých prostředků.

V pouštích vznikly široké možnosti vedení vysoce manévrové bojové činnosti, obchvatu a obejítí uskupení nepřítele k úderu do boku a týlu tankovými vojsky spojené se širokým použitím bojových vrtulníků, vzdušných výsadků a manévrujících skupin. V arabsko-izraelské válce v roce 1973 bylo oceňována poměrně vysoká efektivnost použití takových skupin izraelských vojsk. Jejich činnost při dobytí a zničení protiletadlových raketových kompletů měla za následek oslabení systému PVO Egypta, což zabezpečilo ve své podstatě účinné použití izraelského letectva.

Vedení bojové činnosti v průběhu lokálních válek svědčí o tom, že vytvoření rozhodující převahy nad nepřítelem a narůstání úsilí na směr hlavního úderu se dosahuje hlubokou operační a bojovou sestavou vojsk. Ta umožňuje úspěšně prolomovat nepřátelskou obranu, rozvíjet úspěch a aktivně ovlivňovat vývoj událostí. To potvrzují zejména arabsko-izraelské války v letech 1963 a 1973. Je na místě zdůraznit i to, že v operační a zvláště v bojové sestavě vojsk v lokálních válkách byla pozorována tendence kvalitativních změn tradičních a vzniku principiálně nových prvků. Např. počínaje korejskou válkou narůstal rozsah obchvatu nepřítele ze vzduchu: ze vzdušného výsadku v sestavě rotý a praporu (Korea) do aeromobilní divize (Vietnam). V důsledku toho se stala aeromobilní vojska trvalým prvkem sestavy uskupení vojsk.

V arabsko-izraelské válce v roce 1973 zehrnovala bojová sestava vojsk v útoku tyto zbraňové systémy: tanky, OT (BVP), PTRS, obrněné SHD, bitevní vrtulníky a protiletadlové zbraně. To se stalo počátkem komplexnosti bojové sestavy vojsk, v níž převahu měla obrněná bojová vozidla. V armádách arabských států vznikly smíšené PTZ, které se skládaly z útvarů protitankového dělostřelectva a jednotek PTRS. Tato válka znovu prokázala, že bitevní vrtulník má pevné místo v bojové sestavě jako vysoce účinný palebný a ma-

névrový bojový prostředek. V souvislosti se začleněním různorodých sil a prostředků do bojových sestav se ztížila funkce systému součinnosti mezi nimi, což vyžadovalo nová řešení při sladění bojové činnosti vojsk. To jsou některá poučení a závěry ze zkušeností z útočné činnosti v lokálních válkách.

Obrana nabývá na základě zkušeností z lokálních válek na kvalitativně novém charakteru. Stala se pevnější a aktivnější v důsledku jejího nasycení tanky, OT, samohybným dělostřelectvem a jinými obrněnými vozidly. Zvýšila se její palebná síla, protitanková pevnost a odolnost. Poučení z války ovšem svědčí o tom, že jakákoliv obrana, jakkoliv pevná a připravená, může být překonatelná, není-li organizováno spolehlivé palebné ničení nepřítele, v její hloubce není dostatek silných záloh a nejsou přijata zásadní opatření k likvidaci průlomu. Tento názor plně potvrzuje průlom opevněné obrany izraelských vojsk na syrsko-egyptské frontě arabskými armádami [v roce 1973].

Projevilo se narůstání úlohy a významu systému protitankové obrany. Po arabsko-izraelské válce [v roce 1973] byla znovu pokládána za základ nejen taktické, ale i operační obrany. Slabá PTO umožnila nepříteli ničit obranu a rozšířit ji tankovými údery.

V systému obrany byla pozorována tendence růstu hustoty protitankových prostředků (od 15—20 v obraně armád arabských států v roce 1967 do 50 kusů na 1 km fronty v obraně izraelských vojsk v roce 1973). Hromadné použití PTRS, včetně jejich umístění na vrtulnících, zásadně zvýšilo efektivnost PTO a dalo podnět ke vzniku nových zásad boje s tanky v útoku. V izraelsko-arabské válce v roce 1973 byla poměrně široce využívána taktika lákání tanků nepřítele do „protitankových pytlů“, v kterých byly ničeny boční a čelní palbou PTRS, tanků a bitevních vrtulníků. Např. v důsledku použití této taktiky ztratila jedna egyptská tanková brigáda 80 tanků.

Použití vrtulníků podstatně zvýšilo aktivnost obrany. Vznikla možnost rychlého manévru hlavních vrtulníků a přepravy sil a prostředků dopravními vrtulníky na ohrožené směry.

V lokálních válkách vznikly nové úkoly v obraně. Již ve válce v Koreji vznikl problém boje s vrtulníky a vrtulníkovými výsadky. V následujících válkách v jižním Vietnamu a na Blízkém východě nabyl na zvláštní ostrosti. V důsledku toho se projevily nové požadavky na obranu — musí

být nejen **protivýsadková**, ale také **protivrtulníková**.

V praxi obranné činnosti v pouštích Blízkého východu byla jasně pocítována nutnost trvalé pohotovosti vojsk k vedení boje s manévrujícími skupinami nepřítele, které pronikaly do týlu s využitím mezer a průlomů v bojových sestavách vojsk. To předurčilo nutnost organizovat v hloubce obrany spolehlivou ochranu a samostatnou obranu palebných postavení dělostřelecká, sil a prostředků PVO, míst velení, týlových orgánů, komunikací, kromě toho i spolehlivé přikrytí a zabezpečení boků a styků, přijetí rozhodných opatření k okamžitému zabránění jakýchkoliv pokusů ze strany nepřítele a jejich využití a pronikání jednotlivých jednotek nepřítele a v dalších i větších jeho sil do hloubky vojsk v obraně. Na první pohled i nevýznamný taktický úspěch útočníka může

v tomto případě podstatně zkomplikovat vedení operační obrany a časem narušit její pevnost. Charakteristickým příkladem v tomto směru je využití styku mezi 2. a 3. polní armádou Egypta izraelskými vojsky (říjen 1973) a jejich průlom do hloubky obrany, což v dalším vytvořilo hrozbu obklíčení egyptských vojsk a vyjití nepřítele do prostoru Káhiry.

Zkušenosti z použití tankových vojsk v obraně svědčí o tom, že jsou-li v sestavě druhých sledů a záloh, pak je účelné využívat je zejména v protiztečích a protíúderech, a ne k pasivnímu přehražování trhlín, jak tomu bylo např. v egyptské armádě v říjnové válce roku 1973, kdy tankové divize byly rozděleny po brigádách a dokonce po praporech a tak nemohly splnit hlavní úkol — rychle zničit protiztečemi a protiúderem nepřítele, který se vklínil do obrany.

Použití druhů ozbrojených sil

Zkušenosti z lokálních válek dokazují, že vítězství v operacích a ve válce v celku je dosahováno sladěným úsilím všech druhů ozbrojených sil. Přitom **pozemní vojska** mají rozhodující úlohu. Jejich podíl v uskupení ozbrojených sil USA ve Vietnamu dosáhl 65 %, Izraele a Egypta (říjen roku 1973) 82 % a 70 %.

Války, zvláště na Blízkém východě, potvrdily, že **tanková vojska** tak jako dříve jsou hlavní údernou silou pozemních vojsk. Neefektivnější je jejich činnost při hromadném použití na směru hlavního úderu, zpravidla v tankovém terénu k rozhodnému rozvíjení útoku a vedení rozhodných protiztečí a protiúderů v těsné součinnosti s motorizovanou pěchotou, dělostřelctvem, protitankovými prostředky, letectvem, a spolehlivé obrany tanků před úderem ze vzduchu a dovedně organizovaného boje s protitankovými prostředky (zejména PTRS).

Zkušenosti z válek svědčí o rostoucí závislosti úspěchu bojové činnosti tanků a pěchoty na spolehlivém palebném ničení nepřítele. V souvislosti se zvýšením množství a efektivnosti palebných prostředků a se zdokonalením ochrany vojsk

vznikla nutnost koordinovaného využívání všech prostředků palebného ničení na základě jednotného zámyslu a plánu za řízení vševojskových velitelů a štábů.

Dělostřelctvo, tak jako i dříve, zůstává hlavním prostředkem ničení nepřítele a podpory pěchoty a tanků v útoku a obraně. Současně se stále **zvýšuje podíl letectva** na plnění palebných úkolů a dosahování operačních a strategických cílů bojové činnosti. Přitom pronikavě vyvstaly problémy vybojování a udržení nadvlády ve vzduchu a součinnosti s jinými druhy ozbrojených sil. Současně se projevil další potíže při jeho využití ve spojitosti se zvýšením efektivnosti PVO v důsledku hromadného použití PLRS. Současně s růstem možností PVO se dále rozvíjely prostředky boje s ní a zdokonalovaly se způsoby činnosti letectva. Do bojové sestavy PVO byly zahrnuty skupiny umičování jednotek protiletadlových raketových komplexů a radiolokátory. Široce se využívaly poutací skupiny, protiraketový manévry, klamná činnost, lety ve velmi malých výškách, využívání reliéfu terénu a nové způsoby útoku.

Zabezpečení bojové činnosti

(zejména průzkum, maskování, radioelektronický boj) v lokálních válkách se vyznačovalo zvláštnostmi.

Chyby v **průzkumu** měly často za následek zmaření předpokládaných plánů a neúspěch v boji nebo operaci. Ve spojitosti s tím se věnuje jeho zdokonalování

výjimečná pozornost. Např. v americké armádě jsou rozpracovány a vyzkoušeny nové technické prostředky a způsoby vedení průzkumu, včetně kosmického.

Operační a taktické **maskování** byly důležitým prostředkem k zabezpečení utajení a dosažení překvapivé činnosti stran, kla-

mání nepřítele o vlastních skutečných záměrech a plánech (válek v Koreji, Vietnamu a na Blízkém východě).

Radioelektronický boj (REB) byl veden nejintenzivněji ve válkách ve Vietnamu a na Blízkém východě. Zvláště vysokou intenzitu měl mezi letectvem a vojsky PVO. Překonání PVO bez narušení práce radioelektronických prostředků bylo i v lokálních válkách značně obtížné. Se zdokonalováním radioelektronických prostředků se měnily také způsoby a taktika REB. Ve válkách byly používány protiradiolokační řízené rakety „Agm-45 Shrike“, pilotované a bezpilotní letouny REB. Často množství letounů elektronického průzkumu a protielektronické činnosti převyšovalo 1,5 až 2krát počet úderných letounů. K rušení radiolokačtorů a rádiového spojení byly využívány rušiče jednorázového použití s dálkovým řízením shazované z letounů

do týlu. Široce bylo využíváno pasivní rušení a klamné radiolokační a tepelné cíle.

Se zdokonalováním prostředků a způsobů vedení REB byly vypracovány také odpovídající způsoby ochrany radioelektronických prostředků před rušením a samonaváděcími raketami (rádiové maskování, přísná rádiová kázeň, rádiová dezinformace, utajený manévr prostředků PVO atd.). Radioelektronický boj ve spojitosti s maskováním a dezinformací se stává důležitým prostředkem zabezpečení bojové činnosti, efektivním opatřením k rušení velení vojskům a zbraňovým systémům nepřítele, k dosažení pevnosti v práci vlastních prostředků velení. Např. v armádách států agresivního bloku NATO jsou v souvislosti s tím zdokonalovány a vytvářeny nové komplety REB a rozvíjeny způsoby jejich bojového použití.

Vliv lokálních válek na vývoj zbraní, bojové techniky a zdokonalování organizační struktury vojsk

Lokální války jsou „cvištěm“ k prokázání efektivnosti zbraní v bojových podmínkách a zásadně ovlivňují vytváření nových prostředků ozbrojeného zápasu. Po válce v Koreji byly v USA zahájeny práce na výrobě rychlých výsadkových plavidel, byla rozšířena výroba obojživelných vozidel, byly zdokonalovány síly k minování a odminování, námořní pěchota.

Při hodnocení zkušeností z použití tanků v lokálních válkách, zvláště v arabsko-izraelské válce v roce 1973, se dospělo k závěru o nutnosti dalšího zvětšení jejich palebné síly, pohyblivosti a pancéřové ochrany. Růst palebné síly tanků je zabezpečován účinnějším 120mm kanónem s hladkou hlavní, zdokonalováním munice, používáním stabilizátorů výstroje, laserových dálkoměrů a elektronických balistických počítačů, které zabezpečují efektivní ničení cílů prvním výstřelem ve vzdálenostech do 3000 m.

Zesílení pancéřové ochrany tanků je možné dosáhnout použitím několikvrstvého a odolnějšího pancéře, dále také doplňkovými nátery proti infrapozorování. Zvýšit manévrovatelnost tanků je možné na základě jejich vybavení motory o síle kolem 1000 kW a více a zdokonalení převodového a hnacího ústrojí. Tato zdokonalení byla realizována v modernizovaných a nově vyráběných hlavních tancích, např. M-1 (USA) a „Leopard-2“ (NSR).

Ponaučení z bojového použití vojskové-

ho letectva jsou realizována v armádách NATO ve výrobě perspektivních vrtulníků, zvláště protitankových AH-64 (USA), PAH-2 (NSR, Francie), které budou mít značnou bojovou sílu, odolnost, mobilnost a mohou být zasazeny za jakýchkoliv povětrnostních podmínek. Jenom v průběhu vietnamské války v USA bylo rozpracováno několik stovek projektů modernizace zavedených a nových vzorů zbraní a bojové techniky. Zkušenosti z arabsko-izraelské války v roce 1973 bezpochyby ovlivnily rozhodnutí velení NATO zesílit protitankovou sílu vojsk zavedením PTRS. Počet PTRS v mechanizovaném praporu americké armády se zvýšil a dosáhl více než 40 kusů a celkový počet těchto prostředků vzrostl v mechanizované divizi po roce 1973 ze 63 na 270 kusů. Mechanizovaná divize NSR neměla do roku 1973 PTRS; v současné době však jich má více než 230. Bojové zkoušky PTRS „Tow“ ve válce ve Vietnamu se staly základem rozpracování nových amerických PTRS „Dragon“ a „Hellfire“ a výroby speciálních bojových pancéřových vozidel PTRS s pásovým podvozkem.

Na základě zkušeností z použití protiletadlových raketových zbraní v lokálních raketových válkách dospělo velení americké armády k závěru, že ke spolehlivé obraně vojsk proti vzdušnému nepříteli je nutné mít čtyři systémy, a to k boji s:

— letouny a vrtulníky nepřítele bezprostředně nad bojovými sestavami vojsk,

- jejich útoky z malých výšek,
- letouny ve středních výškách,
- ve velkých výškách.

S tímto cílem byly zdokonaleny PLRS „Nike Hercules“ a „Hawk“. Při rozpracování nových PLRS byla hlavní pozornost soustředěna na vytvoření různých systémů vedení palby na střední dálky, schopných pracovat v podmínkách silné protirádiové činnosti protivníka, dále mobilních systémů PLRS s rychlou reakcí, určených k ničení nízko letících vzdušných cílů. V současné době jsou vytvářeny v USA PLRS „Patriot“ a „Stinger“.

Potřeba použít prostředky PVO přímo v bojových sestavách vojsk v útoku a zvýšit jejich pohyblivost a ochranu si vynutila vytvořit protiletadlové raketové komplety, jako pancéřovaná vozidla („Hawk“, „Chaparral“). Praxe potvrdila dostatečně vysokou efektivnost obrany pozemních vojsk proti nízko letícím letounům a vrtulníkům hlavním protiletadlovým dělostřelectvem. Značné ztráty amerického letectva ve Vietnamu, způsobené malorázovým protiletadlovým dělostřelectvem, přinutily americké velení vrátit se k tomuto druhu PLD a zavést do výzbroje dřívější 40mm PLdvK a nově vytvořit 20mm šestihlavňový protiletadlový komplet „Vulcan“.

Na základě zkušeností z války ve Vietnamu, začátkem sedmdesátých let začaly USA modernizovat polní dělostřelectvo. V důsledku toho se zvětšila dálka střelby 155 a 203mm samohybných houfnic s klasickým tříštivo-trhavým střelivem ze 14,6 na 18 km a ze 16,8 na 22 km. Výsledky studia arabsko-izraelské války v roce 1973 je přivedly k závěru o nutnosti dalšího rozvoje reaktivních systémů salvové palby, které používají protitankovou munici k ničení nepozorovaných pancéřových cílů.

Válka ve Vietnamu značně urychlila vznik nových druhů munice:

- aktivních reaktivních střel a min, munice s nekontaktním rozněcovačem, které zvětšují prostor souvislého ničení střepinami více než dvakrát,
- střel s předtvarovanými střepinami,

Zkušenosti z lokálních válek přímo ovlivňují rozvoj vojenského umění, umožňují prověřit správnost vzniklých vojenskoteoretických koncepcí a názorů, potvrdit je nebo zamítnout. Dále mají velký vliv na vývoj zbraní, bojové techniky, organizační strukturu vojsk a výstavbu ozbrojených sil. To všechno svědčí o nutnosti dokonale zkoumat lokální války, tvůrčím způsobem přistupovat k využívání zkušeností a řešení otázek v různých oblastech vojenství podle konkrétních podmínek jednotlivých válčíšť.

— leteckých pum kazetového typu a kulíčkových pum. (V roce 1968 bylo v USA více než 40 druhů střel kazetového typu.)

V oblasti vývoje ručních zbraní v průběhu lokálních válek se projevila tendence zmenšení ráže pušek na 5,56 mm, zvýšení počáteční rychlosti a zdokonalení tvaru střely s cílem zvýšení jejího ničivého účinku za současného snížení váhy munice a pušky a zmenšení jejich rozměrů.

Vývoj letecké techniky zvláště ovlivnila vietnamská válka a války na Blízkém východě. Na jejich základě nebo s přihlédnutím k získaným zkušenostem, rozvíjely se v USA podzvukové bitevní letouny, nízkohlučné bezpilotní průzkumné letouny, vyráběly se nové stíhací letouny a nové druhy leteckých řízených střel.

Ve Vietnamu (v roce 1972) vyzkoušely USA řízené letecké pumy s televizním a laserovým systémem na vedení, které prokázaly vysokou efektivnost při ničení cílů malých rozměrů. Použití leteckých pum s laserovými systémy na vedení americkým letectvem v jihovýchodní Asii urychlilo vznik dělostřelecké munice a PTRS s laserovými samonaváděcími hlavici (155mm dělostřelecký náboj a PTRS „Hellfire“).

Zkušenosti z lokálních válek se plně odrazily také v rozvoji organizační struktury vojsk. Zejména vlivem války ve Vietnamu bylo například jedním ze zásadních směrů rozvoje pozemních vojsk zavedení taktické vzdušné mobilnosti, založené na hromadném použití vrtulníků. Na základě vrtulníků byla v USA vytvořena samostatná protitanková vrtulníková brigáda (268 vrtulníků), kterou americké velení považuje za vysoce efektivní a mobilní svazek pro boj s tanky a plánuje posilovat těmito brigádami armádní sbory. V Bundeswehru jsou vytvářeny vrtulníkové protitankové pluky (po 56 vrtulnicích).

Je nesporné, že ke zkušenostem z lokálních válek, zvláště ze říjnové na Blízkém východě, bylo plně přihlédnuto při dalším zdokonalování organizační struktury amerických vševojskových svazků. Zkušenosti z těchto válek jsou zkoumány a projevují se také ve výstavbě pozemních vojsk NSR.

z kapitalistických armád

MOŽNOSTI PTO ÚTVARŮ PRAVDĚ- PODOBNÉHO NEPŘÍTELE

Plukovník gšt. Ing. Antonín Slíma
podplukovník Ing. Jiří Bendák

Změny v globálním poměru vojenských sil ve prospěch socialismu na přelomu 60. a 70. let, jakož i potřeba účinněji čelit současným realitám, přiměla americkou administrativu a současně i vrcholné orgány velení NATO k přehodnocení forem a způsobů dosažení dlouhodobých strategických cílů. V červnu 1969 vyhlásil tehdejší prezident USA Nixon na ostrově Guam tzv. „Nixonovu doktrínu“, jejímž rozpracováním v oblasti vojenské politiky a strategie vznikla nová vojenská strategie „realistického odstrašování“, která především vytvořila nové podmínky pro rozhodné a energické jednání z pozice síly.

Nová strategie našla odraz ve všech oblastech vojenství a dala podnět k přehodnocení dosavadních a ke vzniku nových názorů na použití pozemních, vzdušných a námořních ozbrojených sil v příštím možném ozbrojeném konfliktu. Tak vznikla např. koncepce „úderu proti silám“, která nově řeší způsob použití strategických jaderných zbraní. Po nástupu Cartera byl z této koncepce rozpracován strategicko-operační princip „strategické dostatečnosti“ nebo též princip „zaručeného zničení“. Byla přehodnocena i platnost jiného strategicko-operačního principu tzv. „strategické mobility“, který řeší přísun strategických záloh do Evropy. Odrazem tohoto principu v praxi je současná výstavba tzv. „vojsk pro rychlé zasazení“, „sil pro posílení NATO“ a rozšiřování známých „sil dvojí dislokace“. V souladu s těmito i dalšími koncepcemi a strategicko-operačními principy (např. nejnovější doktrína „dvou válek“) se mění i názory na možný průběh ozbrojeného konfliktu na evropském válečném území. Tak se např. objevila nová teorie amerického velení, tzv. „krátká intenzivní válka“, podle které je hlavním úkolem ozbrojených sil NATO v ozbrojeném konfliktu změnit v krátkém období ve vymezeném prostoru poměr sil ve prospěch NATO, vojensky zajistit dosažení stanoveného politického cíle konfliktu a vytvořit tak výhodnější podmínky buď pro pokračování konfliktu, nebo pro eventuální jednání. V podstatě je tato teorie zaváděna urychleně do praxe, a to nejenom v amerických ozbrojených silách, ale též

měř ve všech armádách členských zemí Severoatlantického paktu. Jde o opatření na úseku zvyšování bojové pohotovosti, zkracování mobilizačních lhůt, zlepšování poměru bojových jednotek k nebojovým (reorganizace ozbrojených sil), zkvalitnění týlového zabezpečení, v neposlední řadě i opatření ke zkrácení potřebné doby přísluhu strategických záloh do Evropy. Tato opatření jsou podle představ velení NATO nejdůležitějšími opatřeními, která zabezpečují vojenskou strategii „realistického odstrašování“ a z ní vyplývajících principů. Že nejde jen o teoretické úvahy, ale o koncepční praktická opatření, potvrdila řada cvičení, zvláště pak strategicko-operační VŠC Wintex-75, 77, 81.

Strategie se zákonitě odráží v operačním umění a taktice vedení bojové činnosti. V USA i v NSR je v současné době rozpracováno několik studií, které mají novým způsobem řešit možnosti boje armád NATO proti motostřeleckým a tankovým jednotkám prvních a druhých sledů armád Varšavské smlouvy, ničení RVD a spolehlivého umlčování prostředků PVO, průzkumu a manévruschopnosti vojsk na bojišti. Společným rysem všech studií je názor, že mechanizované jednotky, vybavené obrněnými a silně vyzbrojenými bojovými vozidly pěchoty, mají být připraveny působit v průběhu vedení bojové činnosti samostatně. V součinnosti s tankovými a bitevními (protitankovými) vrtulníkovými jednotkami mají ve většině případů rozhodovat o výsledcích boje.

Reorganizace má v amerických a západoněmeckých ozbrojených silách jeden společný charakteristický rys: značný růst počtů protitankových prostředků. Tak například jestliže dřívejší motorizovaná brigáda bundeswehru měla 26 organických PTRS, po reorganizaci má nyní mechanizovaná brigáda 72 organických PTRS, 12 raketových stíhačů s PTRS, celkem tedy 84 PT zbraní, dřívejší 4. mod měla 161 protitankových zbraní, v současné době již 4. md má 256 PT zbraní, celý 2. as má 855 PT zbraní. Obdobná situace je u amerických jednotek. Mechanizovaný prapor měl na sklonku roku 1979 12 odpalovacích zařízení PTRS, v současné době má 62 odpalovacích zařízení PTRS atd. Tyto počty umožňují vytvořit značné hodnoty PT zbraní na 1 km fronty. U západoněmecké mechanizované brigády můžeme předpokládat průměrnou hustotu 10–14 PT zbraní, u mechanizované divize (v celé hloubce sestavy) 17–21 PT zbraní. Na jeden prostředek tak připadá průměrně 60 m široký úsek.

U amerických svazků se střední hustota PT zbraní pohybuje od 25 do 30. Na jeden PT prostředek připadá úsek široký 40–50 m. Při koeficientu účinnosti PTRS 2. generace (Tow, Dragon) 2,0, může teoreticky mpr zničit až 124 obrněných cílů, mechanizovaná divize až 1446 cílů (306 tanků s koeficientem účinnosti 1,8 a 448 PTRS s koeficientem 2,0). Tak výrazné zvýšení počtů PT zbraní, ke kterému došlo nejen zvýšením počtu odpalovacích zařízení v jednotkách, ale i organizací nových útvarů a jednotek (ptvrtv u as N, začleněním bitevních vrtulníků do leteckých praporů amerických divizí atd.), dále modernizací a zavedením nových protitankových prostředků (stíhače tanků Jaguar 1, 2 u západoněmecké armády, M-901 u americké armády atd.) není samostatné, nýbrž vychází z rozboru dostupných informací o armádách Varšavské smlouvy. Americký polní řád FM-100-5 v hlavě 5 říká: „...proti americké divizi v Evropě mohou síly Varšavské smlouvy zasadit až 600 tanků v prvním sledu, po němž krátce následuje druhý sled o stejném počtu tanků. Tato doktrína je založena na zkušenostech z druhé světové války. V Sovětské armádě je hluboce vžitá a v případě vypuknutí války jde o taktiku, které by bylo třeba čelit.“

Růst kvality i kvantity PT zbraní u jednotek a útvarů pravděpodobného nepřítele musí mít odraz v našem myšlení, především pak v myšlení vševojskových velitelů. Zkušenosti z operační přípravy ukazují, že při vzájemném počtu PT zbraní nepřítele k počtu vlastních tanků 1:3 je pravděpodobnost splnění úkolu tankovou jednotkou jen 0,5, přičemž předpokládané ztráty tanků činí až 65 %. Při poměru 1:4 je pravděpodobnost splnění úkolu 0,25, ztráty budou činit až 75 % tanků. Při menším poměru tanků na PT zbraně již ztráty tanků budou neúměrně vysoké vzhledem k pravděpodobnosti splnění úkolu. Nabízí se tedy dvě východiska úspěšného vedení bojové činnosti:

- dosáhnout alespoň čtyřnásobné převahy tanků na PT zbraně nepřítele,
- před zahájením bojové činnosti efektivním průzkumem všech druhů vojsk zjistit a palebnými prostředky zničit většinu PT zbraní nepřítele.

Druhé východisko je příznivější. Zůstává však problém zjištění a zničení PT zbraní. Pod pojmem „protitanková zbraň“ nemůžeme vidět jen PTRS, event. bitevní (PT) vrtulník. Tyto prostředky patří v armádách pravděpodobného nepřítele mezi hlavní prvky protitankového boje, avšak zcela nevyčerpávají všechny druhy PT zbraní.

V současné době patří do komplexu PT zbraní armád NATO:

- a) ruční protitankové zbraně,
- b) minová protitanková pole (kladená klasickým nebo jiným způsobem),
- c) stíhače tanků (raketové),
- d) PTRS,
- e) bitevní (protitankové) vrtulníky.

Dále je nutné mezi PT zbraně v některých fázích boje počítat tanky a perspektivně i nově zaváděné jiné protitankové prostředky (PT hlavice řízených střel a podobně).

Ruční protitankové zbraně nejsou v současné době v popředí zájmu. Jsou však nadále zařazovány do výzbroje mechanizovaných i tankových jednotek, zejména v bundeswehru (v mpr — 60 ks, v tpr kolem 50 ks atd.). Mezi přednosti těchto zbraní patří nízká hmotnost a především jednoduchost obsluhy a operativnost použití. V případě zásahu mají dostačující průbojnost. Při konstrukci je využíváno nových technických poznatků. Představitelem takové moderní pancéřovky je např. americká pancéřovka M-72 ráže 68 mm, Viper ráže 70 mm (obě s teleskopickými hlavěmi) nebo Smaw ráže 81 mm. V bundeswehru je používána moderní pancéřovka Ambrust 300 s možností účinné střelby s kumulativní střelou do 300 m a s tříštivotrhavou do 500 m. Při její rekonstrukci bylo úsilí zaměřeno na snížení hluku výstřelu a potlačení vzniku dýmu a výlehu.

I když se koeficient účinnosti ručních PT zbraní pohybuje od 0,3 do 0,5, svým značným počtem v jednotkách pravděpodobného nepřítele mohou v boji proti tankům sehrát značnou roli.

Protitankové miny nejsou, zvláště v posledních obdobích, zanedbatelným protitankovým prostředkem. Pozornost se soustřeďuje především na nové způsoby jejich ukládání. Z dostupných pramenů jsou známy některé kalkulační normy. Ženíjní rota brigády (samostatného ženijního praporu) může položit za 10 hodin až 4000 min ve dne, v noci pak 1500—1700. Pro obranu je stanovena minimální hloubka minového pole 100 m, minimální hustota je jedna PT mina na 1 m², zajištění proti zdvihu je až u 55 % položených min. U přehradného minového pole je stanovena hustota 3 PT miny na 1 m² při 20 % min zajištěných proti zdvihu.

Dálkové ukládání min podstatně zefektivňuje možnosti minování. Polní řád USA FM-100-5 k tomu říká: „Rychlý způsob kladení min umožňuje velitelům klást minová pole přímo na směry postupu nepřítele. Zdokonalení způsobu kladení mi-

nových polí činí z PT min důležitý prostředek boje s tanky nepřítele.“

Pod pojmem „dálkové ukládání (kladení) min“ rozumíme minování z vrtulníků, letounů, minovými vrhači a dělostřeleckými prostředky. Pro vrtulníky a letouny jsou vyvinuty kontejnerové pumy SSU 13A a 13B, které obsahují po 670 ks PT min. V západoněmecké armádě se v průběhu 80. let počítá se zavedením systému minování MSM (Minenstreumittel) pro zřizování povrchových minových polí. Pro tento systém byl vyvinut a odzkoušen minový samohybný vrhač M 730, který veze 6 kontejnerů se 600 PT minami. Jeden vrhač může vytvořit minové pole 1000×3000 m s volitelnou hustotou 0,2—0,6 za 20 minut. Ve výzbroji západoněmeckých divizních dělostřeleckých pluků je v rdo zaveden raketomet Lars. Při použití raket typu Pandora (event. Medusa) může baterie (8 ks RM) jednou salvou rozptýlit 2704 PT min, které vytvoří minové pole o rozměrech 300×2300 metrů se nepravidelnou hustotou na vzdálenost až 15 km. Obdobný „PT náboj“ je vyvinut pro houfnice 155 mm. Obsahuje 9 ks PT min. Po zavedení do výzbroje bude velitel brigády schopen svým samohybným dělostřeleckým oddílem klást PT minové pole na možné směry postupu nepřítele.

PT minová pole, zvláště pak pokládaná dálkovým způsobem, budou další poměrně významnou složkou boje proti tankům. Podle amerických pramenů je účinnost PT minového pole vyjádřena tabulkou (viz tabulku 1).

PT minová pole jsou, zvláště při útoku na obranu pravděpodobného nepřítele, důležitým faktorem boje proti tankům.

Stíhače (raketové stíhače) tanků jsou známé již z dřívější organizace bundeswehru, a i když po reorganizaci došlo ke snížení jejich počtů, ve výzbroji ponechané stíhače byly zdokonaleny do podoby typů Jaguar 1 a Jaguar 2. Stíhače tanků byly zavedeny do organizace amerických jednotek. Jde o typ M-901. Stíhače tanků jsou však vyvíjeny v řadě dalších západních zemí a jsou zaváděny do výzbroje armád.

Stíhač tanků, v podstatě rychlé a manévruschopné obrněné vozidlo se speciální nástavbou (věží) pro odpalování PTRS z bojového prostoru vozidla, má své opodstatnění i při velké nasycenosti vojsk PTRS. Hlavní výhodou je velká operativnost použití, která předurčuje stíhače tanků za základ pohyblivých prvků protitankové obrany. Je možné předpokládat další zdokonalování konstrukce stíhačů, především pak modernizaci podvozků, zvyšování vezeného

Tabulka 1

Hustota min v minovém poli na 1 m ²	% ztrát najíždějící obrněné techniky
3	90
2	80
1	60
0,5	30
0,2	10

palebného průměru, další automatizaci palebného systému.

Základem soudobé protitankové obrany moderních kapitalistických armád jsou PTRS. Jejich technické parametry zabezpečují především vysokou účinnost (80 až 95 %, koeficient účinnosti 2,0). Při neustálé se snižujících nárocích na vycvičenost obsluh (u soudobých střel) druhé generace udržuje operátor pouze cíl v záměrném kříži dalekohledu. Jejich technický vývoj nezaostává. U PTRS Hot a Tow je připravena k výrobě modifikace k ničení techniky s tzv. představným pancéřem, zkracují se doby letu střely k cíli (to má příznivý vliv např. na zkrácení nutného visu bitevního vrtulníku po odpálení PTRS na cíl), u zaváděných PTRS třetí generace (Hellfire) jsou již vypuštěny povelové vodiče.

Bitevní (protitankový) vrtulník, který spojuje výhody obratného a rychlého vrtulníku s vysokou účinností PTRS, je v současné době hromadně zaváděn do většiny armád (bundeswehr u nás protitankový vrtulníkový pluk s 56 bitevními vrtulníky, u americké armády až na stupni divize 42 bitevních vrtulníků v leteckém praporu divize, u francouzského as vrtulníkový pluk s bitevními vrtulníky atd.). Výhody bitevních vrtulníků, určených k přímé podpoře vojsk a především k ničení obrněných cílů, jako jsou:

- vysoká operativnost použití,
- možnost vedení palby na relativně velké vzdálenosti při relativně nízké zranitelnosti PL prostředky ničených cílů,
- vysoká účinnost palby spolu s dalšími technickými prvky moderních bitevních vrtulníků (AH-1 Tow, Cobra, B5-105P, Gazelle),
- samozacelitelné nádrže LPH,
- pancéřování sedaček pilotů a motorů,

— chlazení výtokových trysek,
— pozorovací přístroje s třináctinásobným zvětšením atd., stávají bitevní vrtulník do čela protitankových zbraní. To potvrdily i zkušenosti z války ve Vietnamu a na Blízkém východě.

V současné době se počítá s poměrem účinnosti vrtulník—tank — 1:2 až 4. Ze zkoušek bundeswehru a americké armády vyplynulo, že 10 vrtulníků je schopno zničit tpr (54 tanků). Tankovému pluku mohou způsobit až 50 % ztráty.

V některých fázích boje, především při vedení boje na zdrženou a obranného boje, sehrávají v boji proti obrněným cílům důležitou roli tanky. Účinný dostřel soudobých tankových kanónů se pohybuje kolem 3000 m. Integrované systémy řízení palby kanónů moderních tanků zvyšují pravděpodobnost zásahu na 0,8—0,9 (u tanků počítáme s koeficientem účinnosti 1,8).

Tato fakta ukazují na skutečnost, že boji s tanky nepříteli věnují všechny armády NATO značnou pozornost. Přitom problém boje s těmito tanky chápou koncepčně a řeší jej komplexně jak vybavováním jednotek značným počtem PT zbraní, tak neustálým technickým zdokonalováním parametrů současných PT zbraní.

Z reálného zhodnocení poznatků o PT zbraních pravděpodobného nepřítel vyplývá, že zvlášť při plánování a organizaci útočného boje musíme položit důraz na včasné zajištění a zničení většiny PT zbraní nepřítel ještě před vyražením do útoku. Při vytvoření modelu bojové situace propočtem ukázal, že při útoku msp na mpr (bundeswehru) může tento prapor v boji na předním okraji obrany zničit 30 obrněných cílů (15 — PTRS, 5 — pancéřovkami, 10 — na minových polích), v boji v hloubce obrany praporu dalších 35—40 obrněných cílů (rota 2. sledu a zásah PTZ — ptr brigády — ve prospěch praporu). Tedy do za-

hájení brigádní protizteče (kde je možné předpokládat 41 tanků od tpr brigády) může být útočícímu pluku zničeno 65—70 obrněných cílů. (Při propočtu byly brány v úvahu jen střední hustoty a nepočítalo se se zásahem bitevních vrtulníků.)

Průzkum a ničení PT zbraní se stává důležitým faktorem přípravy úspěšného útoku. Přitom průzkum těchto objektů nemůžeme chápat jako úkol výhradně průzkumných jednotek.

V článku jsme chtěli znovu upozornit především vševojskové štáby a velitele na otázky boje s PT zbraněmi pravděpodobného nepřítele v tom smyslu, aby nedocházelo na jedné straně k přeceňování a na druhé straně k podceňování jejich množství a účinnosti. Zároveň šlo i o to, aby velitelský sbor objektivně hodnotil organi-

zační změny a opatření v armádách pravděpodobného nepřítele, aby tyto změny chápal komplexně, v úzké návaznosti na vývoj vojenských doktrín v hlavních členských státech Severoatlantického paktu.

Poznatky o zdokonalování organizační struktury a technické úrovně výzbroje, především západoněmeckého bundeswehru a amerických svazků na středoevropském válčišti, potvrzují snahy velení NATO o získání vojenské převahy nad armádami Varšavské smlouvy. Zdokonalování prostředků boje s obrněnými cíli je jen dílčím opatřením z celého komplexu koncepčně řešených problémů zvýšení bojové schopnosti jejich ozbrojených sil. Pro připravenost našeho velitelského sboru je tedy nezbytné trvalé studium dostupných poznatků o armádách pravděpodobného nepřítele a aplikace těchto poznatků do přípravy a výcviku vojsk.

TECHNICKÝ PRŮZKUM ARMÁD NSR A USA

Změny ve vedení boje a operace podstatně mění charakter a způsob vojenského zpravodajství. I když úkol zůstává v podstatě stejný — zabezpečit informace pro rozhodnutí velitele, plánování a vedení bojové činnosti — kvantitativní a kvalitativní požadavky na informace vzrostly natolik, že je není možné uspokojit klasickými způsoby a prostředky průzkumu.

Do popředí vystupují nové druhy a způsoby průzkumu, založené na využití výkoných technických prostředků. Mezi ty, které vystupují do popředí v průzkumné činnosti, patří především prostředky, které pracují v širokém spektru elektromagnetického vlnění.

Armády NATO věnují vývoji a zavádění moderních technických prostředků průzkumu stále mimořádnou pozornost. Trvale pokračuje proces zdokonalování sil a prostředků technického průzkumu s využitím nejnovějších poznatků vědy a techniky. Technické průzkumné prostředky se staly i součástí zbraňových systémů a podstatným způsobem ovlivňují jejich efektivnost.

V celém systému průzkumu se vyčlenila nová oblast, oblast **technického průzkumu**.

Pod pojmem technický průzkum rozumíme získávání informace o nepříteli s využitím různých technických prostředků zjišťování, sledování, odposlech, zaznamenávání a zaměřování. Tento průzkum je schopen plnit taktické, operační a strategické úkoly.

V závislosti na použitém zařízení a principu jeho činnosti technický průzkum zahrnuje: **vizuální, fotografický, fototelevizní, televizní, laserový, infračervený, radiolokační, rádiový, radiotechnický, hydroakustický a magnetometrický průzkum**. Každý tento druh průzkumu může pracovat samostatně nebo ve spojení s druhými — jako **pozemní (námořní), vzdušný a kosmický**.

Stručnou charakteristiku některých druhů technického průzkumu armád NSR a USA uvádí tento článek.

Televizní průzkum nachází stále větší uplatnění v technickém průzkumu. Jednou ze základních předností tohoto druhu průzkumu je možnost hodnotit terén a objekty průzkumu v reálném čase. Používají se při tom jednosnímkové i vícesnímkové, černobílé i barevné systémy a také systémy s vysokou citlivostí pro pozorování bojiště i v podmínkách omezené viditelnosti.

V poslední době je pozornost armád NSR a USA zaměřena na vývoj a výrobu televizních souprav pro nepřetržité sledování bojiště a na jejich zavedení do prů-

Plukovník Ing. Josef Plevka

zkumných a vševojskových útvarů a jednotek.

Ve výzbroji průzkumných praporů divízi pozemního vojska USA je do 14 televizních souprav, ve velitelských rotách brigád po 4 soupravách. Celkem v divízi USA může být do 25–27 televizních souprav, které zabezpečují zobrazení zájmového prostoru terénu ze země, z letounů a vrtulníků. Přenos snímaného obrazu je možné zabezpečit na vzdálenost do 40 km.

Laserový průzkum patří k aktivním druhům technického průzkumu. Prostředky laserového průzkumu jsou stále ve stavu vývoje. V současné době je laseru nejvíce používáno jako dálkoměrů a omezeně jako prostředků k zamíření zbraní a ke spojení.

Značného uplatnění se dostává laserovým dálkoměrům ve spojení s různými zaměřovači. Tato kombinace má největší uplatnění na letounech, tancích a protitankových prostředcích.

Nejnámějšími a v současné době nejpožívanějšími jsou laserové dálkoměry: průzkumné a pěchotní — AN/GSV-5, XM-23; tankové — AN/GVS-3, LRR-103; PVO (ve spojení s RLS) — CE-615; letounové (vrtulníkové) — AN/VAS-8.

Dosah současných laserových dálkoměrů se pohybuje v rozmezí od 0,2–10 km, výjimečně do 20 km s přesností ± 5 m. Většinou pracují na vlnové délce 1,6 μ m, impulsním výkonem 1 MW a umožňují za 1 min. až 12 měření. U některých laserových dálkoměrů mají obsluhu možnost nastavit rozsah, v kterém měření vzdálenosti budou dělat. To umožňuje potlačení odrazů od cílů, které se nacházejí mimo zvolený rozsah.

Laserových světlometů je možné využít pro osvětlení objektů nebo terénu pro vizuální, fotografický a televizní průzkum.

Infračervený průzkum je novým efektivním zdrojem získávání zpráv o nepříteli. V současné době armády NSR a USA zavádějí přístroje tohoto průzkumu, které pracují aktivním i pasivním způsobem. Předností pasivních přístrojů je utajená jejich činnost a schopnost zjišťovat a sledovat cíle, které jsou maskovány proti vizuálnímu, fotografickému, televiznímu a radiolokačnímu průzkumu. Nedostatkem infračerveného průzkumu je značná jeho závislost na meteorologických podmínkách.

V současné době používané prostředky pozemního infračerveného průzkumu mají dosah od 200 do 2000 m. Nejpoužívanější z pasivních přístrojů jsou AN/TVS-4, AN/TVS-2, AN/PVS-2, 3, AN/PAS-6, BN-21 (BN-21S), Termovizor RZ-1001, Startron Mk

505A (202A, 303A), BM-8013/B/02 (03) a Orion 80 (110). Z aktivních pak AN/PAS-5, IRH-6ML.

Průzkumný prapor (md, od, pd) USA má 20 ks detektorů IČ záření AN/PAS-6, 9 ks pro noční pozorování AN/TVS-4 a 27 kusů infradalekohledů.

Např. v tankovém nebo pěším praporu pozemního vojska USA je 31–40 souprav infradalekohledů AN/PAS-5 a 18–22 kusů AN/PAS-6.

Vzdušný infračervený průzkum budou nejčastěji uskutečňovat letouny RF-4C, E (se zařízením AN/AAS-18) a bezpilotní letouny AN/USD-501 (se zařízením Linescan-201) a Drohne.

Kosmický infračervený průzkum uskutečňuje především družice typu Big Bird přístroji, které pracují v pásmu 8 μ m s rozlišovací schopností 3 m.

Radiolokační průzkum patří k aktivním druhům technického průzkumu. Umožňuje zjišťovat, rozpracovávat a určovat polohu objektů průzkumu, průběžně určovat jejich místo, rychlost přesunu s mapováním terénu nebo jednotlivých prvků krajiny.

Průzkumné radiolokátory armády NSR a USA můžeme rozdělit do skupin na:

1. Radiolokátory pro zjišťování pozemních pohyblivých cílů. Používají je průzkumné, dělostřelecké průzkumné, dělostřelecké a vševojskové útvary a jednotky. Podle dosahu můžeme tyto radiolokátory rozdělit na:

— **blízkého dosahu** — do 4 km (AN/TPS-6, -9, -11, -12) — jsou přenosné, určené pro předpusnutí jednotky a průzkumné hlídky a jednotky,

— **malého dosahu** — do 10 km (AN/PPS-4, -5) — jsou ve výzbroji průzkumných, pěších, mechanizovaných a tankových praporů divízi pozemního vojska,

— **středního dosahu** — do 20 km (AN/TPS-21, -25, -33) — jsou ve výzbroji průzkumných praporů divízi, velitelských baterií dělostřelectva divízi, obrněných mechanizovaných a pěších praporů divízi pozemního vojska,

— **velkého dosahu** — nad 20 km (RMD-30 — NSR) — radiolokátory tohoto dosahu, často využívané i jako radiolokátory polního dělostřelectva k řízení jeho paleb.

V sestavě divize prvního sledu armádního sboru NSR může být celkem 52–58 radiolokátorů tohoto použití [včetně RL sborových a posilových útvarů].

Rozlišovací schopnost radiolokátorů umožňuje rozpoznat jednotlivá vozidla (bojová, dopravní) už s mezerami mezi nimi většími jak 15 m.

2. Radiolokátory polního dělostřelectva (AN/MPQ-4A, -10A, FA No8 Mk1 [Mk-2])

jsou určeny ke zjišťování místa palebných postavení hlavního a raketového dělostřelectva protivníka. Mohou být též využívány k opravám paleb vlastního dělostřelectva. Dělostřelectvo divize pozemního vojska NSR má dva a USA čtyři radiolokátory těchto typů.

3. Pozemní a palubní vyhledávací radiolokátory jsou určeny ke zjišťování, rozpoznávání a sledování vzdušných cílů protivníka. Tyto radiolokátory tvoří základní článek každého systému PVO armád NSR a USA.

Hlavními představiteli vyhledávacích radiolokátorů jsou: AN/TPS-7B, AN/TPS-43, AMES-80 (VB), ARES (Fr) (používané ve spojovacích plucích — rtech NSR), AN/MPS-23, AN/TPS-1D, -G, AN/MPQ-34, -35, AN/MSW-1 a AN/MPQ-43 (používané útvary, které jsou vybavené plro typu Hawk a Nike Hercules), AN/TPS-43, -44, AN/MPDR-30, -45 (používané automatickým systémem řízení a uvědomování PVO 412L), AN/APY-1 (používaný létajícím systémem řízení a uvědomování AWACS PVO NATO — na palubě letounu E-3A Sentry).

Používané vyhledávací radiolokátory mají v průměru rozlišovací schopnost azimutu

1° a v dálce ± 100 –150 m na cíle s efektivní odrazovou plochou nad 1 m².

Množství používaných radiolokátorů (různého typu), organizace velení, struktura sběru zpráv a jejich zpracování a zevšeobecnění vytvářejí z tohoto druhu průzkumu ucelený systém, systém, který je schopen i při značné hustotě letounů protivníka zabezpečit přehled o vzdušné situaci.

4. Palubní radiolokátory s bočním vyzařováním jsou určeny především ke zjišťování pohyblivých a nepohyblivých pozemních objektů (cílů) a k pořizování radiolokačních filmů (map) zájmového prostoru.

Radiolokátory s bočním vyzařováním AN/APS-84, -94, používané na letounech OV-1 (Mohawk), zabezpečují záznam snímaného pásu terénu na film oboustranně podélné osy letouny každý o šířce 9, 18, 37 nebo 74 km.

Radiolokátor AN/APQ-102RT, používaný na letounech RF-4C, -E, je určen ke zjišťování pozemních cílů při letech na výškách do 5000 m a nad 10 000 m.

Údaje tyto typy radiolokátorů mohou bezprostředně předávat rádiovou cestou letouny na pozemní vyhodnocovací stanoviště.

Možnosti jednotlivých druhů technického průzkumu nepříteli vyžadují od příslušníků ČSLA, aby zabezpečovali a dodržovali stanovená opatření maskování a utajení, sledovali a hodnotili stav, vývoj a perspektivy rozvoje sil a prostředků tohoto průzkumu. Znalosti možností nepřátelského technického průzkumu spolu se znalostí možností vlastních vojsk jim umožní organizovat reálná opatření boje s tímto průzkumem.

OBSAH ROČNÍKU 1981

	VM číslo	Strana
Poplukovník Vlastimil Kožnar		
Vstříc XVI. sjezdu KSČ	1	3
Plukovník doc. PhDr. Oldřich Běhounek, CSc.		
Vojenskopolitické aspekty XXVI. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu	5	3
Plukovník doc. PhDr. Oldřich Mahler, CSc.		
60 let KSČ — 60 let vojenské politiky strany	2	3
Generálplukovník Ing. Miloslav Blahník		
Některé směry zdokonalování bojové pohotovosti ČSLA po XVI. sjezdu KSČ	6	3
Plukovník PhDr. Vladislav Rybecký, CSc.		
XVI. sjezd KSČ o obraně ČSSR	7	3
Plukovník PhDr. Vladimír Ulrych, CSc.		
Požadavky XVI. sjezdu KSČ na vyšší kvalitu a efektivnost SPP při zabezpečování bojové pohotovosti ČSLA	9	3
Generálmajor PhDr. Stanislav Weinlich, CSc.		
Potenciály obranyschopnosti ČSSR a dialektika jejich pohybu	8	8
Plukovník doc. PhDr. Jozef Dolník, CSc.		
Zjazdy stran bratrských socialistických krajín o zabezpečení mieru	10	3
Podplukovník doc. Ing. Jozef Martinka, CSc.		
Rozvoj socialistické integrácie — materiálny predpoklad rastu obrany krajín Varšavskej zmluvy	10	15
K vídeňským jednáním	3	3
Plukovník Ing. Miloslav Buzek		
Plukovník Ing. Josef Bergman		
Zabezpečení vysoké bojové pohotovosti ČSLA — hlavní úkol výcvikového roku 1980—1981	4	3
Podplukovník PhDr. Stanislav Svoboda, CSc.		
major František Bublík		
Význam jednotného a družného úsilí velitelů, politických pracovníků a stranických organizací pro splnění úkolů výcvikového roku	6	13
Plukovník doc. PhDr. Oldřich Běhounek, CSc.		
Péče o způsob života v ČSLA — významný faktor zvyšování obranyschopnosti	4	10
Plukovník Ing. Ján Hlaváčik, CSc.		
plukovník PhDr. Ján Hric, CSc.		
Za tesnejšie spojenie vysokej vojenskej školy s praxou a potrebami vojsk	4	6
Plukovník PhDr. Vladimír Svítek, CSc.		
Marxismus-leninismus, metodologie vojenskoteoretického myšlení	8	16
Plukovník Ing. Vladimír Novák, CSc.		
Tvůrčí vojenskoteoretické myšlení	6	10
Plukovník Ing. Jan Svoboda		
Aktuální požadavky na rozvíjení vojenskoteoretického myšlení velitelského sboru ČSLA	9	8
Podplukovník Ladislav Nejezchleba		
Stranickopolitická práce při zabezpečování a realizaci úkolů bojové a mobilizační pohotovosti u místních vojenských správ	5	8
Plukovník PhDr. Jiří Zajíc, CSc.		
Kázeň a bojová pohotovost	2	8
Plukovník PhDr. Alois Kolínek		
Úloha velitelů a kolektivů jednotek při upevňování uvědomělé vojenské kázně	5	13
		89

	VM číslo	Strana
Podplukovník Ing. Karel Hyška kapitán PhDr. František Knobloch		
Kázeň a kázeňská praxe velitelů	7	16
Plukovník PhDr. Dezider Kollár		
Uvědomělost, aktivita a iniciativa lidí	3	6
Podplukovník RSDr. Jan Polášek, CSc.		
O úloze vlastnictví a internacionalismu	8	3
Kapitán Ján Buzalka, CSc.		
Úloha a místo socialistického súťažania pri mobilizácii tvorivých síl vojakov a vojenských kolektívov	2	23
Podplukovník RSDr. Jan Polášek, CSc.		
Protikladnost marxisticko-leninské a maoistické teorie násilí	7	9
Podplukovník PhDr. Ladislav Přinesdomů		
Vojenskopolitické prognózování	2	18
Plukovník doc. PhDr. Bohumil Hnízdou, CSc.		
Věda jako bezprostřední vojenská síla	10	9
Plukovník doc. PhDr. Adolf Grätzer, CSc.		
Za další prohloubení vlivu strany v rozvoji vědeckovýzkumné činnosti	2	13
Generálporučík Ing. Karol Seneši		
20. výročí vojska protivzdušnej obrany	1	8

VOJENSKÉ UMĚNÍ

Generálmajor Ing. Vasil Pavlič		
K hlavním úkolům výcvikového roku 1980—1981	1	15
Plukovník doc. Ing. Přemek Vorlíček, CSc.		
Plánování použití operační manévrující skupiny	2	27
Generálmajor doc. Ing. Jaromír Jašek, CSc.		
K operačním manévrujícím skupinám v soudobých operacích	9	15
Plukovník doc. Ing. Zdeněk Hron, CSc.		
Operační manévrující skupina a vzdušný výsadek	4	22
Plukovník Ing. Jan Štefka, CSc.		
Útok divize s použitím jaderných zbraní	5	17
Generálmajor doc. Ing. Jaromír Jašek, CSc.		
Útok v horách	8	21
Kapitán Štefan Hamarčák		
Možnosti motostřelecké divize k překonání protitankové obrany nepřítele	2	41
Podplukovník Ing. Pavel Pejířimovský		
Zkušenosti z násilného přechodu řeky	9	23
Podplukovník Ing. Pavel Pejířimovský		
Střetné sražení	6	17
Plukovník doc. Ing. Zdeněk Hron, CSc.		
Bojové použití vrtulníkového výsadku	2	34
Generálmajor doc. Ing. Jaromír Jašek, CSc.		
K organizaci a vedení obranné operace	3	9
Plukovník doc. Ing. Zdeněk Kodeš, CSc.		
Přechod divize do obrany v přímém dotyku s nepřítelem	3	17
Plukovník doc. Ing. Zdeněk Kodeš, CSc.		
Obranný boj při odražení protiúderu nepřítele	10	21
Podplukovník Ing. Stanislav Potužník		
Manévr silami a prostředky v obraně motostřelecké divize	3	22
Podplukovník Ing. Stanislav Potužník		
Manévr v obraně motostřelecké divize	7	29
Generálmajor doc. Ing. Jaromír Jašek, CSc.		
Obrana v horském zalesněném terénu	7	21
Podplukovník Ing. Jiří Dojiva, CSc.		
Ochrana proti zbraním hromadného ničení v obraně	3	28
Plukovník Ing. Jiří Křížek, CSc.		
K odolnosti a aktivnosti obrany vševojskových svazků	7	37

	VM číslo	Strana
Plukovník gšt. Ing. Zdeněk Bažant		
Velení divizi při dalekých přesunech	8	28
Plukovník Ing. Jiří Křížek, CSc.		
Bojová činnost divize při vyjití z boje a odchodu	10	28
Plukovník doc. Ing. Vladimír Polcar, CSc.		
K ničení operačních vzdušných výsadků nepřítel	4	17
Plukovník Ing. František Skopec		
K hodnocení bojeschopnosti svazků po jaderných úderech	5	31
Podplukovník doc. Ing. Jiří Dojiva, CSc.		
Vyhodnocování ničivých účinků neutronových jaderných zbraní	8	37
Plukovník gšt. Ing. Ján Martinský		
K velitelsko-štabním cvičením	1	21
Major Ing. František Valach		
Operační cvičení	5	22
Major Ing. František Valach		
Z přípravy cvičení „Taran-81“	9	26
Podplukovník Ing. Jozef Tuchyňa		
kapitán Ing. Petr Němec		
Rozhra situací při velitelsko-štabních cvičeních	6	20
Plukovník Ing. Jindřich Bureš, CSc.		
Vojenskogeografická informace a rozhodovací proces velitele	10	35
Podplukovník Ing. Jiří Diviš		
Místo řízení zpravodajské správy frontu	5	36
Plukovník Ing. Miroslav Škop		
K využití systému Alex v operační přípravě	6	23
Podplukovník Ing. Miroslav Merta		
Odpovědnost při projektování automatizovaných systémů velení	8	42
Podplukovník Ing. František Roušar		
Banky dat jako integrační prvky komplexu úloh polního systému velení	6	29
Plukovník Ing. Karol Pohanka		
plukovník Ing. Jan Hanák		
K využití komplexu úloh se společnou bankou dat	9	35
Podplukovník Ing. Dalibor Vondra, CSc.		
K použití digitálního modelu terénu	4	38
Major Ing. Antonín Vogeltanz		
Využití výpočetní techniky při přípravě podkladů pro XVI. sjezd KSČ	7	41
Podplukovník Ing. Karel Hejzek		
K přípravě záloh	4	32
Plukovník Ing. Emil Sovák		
Použití raketového vojska a dělostřelectva při podpoře bojové činnosti operační manévrující skupiny	1	27
Plukovník doc. Ing. Jaromír Lank, CSc.		
Ještě k bojové činnosti RVD v operačních manévrujících skupinách	9	41
Plukovník doc. Ing. Milan Novotný, CSc.		
K boji s protitankovými prostředky nepřítel v útoku	4	42
Plukovník doc. Ing. Milan Novotný, CSc.		
RVD při zasazení druhého sledu armády	9	46
Plukovník doc. Ing. Jaromír Lank, CSc.		
K použití RVD v obranné operaci	3	33
Plukovník Ing. Tomáš Jakim		
Boj s nepřátelským dělostřelectvem	2	47
Plukovník doc. Ing. Jaromír Lank, CSc.		
Zvyšování odolnosti bojových sestav RVD	5	39
Plukovník doc. Ing. Jaromír Lank, CSc.		
K použití protitankové zálohy	8	45
Podplukovník Ing. Jan Blumenstein		
Zabezpečení bojové činnosti operační manévrující skupiny letectvem	1	33
Podplukovník Ing. Jan Vrba		
Vzdušný průzkum v útočné operaci	6	34

	VM číslo	Strana
Podplukovník Ing. Jozef Rusina		
Vzdušný radiotechnický průzkum v průběhu operace	2	50
Generálmajor Ing. Otakar Vlach, CSc.		
Bojová činnost letectva v obranné operaci	3	43
Generálmajor Ing. Otakar Vlach, CSc.		
K některým otázkám ochrany a obrany letišť	4	46
Major Ing. Jaroslav Dočkal, CSc.		
plukovník Ing. František Filip		
K analýze řízení bojové přípravy letectva pro vytvoření báze dat	5	47
Generálmajor Ing. Otakar Vlach, CSc.		
K některým otázkám plánování protivzdušné operace	8	52
Generálmajor Ing. Otakar Vlach, CSc.		
K některým otázkám vedení protivzdušné operace	10	40
Plukovník Ing. Theodor Krupička		
K organizaci jednotného systému PVO	7	43
Plukovník Ing. Karel Volný, CSc.		
Obnova narušeného systému PVO	2	56
Plukovník Ing. Jan Mach		
K boji s řízenými střelami s plochou dráhou letu	6	39
Podplukovník Ing. Miroslav Souček, CSc.		
Radioelektronická ochrana u PVOS	7	48
Podplukovník Ing. Oldřich Janata		
Elektromagnetická koexistence radioelektronických prostředků PVOS	8	57
Podplukovník doc. Ing. Josef Popelka, CSc.		
PVO operační manévrující skupiny	1	39
Podplukovník Ing. Josef Fanfule, CSc.		
K použití prostředků PVO vševojskové armády v obranné operaci	4	50
Plukovník Ing. Václav Lhotský, CSc.		
Obecné principy automatizace velení vojskům PVO	6	48
Podplukovník Ing. Josef Němec, CSc.		
Ženíjní zabezpečení operační manévrující skupiny	1	43
Podplukovník Ing. Felix Valenta		
Ženíjní materiální a technické zabezpečení armádní útočné operace	2	63
Plukovník Ing. Karel Liebl		
podplukovník Ing. Josef Němec, CSc.		
Ženíjní zabezpečení obranné operace	3	49
Podplukovník Ing. Václav Výborný		
K použití pohyblivých odřadů zatarasovacích	9	52
Podplukovník Ing. Antonín Růžička		
Význam vodních děl v soudobé válce	10	46
Plukovník Ing. Karel Liebl		
podplukovník Ing. Jiří Červenka		
Vojenskovodecká konference ženíjního vojska	4	56
Plukovník gšt. Ing. Ervín Lahký		
podplukovník Ing. Stanislav Ouhřabka		
Chemické zabezpečení operační manévrující skupiny	1	48
Plukovník Ing. Miloš Zeman, CSc.		
Chemické zabezpečení obranné operace	3	56
Plukovník Ing. Miloš Zeman, CSc.		
Chemické zabezpečení ozbrojeného zápasu	10	52
Plukovník Ing. Miloš Zeman, CSc.		
podplukovník Ing. Ladislav Mašita		
Racionalizace velení chemickému vojsku	9	58
Generálmajor Ing. Ján Franko		
Vliv počasí na organizaci ochrany vojsk proti chemickým zbraním nepřítelů	5	55
Generálmajor Ing. Ján Franko		
K vyhodnocení podmínek počasí náčelníkem chemické služby	8	61
Plukovník Ing. Ladislav Procházka		
Vojenskovodecká konference chemického vojska	7	55

Podplukovník Ing. Zdeněk Lokajček		
Spojení v operační manévrující skupině	1	51
Podplukovník doc. Ing. Václav Daněk, CSc.		
Spojení v obranné operaci	3	60
Podplukovník Ing. Karol Žilka, CSc.		
Organizácia spojenia v delostreleckej divízii ako ADS	2	71
Plukovník Ing. Jaroslav Peterek		
Elektromagnetická koexistencia radioelektronických prostriedků v operaci	7	62
Generálporučík Ing. Ladislav Stach		
Vojenskoteoretická konference spojovacího vojska	10	57
Plukovník Ing. Vladimír Chlad		
Tankové a automobilní technické zabezpečení operační manévrující skupiny	1	54
Plukovník Ing. Jiří Říchl, CSc.		
Tankové a automobilní technické zabezpečení obranné operace	3	63
Plukovník gšt. Ing. Michal Gondek		
Tank T-72	9	63
Plukovník Ing. Jiří Říha		
Týlové zabezpečení operační manévrující skupiny	1	59
Plukovník Ing. Oldřich Smýkal, CSc.		
Týlové zabezpečení operační manévrující skupiny	6	54
Plukovník Ing. Evžen Mach		
Týlové zabezpečení obranné operace	3	72
Generálmajor Ing. František Bečvář		
K zabezpečení operačních přesunů	8	66
Generálmajor MUDr. Bohumil Indra		
Zdravotnické zabezpečení při vedení společných operací	5	65
Plukovník Ing. Viliam Banič		
Racionalizace dopravně zásobovacího procesu	10	65

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

Teorie sovětské vojenské strategie	2	77
Teorie velení vojskům	1	65
Soudobé požadavky na velení vojskům	5	71
K problémům velení vojskům	7	67
Problémy informační práce štábů	5	78
Vzájemný vztah a spojitost útoku a obrany	1	70
Stanovení doby vedení úderu	4	67
Palebné ničení nepřítelů	6	67
Problém obsazení obranných postavení nepřítelů z chodu	8	71
Teorie a praxe protitankové obrany	4	73
Vývoj protitankové obrany	8	77
K teorii protivzdušné operace	9	71
Zdokonalování velení silám a prostředkům PVO	9	78
Válečná hra	3	77
Skupinová cvičení — účinná forma operačně taktické přípravy	6	61
Lokální války a vojenské umění	10	73
Směry rozvoje a zdokonalování obrněné techniky v armádách států NATO	3	82

INFORMACE

Plukovník Ing. Emil Sovák		
Vojenskovědecká konference RVD ČSLA	6	78
Dějiny druhé světové války 1939—1945 (11. díl. Porážka militaristického Japonska. Ukončení druhé světové války)	4	79
Plukovník Ing. Josef Mareš, CSc.		
K vydání Sovětské vojenské encyklopedie	7	80
		93

	VM číslo	Strana
Plukovník Karel Kudr		
K rozvoji práce v oblasti VTEI v ČSLA	8	88
Plukovník PhDr. Vladimír Rybecký, CSc.		
K vojenské síle a vojenským možnostem Číny	5	83
Podplukovník Ing. Ladislav Trtílek		
Odmořovací souprava OS-3	6	81
Docentská habilitační práce	3	91
Plukovník Ing. Miroslav Kadera		
Jaderné zbraně a vojenská strategie USA a NATO v 70. a 80. letech (1. část)	6	73
Plukovník Ing. Miroslav Kadera		
Jaderné zbraně a vojenská strategie USA a NATO v 70. a 80. letech (2. část)	7	75
Plukovník gšt. Ing. Miloslav Budský		
plukovník MUDr. Pavel Pínc		
Bojové vlastnosti a ničivé účinky biologických zbraní	2	85
Plukovník gšt. Ing. Anton Slimák		
podplukovník Ing. Jiří Bendák		
Možnosti PTO útvarů pravděpodobného nepřítele	10	81
Plukovník Ing. Josef Plevka		
Technický průzkum armád NSR a USA	10	86
Plukovník doc. Ing. Josef Hruška, CSc.		
Laserový střelecký simulátor	1	75
Major Ing. Jiří Unzeitig, CSc.		
O některých metodách předvídání a řešení mezinárodních vztahů	8	83
Podplukovník Ing. Zdeněk Jurnr		
Vojenské výdaje NATO v roce 1980	3	85
Major PhDr. Vladimír Šefčík, CSc.		
Obchod so zbraňami v ekonomice a politice vyspělých kapitalistických států	9	83

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Йозеф Долник, кандидат философских наук, доцент	
Съезды партий братских социалистических стран об обеспечении мира	3
Автор объясняет некоторые итоги съездов коммунистических партий социалистических стран и оценивает их, как новый вклад при выполнении линии коммунистических партий социалистических стран — укрепление мира, национальной безопасности, а также общественного процесса.	
Полковник Богумил Гниздо, кандидат философских наук, доцент	
Наука — непосредственная военная сила	9
Автор разбирает задачи в связи и её влиянием на военное дело и роль человека в указанном процессе. Он рассматривает следующие основные проблемы: историческое развитие влияния науки на военное дело, роль науки на современном этапе научно-технической революции, роль и подготовка человека в этом процессе, усиление социалистических стран о удержании мира в связи с использованием науки для мирного строительства.	
Подполковник Йозеф Мартинка, кандидат философских наук, доцент	
Развитие социалистическо-экономической интеграции — материальные предпосылки повышения обороноспособности государств Варшавского Договора	15
Автор объясняет военно-политические итоги XXVI съезда КПСС и XVI съезда КПЧ в области экономики. Он подчеркивает необходимость согласованной деятельности государств Варшавского Договора при обеспечении надежной обороны социалистических завоеваний. Автор далее рассматривает вопросы использования итогов научно-технического развития для выполнения стратегических целей стран социалистического содружества.	

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Зденек Кодеш, кандидат военных наук, доцент	
Ведение обороны в ходе отражения контрудара противника	21
Статья касается некоторых вопросов военно-научной конференции, которая разбирала подготовку и ведение оборонительного боя в ходе отражения контрудара противника. Автор рассматривает специфику этого вида обороны, методику и содержание работы командира дивизии и его штаба, управление при переходе в оборону, боевой порядок, роль и размещение второго эшелона, систему огня, значение передовой позиции и полосы обеспечения, а также вопросы перехода в наступление.	
Полковник Йиржи Кржижек, кандидат военных наук	
Боевые действия дивизии при выходе из боя и отходе	28
Автор статьи разбирает возможности и основные принципы боевой деятельности общевойсковых соединений при выходе из боя и в ходе отхода. Автор подчеркивает особенности построения боевого порядка, маневр силами и средствами, основные принципы организации отхода а в связи с этим работу командира и штаба дивизии.	
Полковник Йиндржих Буреш, кандидат военных наук	
Военно-географическая информация в процессе выработки решения командира	35
Автор сначала разбирает значение военно-географических условий при подготовке и ведении операций, потом обращает внимание читателей на : влияние физико-географических условий при ведении операций, а также требования командиров и штабов на военно-географическую информацию.	

Генерал-майор Отакар Влах, кандидат военных наук	
К ведению противовоздушной операции	40

Автор, исходя из вероятных действий авиации противника в воздушной операции, разбирает содержание, цели и задачи противовоздушной операции, задачи сил и средств радиоэлектронного боя, истребительной, бомбардировочной и армейской авиации, а также цели ведения активных боевых действий Зенитными ракетными войсками. Кроме этого, автор рассматривает вопросы тактического взаимодействия.

Подполковник Антонин Ружичка	
Значение водоёмов в современной войне	46

Автор статьи разбирает значение водоёмов в боевой деятельности войск, обращая особое внимание на вопросы возможностей их уничтожения, возникновения и характеристики волны прорыва, ее уничтожающие свойства, влияние волны прорыва на ведение боевых действий войск, инженерные мероприятия к восстановлению переправ, а также на значение брандваhtы.

Полковник Милош Земан, кандидат военных наук	
К химическому обеспечению	52

Автор статьи разбирает химическое обеспечение, как категорию военной науки, и исходя из этого рассматривает развитие этого вида обеспечения, его задачи в прошлом и в настоящее время. Далее он рассматривает цели химического обеспечения и в связи с этим задачи и мероприятия защиты от оружия массового поражения.

Генерал-лейтенант Ладислав Стах	
Военно-теоретическая конференция войск Связи	57

Статья посвящена военно-теоретической конференции войск Связи ЧНА по вопросам развития системы связи в условиях постепенного внедрения автоматизированных систем управления. Эта статья содержит главным образом выступление Начальника войск Связи МНО.

Полковник Вилем Банич	
Рационализация транспортно-снабженческого процесса	65

Автор статьи разбирает некоторые важнейшие вопросы военно-научной конференции Главного тыла ЧНА. Он обращает внимание читателей на анализ основных элементов транспортно-снабженческого процесса, а также на его рационализацию, главным образом в войсковом и оперативном тылу.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Локальные войны и военное искусство	73
--	----

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Антонин Слимак подполковник Йиржи Бендак	
Возможности противотанковой обороны вероятного противника	81

Авторы разбирают некоторые сведения о усовершенствовании средств боя с бронированными объектами, прежде всего в армии ФГР и США на Среднеевропейском театре военных действий. Авторы рассматривают применение ручных противотанковых орудий, противотанковых мин, истребителей танков, ПТУР, а также вертолетов огневой поддержки.

Полковник Йосеф Плевка	
Техническая разведка армий ФРГ и США	86

Содержание статьи является характеристика некоторых видов технической разведки армий ФРГ и США — телевизионной, лазерной, инфракрасной и радиолокационной.